YENİ BASKI

SADELEŞTİRİLMİŞ KISA VERSİYON

e-KİTAP

TÜRK MİTOLOJİ SÖZLÜĞÜ

LÜTFEN FLAŞ BELLEK İLE EN AZ ÜÇ (3) KİŞİYLE PAYLAŞIN!

DENİZ KARAKURT

2013

Özet Mitoloji Sözlüğü

- YALIN SÜRÜM -

ÜCRETSİZ PAYLAŞIM

3. BASKI

CC BY ND

TÜRK SÖYLENCE SÖZLÜĞÜ

Deniz Karakurt

Sözlük
İnceleme, Derleme, Halkbilim

Türkçe

BİRİNCİ BASKI
Ağustos, 2011 / TÜRKİYE

© DENİZ KARAKURT, 2011

Tüm Hakları Saklıdır.

12+

ONİKİ YAŞ VE ÜZERİ OKUYUCULAR İÇİNDİR.

"*Xasiork* – Ölümsüz Öyküler Kulübü" üyesidir.
Google Kitap Projesi'ne dâhildir.

Wikipedia (Vikipedi) tarafından
Kaynak eser olarak kullanılmaktadır.

Kaynak göstermek kaydıyla her tür alıntı yapılabilir.

F

F–KLAVYE

Okuyuculardan İstenenler:

1. Bu kitabı Flaş Bellek ile mutlaka en az üç (3) kişi ile paylaşın.
2. Bu kitabı Mail ile en az üç (3) kişiye gönderin.
3. Bu kitabı Sosyal Sitelerde ve Forumlarda mutlaka paylaşın.
4. Lütfen bu kitabı en az bir kere okuyun.
5. Çevrenizdeki insanların okuması için teşvik edin.
6. Bu kitaptaki başlıkları sanat eserlerinde ve yazılarda yeniden işleyin.

Açıklamalar:

1. Bu kitap kesinlike ücretsizdir. Herhangi bir bedel talep edilemez.
2. Yazarın aynı adlı kitabının sadeleştirilmiş versiyonudur.
3. Paylaşımda herhangi bir telif sorunu yoktur. Yazarın açık izni vardır.
4. Her tür ve istenilen uzunlukta alıntı, kaynak belirterek yapılabilir.
5. Kaynak belirtmeden alıntı yapılamaz, kullanılamaz.
6. Yazarın izni olmadan basılamaz.
7. Kitap paylaşılmadığında bu durum vicdani bir hak ihlali olacaktır.
8. Yazarın izni olmadan kısmen de olsa değiştirilemez.
10. Bu kitaptaki bilgiler tamamen halk kültüründen derlenmiştir.

TMS

Ülkemizde maalesef mitolojiye dayalı sanat ürünleri sıfır düzeyindedir. Mitolojik karakter ve figürlerin heykel, resim, edebiyat ve hatta sinema / televizyon eserleri olarak yeniden işlenmesi bir ülkenin özgün sanat anlayışının oluşması için ilk şarttır. **Lütfen bu kitaptaki başlıkları sanat eserlerinde yeniden işleyin. Kullanabilecek kişilerin eline ulaşmasını sağlayın.**

Kaynak *(Adaptasyon):*

1. **Turkish / Turkic Mythology Encyclopedia (Türk Mitoloji Ansiklopedisi), Deniz KARAKURT, 2011, Turkey**
2. **Turkish Myths and Legends Glossary / Dictionary (Türk Söylence Sözlüğü), Deniz KARAKURT, 2011, Turkey**

İletişim:

Her tür öneri (baskı, çeviri, değişklik, düzeltme) için lütfen mail atın.
BASKI VE YABANCI DİLE ÇEVİRİ İÇİN SPONSOR ARANMAKTADIR.

karakurtdeniz@hotmail.com.tr

BY ND

İÇİNDEKİLER:

1. SÖZLÜK
2. Diğer Tanrılar Listesi
3. Gezegen Adları
4. Burç ve Takımyıldız Adları
5. Halk Takvimi
6. Akrabalık Bağları
7. Renkler
8. Harfler, Ses Değerleri

TMS

"Dünya bir deniz idi; ne gök vardı, ne bir yer,
Uçsuz bucaksız sonsuz sular içindeydi heryer."

(Altay Yaradılış Destanı – Giriş Cümlesi.)

-A-

AAL: *Saygı Sözcüğü.*
Kutsal sayılan isimlerin başında kullanılır. *(Hz. Gibi…)*

AAN: *Saygı Sözcüğü.*
Kutsal sayılan isimlerin başında kullanılır. *(Hz. Gibi…)*

ABAKAN: *Ayı Kral.*
Hakasların atasıdır. Abakan Irmağında boğulmuştur.

ABASI: *Kötü Ruh. Şeytan.*
Yeraltında yaşarlar. Tek kollu, tek bacaklı, tek gözlüdürler. İnsanları kaçırabilirler.

ABAY: *Yeryüzü Tanrıçası.*
Yeryüzünü korur. Bazen bir doğum tanrıçası olarak anılır.

ABDAL: *Aziz. Evliya.*
Ermiş. İnsanlardan uzakta yaşarlar. Sıradışı güçleri vardır. Duaları kabul olur.

TMS

ABRA ve YUTPA: *Yeraltı Yılanları.*
Timsaha benzerler. Çok büyüktürler. Kuvvetli çeneleri vardır.

ABZAR ANA: *Avlunun Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Evcil hayvan kılığına girer. Bazen geceleri bahçeyi süpürür.

ABZAR ATA: *Avlunun Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Evcil hayvan kılığına girer. Bazen eve gelen misafirlere selam verir.

ABZAR İYESİ: *Avlunun Koruyucu Ruhu.*
Evcil hayvan kılığına girer. Evin avlusunda veya bahçesinde yaşar.

ADAĞAN*: Dağ Tanrısı.*
Dağları ve dağlarda yaşayan varlıkları korur.

ADAPA: *Yerzünün İlk Kralı.*
Sümerlerin Atasıdır. İlk insandır. Tanrı ona evrenin bilgisinin üçte birini vermiştir.

ADLAMA: *Besmele.*
Allah (c.c.)'ın adını anma. *"Acıyıcı ve Acıyan Allah'ın adıyla…"* anlamındaki cümleyi söyleme.

ADSIZ*: İsimsiz Çocuk.*
Kahramanlık yapmamış, bir ad kazanmamış çocuk.

AĞAÇ ANA*: Ağacın Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Ulukayın'ı korur. Bazı kavimler ağaçtan çıkan bir kadının soyundan geldiklerine inanırlar.

AĞAÇ ATA*: Ağacın Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Bazı kavimler ağaçtan çıkan bir erkeğin soyundan geldiklerine inanırlar.

AĞAÇ İYESİ*: Ağacın Koruyucu Ruhu.*
Bedeni ağaç kabukları ile kaplıdır. Ağacın içinde yaşadığına inanılır. Ancak dışarıya da çıkar.

AĞAL: *Ruh Çağırma.*
Ataların ruhundan yardım isteme. Çağımızdaki ruh çağırma anlayışından farklıdır.

AĞAN: *Dua.*
Tanrıya yakarma, yardım isteme.

TMS

AĞAR: *Canlılar Tanrısı.*
Yeryüzündeki tüm sürecin işleyişinden, insanlardan ve diğer canlılardan sorumludur.

AĞLIS: *Demirci Kahraman.*
Dünyanın ilk demircisi olduğuna inanılır. At nalını ilk kez o keşfetmiştir.

AHIR İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Hayvanların kuyruklarını örer. Sevmediği hayvanların önünden otlarını alır, aç bırakır.

AKA: *Irmak Tanrıçası.*
Irmakları ve içinde yaşayan varlıkları korur.

AK ANA*: Yaratıcı Tanrıça.*
Sonsuz sulardan çıkarak Tanrı Kayrahan'a yaratma ilhamını vermiştir.

AK ATA*: Yaratıcı Tanrı.*
İnsanlığın koruyucusudur. Sonsuzluk Denizinde yaşar. Balık kılığına girebilir.

AKBUĞA: *Tıp Tanrısı.*
Hekimlerin koruyucusudur. Kolunda taşıdığı büyük beyaz yılanının zehiri ilaçtır.

AKDENİZ: *Sonsuz Okyanus.*
Dünyanın sonunda yer alır veya yeryüzünün etrafını çevirir.

AĞCA: *Efsanevi Hakan.*
Kızı, Ağ Kayalardan düşerek Ak Irmakda boğulmuştur.

AKAR İYESİ: *Akarsuyun Koruyucu Ruhu.*
Su kıyısında görünür. Çıplak bir kadın görünümündedir.

AKBOZAT ve GÖKBOZAT: *İkiz Atlar.*
Demirkazık (Kutupyıldızı)'nın etrafında dönerler. Masal kahramanlarının atı olurlar.

AKÇURA: *İyi Ruh. İyi Cin.*
İnsanlara zararı dokunmayan hatta bazen yardım eden bir varlıktır.

AKGÖL: *Yaşam Havuzu.*
Gökyüzündedir. İçinde doğacak çocukların ruhları vardır. Bütün hayatın kaynağıdır.

TMS

AKKIZLAR: *İyilik Tanrıçaları.*
Ülgen'in 7 kızlarıdır. Sanat ve estetikte insanlara ilham verirler. Hiçbirisinin ismi bilinmez.

AKKULA: *Efsanevi At.*
Manas'ın atıdır. Savaşlarda sahibiyle birlikte düşmana anlayarak ve isteyerek saldırır.

AKOĞLANLAR: *İyilik Tanrıları.*
Ülgen'in 7 oğullarıdır. Yedi kardeştirler. Yedi boyu korurlar. Yedi Kat göğü sembolize ederler.
Adları şunlardır: 1. **Karşıt**, 2. **Pura**, 3. **Burça**, 4. **Yaşıl**, 5. **Karaguş**, 6. **Kanım**, 7. **Baktı**

AKSAÇLI: *İhtiyar Kadın. Bilge Kadın.*
Kahramanlar daima, tesadüfen böyle bir ninenin evine sığınır ve orada konaklarlar.

AKSAKALLI: *İhtiyar Adam. Bilge Erkek.*
Çevgen denilen hayvan başlı bir asa taşır. Ulu Kayından inip çocuklara ad verir.

AKTU: *İyilik Tanrısı.*
Kendisine bağlı olan diğer iyilik ilahları **Aktular** olarak çoğul biçimde kullanılır.

AKYAN: *Ak Din.*
Altay Şamanizmi. Kamcılığı (şamanizmi) ilk kez sistematik bir din haline getirmiştir.

AL: *Kötülük. Şer.*
İnsanüstü, doğaüstü, metafizik, soyut bir kötülüğü ifade eder.

ALAHÇIN: *Yaşam Tanrıçası.*
Doğaya can verir. Yeşillik alanlarda rüzgar olup gezer. Bataklık bölgelerde dolaşır.

AL ANA: *Kötülük Tanrıçası.*
Kızıl renkli giysileri olan, kızıl saçlı bir kadındır. Kötücül ruhlar olan Albıslar kendisine bağlıdır.

AL ATA: *Kötülük Tanrısı.*
Kızıl renkli giysileri olan, kızıl gözlü bir adamdır.

ALAGEYİK: *Kutsal Geyik.*
Bazı Türk, Moğol ve Macar boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar.

ALANKOVA: *Moğolların Soy Annesi.*
Gece çadırının penceresinden içeriye parlak bir ay girmiş gebe bırakmıştır.

TMS

ALASIĞIN: *Kutsal Geyik.*
Bazı Türk, Moğol ve Macar boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar.

ALAŞA: *Kazakların Soy Atası.*
Alaş boyunun kurucusu ve Kazakların atasıdır. O yüzden savalarda *Alaş!* diye bağırılırdı.

ALLAY: *Vatan Tanrısı.*
Vatanı korur. Işıklı bir görüntüsü vardır. Yurduna ihanet edenlere hastalık ve bela getirir.

ALAZ: *Ocak Tanrısı.*
Ülker burcunun altı yıldızı göğün altı deliğidir ve oradan sıcak hava üfler. Böylece yaz gelir.

ALAZLAMA: *Ateş Tedavisi.*
Hastalıkları ateşle tedavi etme. Kırmızı bir bez parçası yakılıp hastanın etrafında dolaştırılır.

ALBAN: *İntihar Ruhu.*
İntihar edenlerin ruhlarıdır. İnsanları intihar etmeye zorlarlar.

ALBASMA: *Ruh Çarpması.*
Albıs'ın (Alkarısı'nın) neden olduğu ruh hastalığına yakalanmak. Boğucu sıkıntı.

ALBASTI: *Ruh Çarpması.*
Albıs'ın (Alkarısı'nın) neden olduğu ruh hastalığı. Hasta tedavi için **"Al Ocağı"**na götürülür.

ALBIS: *Cadı.*
Albastı'ya neden olan kızıl renkli varlık. Çirkin, gözleri kanlı, uzun tırnaklı, çok kuvvetlidir.

ALCI: *Şeytan Kovucu. Cin Çıkaran.*
Albıs'ı kovma yeteneği olan, Albastıyı tedavi edebilen kişi. Al Ocağının piridir.

ALDAÇI: *Ölüm Tanrısı.*
İnsanların canlarını alır. Uzun kara giysileri ve kara bir atı vardır. Görünümü korku vericidir.

ALIĞAN: *Güney Tanrısı. Körler Tanrısı*
Moğollarda 99 Güney Tanrısının başıdır. Kör bir ihtiyardır. Dağlardaki at sürülerini korur.

ALINCA: *Türklerin Soy Atası.*
Türklerin atası olan kağan. Bulca Han'ın soyundan gelir.

TMS

ALGIŞ: *Hayırdua.*
Bir insan için iyi temennilerde bulunma ve bu iyi ruhları çağırmak için el çırpma.

AL KARISI: *Cadı.*
Albastı'ya neden olan kızıl renkli varlık. Özellikle hamile ve loğusa kadınlara musallat olur.

ALKIM: *Gökkuşağı.*
Bazen bir yol olarak düşünülür. Umay Ana oradan iner. Pura adlı atlar üzerinde yürürler.

ALKIMA: *Hayırdua.*
Bir insan için iyi temennilerde bulunma ve bu amaçla Tanrı'ya yakarma.

ALMA: *Kutlu Meyve.*
Aksakallı kocanın elinden aldığı elmanın kabuğunu yiyen kısır kadın ikiz doğurur.

ALMA ATA: *Savaş Tanrısı.*
Yeryüzünde ilk elma ağacını yeryüzünde o dikmiştir. Alan (fetheden) demektir.

ALMA ANA: *Savaş Tanrıçası.*
Türk kültüründe kadınların savaşçılığı yaygın olup, bu durumu sembolize eder.

ALP: *Cengaver.*
Savaşçı. Yiğit kişi. Cesur, cesaretli, gözüpek. Orduya gerektiğinde katılan yarı milis.

ALPAMIŞ: *Efsanevi Kahraman.*
Bilinmeyen diyarlara ve aya yolculuklar yapmıştır. Anasının karnında 12 ay kalmıştır.

ALPKIZ: *Savaşçı Kadın. Amazon.*
Öykülerdeki Alpkızların Anadoludaki Amazon adlı kadın savaşçılar olduğu söylenir.

ALTAN: *Altın Tanrısı.*
Altın Dağ'ın sahibi ve koruyucusudur. Altından bir giysi giyer. Kargısı ve yayı altındandır.

ALTANHADAS: *Kutup Yıldızı.*
Göğün bu yıldızın etrafında döndüğüne inanılır. Tanrılar atlarını bu kazığa bağlarlar.

ALTINÇAĞ: *Devri Saadet.*
İnsanların mutluluk, zenginlik ve huzur içinde kavgasız yaşadığı geçmiş bir dönemi anlatır.

TMS

ALTINDAĞ: *Kutsal Dağ.*
Gökyüzünde bulunur. Burada dokuz Tanrı yaşar. Zirvesinde ise Altan Han vardır.

ALTINTEREK: *Efsanevi Direk. Gök Direği.*
Yer altı ve gökyüzü kutuplarını birleştiren direktir.

ALTINKAZIK: *Kutup Yıldızı.*
Göğü sabitler. *Akboz At* ve *Gökboz At* adlı iki at Demirkazığın etrafında döner.

ALYABAN: *Cadı.*
Yabani kadın varlık. Saçları dağınıktır. Gözleri kızıldır. Yakaladığı insanları kaçırır.

AMA: *Yaratıcı Tanrıça.*
Evi koruyan bir Tanrıça olarak adı geçer. Kadınlık, ilaç, aşk gibi kavramlarla bağlantılıdır.

AMAZON: *Savaşçı Kadın.*
Anadoludaki yaşamış kadın savaşçılar. Ok atmak için tek göğüslerini ateşte dağlarlar.

AMBAR ANA: *Kilerin Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Dişilik Tanrıçası. Kadınları ve kadınların yaptığı işleri gözetir.

AMBAR ATA: *Kilerin Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Evin kilerinde veya deposunda yaşar. Eşyaların yerini değiştirir hatta kızarsa kırabilir.

AMBAR İYESİ: *Kilerin Koruyucu Ruhu.*
Evin kilerinde veya deposunda yaşar. Eşyaların yerini değiştirir hatta kızarsa kırabilir.

AMIRGA: *Canavar.*
Vahşi, korkunç ve devasa yaratık. Korkunç bir dev olarak görülür.

AMULCA: *Türklerin Soy Atası.*
Türklerin ve Moğolların ilk atası. Nuh Peygamberin oğlu. Kurt sütü içmiştir.

ANDAR: *Ateş Tanrısı.*
Yeraltı ateşini korur. Bazen kızarak yeryüzünde yangınlara neden olur.

ANT: *Yemin.*
Ahit. Söz verme. Büyük bir Ant içilirken bir kaba kan akıtılır ve karşılıklı olarak içilir.

TMS

ANDGAY: *Ahit. Kutsal Sözleşme.*
Kan üzerine yapılır. Antlaşmadan dönmek büyük bir suç olarak kabul edilir.

ANKA: *Efsane Kuşu. Dev Kuş.*
Ölümsüzlüğü ve yeniden dirilişi simgeleyen kızıl renkli kuş. Hergün yeniden doğar.

ANTLI: *Kan Kardeşi.*
Süte kan akıtıp içerek kan kardeşi olunur ve gerçek kardeş gibi hüküm görür.

ANDAKAR: *Kan Kardeşi.*
Süte kan akıtıp içerek kan kardeşi olunur ve gerçek kardeş gibi hüküm görür.

ARAH: *Ruhlar Tanrısı.*
İnsan ruhları hakkında karar verir. İnsanın geleceğini belirler.

ARAN ANA: *Altın Tanrıçası.*
Macar kültüründe yer alır. Güzelliği simgeler.

ARAN ATA: *Altın Tanrısı.*
Tüm dünyayı sular kapladığında bir sal yaparak insanları ve hayvanları kurtarmıştır.

ARAN İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Sevdiği hayvanın yelesini, kuyruğunu örer, ot verir. Sevmediği atı gece boyu koşturur yorar.

ARAT: *Yeraltı Balığı.*
Ağzı gırtlağında, gözü ise ensesindedir. Zincirlerle bağlı tutulur. Sallanınca deprem olur.

ARBAMAK: *Efsun Yapmak.*
Gözboyamak, gözbağı yapmak. Sihir yapmak. Sihirli sözler söylemek.

ARÇURA: *Orman Cini.*
Üç eli, üç ayağı ve üç gözü vardır. Uzun saçlı, kara görünümlü, tüm vücudu kıllarla kaplıdır.

ARDOV *Su Cini.*
Zarasızdır. Su kaynaklarında yaşar. Köşeye sıkışınca bir kuyuya veya dereye girip kaybolur.

ARGALIK: *Yeraltı Geçidi.*
Yeraltı Dünyasına giden geçidin kapısıdır. Uzak diyarlardaki bir mağaranın içinde bulunur.

TMS

ARIL: *Temizlik Tanrıçası.*
Pek çok arı kovanı vardır ve arılar gibi kendiside aynı zamanda temizliği simgeler.

ARPAĞ: *Efsun. Sihir.*
Büyülü söz, mistik dua. Bir takım sihirli sözler ve dualarla doğal süreçleri etkilemeyi amaçlar.

ARSI: *Kısırlık Cini.*
İnsanların içine girer ve özellikle kadınları kısırlaştırırlar.

ASAR: *Tanrılar Yurdu.*
Tanrıların yaşadığı Gökyüzü. Mançuca ve Moğolcada Asar/Asarı sözcüğü çadır manası taşır.

AŞAPATMAN: *Tıp Tanrıçası.*
Kızıl saçlı, inci dişli, geleceği gören, insanları beladan koruyan, tedavi eden bir varlıktır.

AŞINA: *Kutsal Kurt.*
Kutlu dişi kurt. Bazı Türk kavimleri onun soyundan gelidklerine inanırlar.

AŞLIK İYESİ: *Mutfağın Koruyucu Ruhu.*
Mutfakta eşyaların yerini değiştirir. Bazen geceleri bulaşıkları yıkar.

ATAY: *Ceza Tanrısı. Doğu Tanrısı.*
Hiçbir suçu cezasız bırakmaz. Ordusunda 6666 tane yenilmez askeri vardır.

ATLAMA: *Olağanüstü Yolculuk.*
Başka alemlere geçmek, boyut değiştirmek. Yeraltına atlama yoluyla gidilir.

AVUL İYESİ: *Köyün Koruyucu Ruhu.*
Köyün koruyucu ruhudur. Her köy için ayrı bir İye ayrıdır.

AY ATA: *Ay Tanrı.*
Oğuz Han'ın soyunun Ay Ata'ya kadar gittiği anlatılır. Göğün altıncı katında oturur.

AY HAN: *Ay Kağanı.*
Oğuz Han'ın ikinci eşinden olan oğludur. Simgesi kartaldır.

AYA: *İyi Ruh.*
17 farklı iyicil ruh kategorisinin tamamını anlatır. Gökyüzünde yaşarlar.

TMS

AYAÇI: *Yaratıcı Ruhlar.*
Yeryüzündeki tüm yaratıcılığın, bereketin, sevginin kaynağıdırlar.

AYANGA İYESİ: *Gökgürültüsü Ruhu.*
Gökgürültüsünün sesini o çıkarır.

AYAZ: *Kış Tanrısı.*
Ülker burcunun altı yıldızı göğün altı deliğidir ve oradan soğuk hava üfler. Böylece kış gelir.

AYAZ ATA: *Noel Baba.*
Kışın soğukta ortaya çıkan ve kimsesizlere, açlara yardım eden bir evliyadır.

AYAZMA: *Kutsal Pınar.*
İçenlere şifa veren çoğu zaman bir kutsal kişi tarafından kornunan pınarlardır.

AYDIN ATA: *Efsanevi Ozan.*
Müzisyenlerin, şairlerin, aşıkların, ozanların atasıdır. Rüyada şairlik ve ozanlık yeteneği verir.

AYI ATA: *Ayı Tanrı.*
Bazı Türk boyları ayıdan türediklerine inanırlar. Gücü, toprağı, savaşçılığı büyüklüğü simgeler.

AYI ANA: *Ayı Tanrıça.*
Bazı Türk boyları ayıdan türediklerine inanırlar. Gücü, toprağı, savaşçılığı büyüklüğü simgeler.

AYIĞ: *Gökyüzü Tanrısı.*
İlk insanı o yaratmıştır. Dünyayı idare eder. Yaratıcı ruhların en büyüklerindendir.

AYIHI: *İyi Ruh.*
İyilik yapan ruhlar. Melek anlamında da kullanılmıştır. İyilik yapan insanları korurlar.

AYKUN: *Güç Tanrısı.*
Gücü ve kuvveti sembolize eder. İktidar, otorite kavramlarını içerir.

AYLANU: *Can Değiştirme.*
Bir kişinin başkasının yerine ölmeyi kabul etmesidir.

AZAR-BAZAR-KAZAR: *Üçüz Kötü Ruhlar.*
Hastalık, felaket ve bela getirirler. Genellikle ruhsal hastalıklara neden olurlar.

TMS

AZNA: *Fesat Tanrısı.*
Fırsat bulduğunda İnsanlara ve yeryüzüne zarar verir. Yeraltında yaşar.

AYSAR: *Değişken Karakter.*
Ay'a bağlı olarak karakteri ve huyu değişen kişi ve onun yaşadığı psikolojik durum.

AYZIT: *Güzellik Tanrıçası.*
Aşkın ve güzelliğin simgesidir. Simgesi kuğudur. Gümüş tüylü bir kısrak biçimine bürünebilir.

AZA: *Kötü Ruh.*
13 farklı kötücül ruh kategorisinin tamamını anlatır. Yeraltındaki karanlık yurtlarında yaşarlar.

AZMAN: *Canavar.*
Vahşi Hayvan. Sıradışı güçleri ve büyüklüğü olan yaratık.

AZMIÇ: *Yol Cini.*
Yolda insanları kandırıp götürür ve kaybeder. Bir insana en sevdiği kişi gibi gözükebilir.

AZITKI: *Kayıp Cini.*
Yolda insanları kandırıp götürür ve kaybeder. Tanıdıklarının sesiyle bu insana seslenir.

-B-

BADIŞ: *Felaket Tanrısı.*
Kıranlar ve afetler, salgınlar yaratır. Erlik Han'ın oğludur. Bastığında toprak yerinden oynar.

BADRAÇ: *Yedibaşlı Ejderha.*
Yedi tane başı vardır. Ölmesi için yedisinin de kesilmesi gerekir.

BAĞI: *Sihir. Büyü.*
Bağlamak sözü ile ilgilidir. Örneğin ağzını dilini bağlamak…

BAKIRDAĞ: *Yeraltı Dağı.*
Yeraltındaki dokuz denizin birleştiği yer olan tam orta noktada Bakır Dağ yer alır.

TMS

BAKIRTEREK: *Bakır Direk. Yeraltı Direği.*
Yer altı ve yeryüzü kutuplarını birleştiren direktir.

BAKSI: *Şaman.*
Kam (Şaman) kavramından daha geniş kapsamlıdır. Halk hekimi, halk ozanı yönü de vardır.

BAKTI: *Lütuf Tanrısı.*
Yeryüzündeki iyiliklere vesile olur. İnsanlara lütufta bulunur. Tanrı Ülgen'in oğludur.

BALAĞAN: *Ev Tanrısı.*
Evi ve aileyi korur.

BALBAL: *Mezar Totemi.*
Mezarların başına dikilen küçük heykelcik.

BAR: *Rab.*
Yaratıcı, Halik. Mutlak varlık anlamına gelir. Var olan demektir.

BARAK: *Kutsal Köpek.*
Efsanevi bir köpek türü. Tüylü ve çok kıllıdır. Kutlu kabul edilir. Yumurtadan çıkarak doğar.

BARAK ATA: *Köpek Tanrı.*
Köpek başlı insan görünümündedir. Macarların Tazı Ataları vardır.

BARAK ANA: *Köpek Tanrıça.*
Bazı Moğol boyları köpekten türediklerine inanırlar.

BARAN: *Ev Tanrısı.*
Evleri koruyan tanrıdır. Çok güçlü olarak betimlenir.

BASAMAN: *Deniz Tanrısı.*
Yanında taşıdığı dokuz kollu tuğu yırtıcı hayvan kuyruklarından oluşturulmuştur.

BASAT: *Efsanevi Kahraman.*
Tepegözü öldürmüştür.

BASIRGA: *Kabus.*
Kötü ruhların neden olduğuna inanılır. Kabus ruhu ile bağlantılıdır.

BASIRGAMAK: *Kabus Görmek.*
Geceleyin kötü rüya görmek. Büyük sıkıntı ve korku duymak.

TMS

BASTI: *Kabus Cini.*
Değişik şekillere girebilir. Kedi kılığına bürünmeyi çok sever. İnsanlara kötü düşler gördürür.
Dört türü vardır: **1. Albastı 2. Karabastı 3. Sarıbastı 4. Gulbastı**

BASTIRIK: *Kabus Cini.*
Değişik şekillere girebilir. Kedi kılığına bürünmeyi çok sever. İnsanlara kötü düşler gördürür.

BASU İYESİ: *Tarlanın Koruyucu Ruhu.*
Tarlaları korur. Yatmış olan ekinlerin onun ayak izi olduğu söylenir.

BAŞ-ÇELİK: *Efsanevi Mahkum.*
Bir kale hapishanesinde bulunan ve gizemli güçleri kahramanlara veren mahkumdur.

BATUR: *Kahraman. Yiğit.*
Vuruşçu, yiğit kişi. Farsçada Bahadır biçimine dönüşmüş ve Türkçeye tekrar geçmiştir.

BAYAR: *Tanrı. Ulu.*
Tanrının zenginliğini, rızık dağıtıcılığını ifade eder.

BAYANAY: *Geçim Tanrısı.*
Avcıları, balıkçıları ve ormanı korur. Avcılar ondan avın bereketli ve kazasız geçmesini dilerler.

BAYÇA: *Gece Cini.*
Geceleri ortaya çıkar. Baykuş'un da geceleri görünmesi ile bağlantılıdır.

BAYÇAR: *Kurban.*
İlahi bir amaçla kesilen veya doğaya salınan hayvan ya da saçılan yiyecek, içecekler.

BAYÇARMAK: *Kurban Kesmek.*
İlahi bir amaçla hayvan kesmek, doğaya salmak ya da doğaya yiyecek, içecekler saçmak.

BAYÇOMARD: *Av Tanrısı.*
Avcılara hayvan kılığında görünür. Bütün hayvanların dilini bilir.

BAYINDIR: *Efsanevi Hakan.*
Hükmettiği halka her sene büyük şölen düzenler, yiyecek ve içecek yağma ettirir.

TMS

BAYRAM: *Kutlu Gün.*
Ulusal, geleneksel ve dinsel bakımdan önemi olan ve kutlanan gün. İslamiye öncesi başlıca bayramlar şunlardır:

* ***Koçağan (Yılgayah):*** Bahar Gündönümü. Koça adına düzenlenir.
* ***Sayağan (Isıyah):*** Yaz Gündenkliği. Saya adına düzenlenir.
* ***Paktağan:*** Güz Gündönümü. Pakta adına düzenlenir.
* ***Paynağan:*** Kış Gündenkliği. Payna adına düzenlenir.

BAYRIM ANA: *Meryem Ana.*
Bazen Kadın ve Çocukları koruyan bir evliya olarak da görünür.

BAYŞUBAR: *Alpamış'ın Atı.*
Uçabilir, konuşur, sahibini uyarır, yaralıyken yalnız bırakmaz, bir aylık yolu bir günde gider.

BEDİK: *Eğlence Cini.*
Sırıtkan, sinir bozucu bir varlık olarak anlatılır. Törenlerde kendisinden gitmesi rica edilir.

BEKENBEY: *Adalet Tanrısı.*
Elinde bir topuzu vardır. Yargıçlar doğru karar verebilmek için ondan yardım isterler.

BELEN: *Yolculuk Tanrıçası.*
Yolculuk yapanlar kendisine yakarırlar. Yolculara zarar veren haydutları cezalandırır.

BENGİBOZ: *Beyrek'in Atı.*
Soylu ve sadıktır, o tutsakken yıllarca kendisini bekler.

BENGÜ: *Ebedi. Sonsuz.*
Sonu olmayan. Sonsuza dek var olacak olan.

BENGÜSU: *Ölümsüzlük İksiri.*
Ab-ı Hayat. İçenlere ölümsüzlük ve gençlik sağlar. Yaşam ağacının köklerinden çıkar.

BENGÜTAŞ: *Ölümsüzlük Taşı.*
Bilinmeyen bir yerdeki gizemli bir dikilitaş şeklindedir. Kalıcılığı simgeler.

BERGÜ: *Vahiy.*
Esin almak. Sıradışı yetenekler edinmek. Tanrı vergisi özellikler kazanmak.

BEYREK: *Efsanevi Kahraman.*
Nişanlısı Banu ile güreşte yenişemez. Ayır düşünce bir hapishanede yıllarca tutsak kalır.

TMS

BEYRÜ: *Ezeli.*
Öncesi olmayan. Başlangıcı olmayan.

BEYTEREK: *Yaşam Ağacı.*
Yerle göğü biribirine bağlayan kutlu ağaç. Tanrıçalar onun üzerinden aşağıya iner.

BIÇURA: *Kiler Cini.*
Evin bodrumunda yaşar. Ocağın arkasında, kilerde veya çatı altında yatar. Eşyaları kırar.

BİŞKEK: *İman İyesi.*
İnançlı insanları korur ve imanlarını sağlam tutmalarını sağlar. Beş kutlu beyin en büyüğüdür.

BOHAN: *Efsanevi Hakan.*
Bir kutsal bir dağa nurla inen ilk eşi ve topraktan çıkan ikinci eşi bulunur.

BODUN: *Ülke Tanrısı.*
Vatanı koruyan bir ruh olarak görülür.

BORAN: *Yağmur Tanrısı.*
Soluğu yağmur rüzgarlarına dönüşür. Bulutları koyun sürülerini güder gibi yönlendirir.

BOZKURT: *Kutsal Kurt.*
Yol gösterici, kutlu kurt. Tüm Türk ve Moğol boylarının ortak ongunu ve simgesi.

BOZOKLAR: *Göksel Kavimler.*
Oğuz Han'ın gökten inen eşinden olan üç oğlu ve türeyen boylar. Altın Yay'ın sahibidirler.

BÖRTEÇİNE: *Kutsal Kurt.*
Yol gösterici, kutlu kurt. Tüm Türk ve Moğol boylarının ortak ongunu ve simgesi.

BÖRÜ: *Kurt Tanrıça.*
Hemen hemen tüm Türk boyları ortak bir inanış olarak dişi kurttan türediklerine inanırlar.

BUĞDAYIK ve KUMAYIK: *Kuş Reisleri.*
Kuşların önderi olan efsanevi hayvanlar. Bazen köpekbaşlı olarak tasvir edilirler.

BUK: *Kötü Ruh.*
Kötü insan ruhu ve doğadaki kötücül varlıklar demektir. Afet, felaket, hastalık anlamı da taşır.

TMS

BUGA: *Cennet Tanrısı.*
Evreni, cenneti ve tanrısallığı kapsar. Her şeye gücü yeter ve tüm yaşamı kontrol eder.

BUKA: *Türklerin Atası.*
Türklerin Atası olan Tatar Han'ın oğludur.

BULAK İYESİ: *Pınarın Koruyucu Ruhu.*
Aşk İyesi de derler. Çünkü su almaya gelen kız ile onun izleyen bir genç arasında aşk doğurur.

BULAN: *Geyik Tanrıça.*
Türk ve Moğol boyları geyik kılığındak bir tanrıçadan türediklerine inanırlar.

BULCA: *Türklerin Atası.*
Türklerin ve Moğolların ilk atası. Nuh Peygamberin oğlu. Kurt sütü içmiştir.

BULUNÇ: *Vicdan.*
Bir ses gibi insanla konuşur. İnsanın Yaratıcıya açılan kapısı olarak bakılır.

BULUT İYESİ: *Bulut Ruhu.*
Yedi kardeştirler ve çok eski zamanlarda yaşayıp ölmüşlerdir. Saçları dağınık, gözleri şaşıdır.

BUNCAK: *Bekçi Tanrısı.*
Kayra Han'ın saray yolunu koruyan iki bekçiden biridir. Busul Han ile birlikte anılır.

BUR: *İyi Ruh.*
İyi insan ruhu ve doğadaki iyicil varlıklar demektir. Şamanın göğe çıkan ruhu anlamı da taşır.

BURAK: *Kutsal At.*
Hz. Muhammed (s.a.v)'in göğe çıkarken bindiği attır. Şimşekten hızlıdır.

BURÇA: *Gönenç Tanrısı.*
Yeryüzündeki huzur ve refah meydana getirir. Tanrı Ülgen'in oğludur.

BURHAN: *Buda. Sidharata Gautama.*
Budizmin kurucusu. Kutlu bir ağacın altında düşünceye dalarak, orada gerçeğe erişmiştir.

"Bu dünyayı yaratan, zihninizdir." (Sidharata Gautama Buda)

TMS

BURHANCILIK: *Altay Şamanizmi.*
Kamcılığı (şamanizmi) ilk kez sistematik bir din haline getirmiştir.

BURLA: *Efsanevi Hanım.*
Savaşçı kadın motifini simgeler. Kırk alpkız dilberi vardır yanında.

BURŞUN: *İkiz Atlar.*
Ak Burşun ve **Kök Burşun** adlı uçabilen iki at. Altınkazığın etrafında dönerler.

BUSUL: *Bekçi Tanrısı.*
Kayra Han'ın sarayına giden yolu koruyan diğer bekçidir. Buncak Han ile birlikte anılır.

BUTA: *İlham. Vahiy. Bâde.*
Gece rüyada pir veya eren tarafından üç bade ile verilir. Uyanınca kişi ozan olur, saz çalar.

BUYAN: *Efsanevi Hakan.*
Moğolların Atası. 41. Kızı Alankova'dır. Kırk tane kızı olmuştur. Bunlardan Kırgızlar türemiştir.

BUZANCAR: *Moğolların Soy atası.*
Alankova'nın oğludur. Annesi ayışığından hamile kalıp kendisini doğurmuştur.

BÜKE: *Ejderha.*
Yılana benzer dev bir sürüngendir. Çoğu zaman kanatlı olarak tasvir edilir.

BÜKREK: *İyicil Ejderha.*
Kanatları yoktur, uçamaz. Büyük denizde yaşar. Kötülük yapmaz.

BÜRKÜT: *Kartal Tanrı.*
Yeryüzüne inerek bir kadınla birleşir. Doğan çocuk yeryüzünün ilk ve en büyük şamanı olur.

BÜYÜ: *Sihir.*
İnsanüstü güçleri kullanılarak doğal sürece müdahale edilmesi. Bazı büyülü nesneler şunlardır:

- **Büyülü Arca** (Sihirli Sandık): İçerisinden kahramanın ihtiyaç duyduğu tüm her şey çıkar. Bazen başka bir aleme açılan bir kapıdır.
- **Büyülü Beşik**: Kendiliğinde sallanır, bazen bir at gibi algılanır. Çocuğu kurtarmak için hareket eder. Bazen uçar.
- **Büyülü Çukal** (Sihirli Zırh): Düşmanların silahlarından etkilenmez, her tür darbeye dayanır. Özel madenlerden veya içerisine büyülü unsurlar katılarak yapılmıştır.
- **Büyülü Değnek** (Sihirli Çubuk): Nesneleri farklı biçimlerde etkileme gücüne sahiptir. Yöneltildiği veya dokundurulduğu nesneyi başka bir biçime sokabilir veya görünmez yapabilir. Dış etkilerle Türk kültürüne girmiştir.
- **Büyülü Dirgi** (Sihirli Sofra): Sofra her kurulduğunda kendiliğinden yemek verir. Üzerinden yenilen yemekler hiç bitmez.
- **Büyülü Edik** (Sihirli Papuç): İnsanı çok hızlı yürütebilir, hatta uçurabilir. Göz açıp kapayana kadar, varılmak istenen yere ulaştırır, gitmek istenilen yeri düşünmek yeterlidir. Dış tesirlerle masalarımızda görülmüştür.
- **Büyülü Eyer**: Üzerine koyulduğu atı çok güçlü kılar veya onu görünmez yapar ya da uçabilmesini sağlar.
- **Büyülü Giysi** (Sihirli Elbise): Giyen kişiyi görünmez yapar veya başka bir canlının (hayvan veya insanın) kılığına sokar. Bazen yalnızca bir gömlektir. Türk kültürüne özgü görünmektedir.
- **Büyülü Gözge** (Sihirli Ayna): Konuşabilir, uzak diyarları gösterebilir. Sorulan soruları cevaplayabilir. İçine girilebilir. Geçmişten ve gelecekten haber verebilir. Bırakıldığında bir denize dönüşür. Denize dönüşme özgün bir olgudur.
- **Büyülü Halı**: Uçabilir, üzerinde insanları taşıyabilir. Kendiliğinden sahibinin yardımına koşar. Yabancı kültürlerden gelmedir.
- **Büyülü Işıtın** (Sihirli Lamba): İçinden cin çıkar, insan da içine hapsedebilir. Çıkan cini tekrar kandırıp içine sokmak gerekir, aksi takdirde o insanı kendine köle yapar. Dış tesirlerle kültürümüze girmiştir. Görünümü çok eskidir.

TMS

- **Büyülü Kalpak** (Sihirli Şapka): Giyen kişiyi görünmez veya çok güçlü yapar. Bu kalpak bulunup çıkarıldığında o gücünü yitirir. Bazen Kavuk, Sarık, Papak, Börk gibi farklı başlık türleri masallarda yer alır.
- **Büyülü Kaval** (Sihirli Fülüt): Çalındığında kuşlar susar, üçgündür tuz yiyen koyunlar ırmaklardan su içmeden geçer. İnsanları büyüleyip peşine takar.
- **Büyülü Kese**: Sürekli para verir, içindeki para hiç tükenmez. Kötüniyetli kişilerin eline geçtiğinde veya ihtiyaç dışı kullanıldığında bu özelliğini yitirir.
- **Büyülü Kılıç**: Boyu kulaçlarca uzayarak düşmanları öldürür. Dış tesirlerden etkilenmiş olma ihtimali vardır.
- **Büyülü Sopa**: Sahibinin emriyle başkalarını aralıksız döver. Kötü insanla iyi insanı ayırt eder ve bir toplulukta yalnızca zalimleri tespit ederek döver.
- **Büyülü Urgan** (Sihirli Halat): İstenildiği kadar uzar, bu uzunluğu kendisi ayarlar. Göğe doğru uzanabilir. Hint kültüründe müzikle uzar.
- **Büyülü Ülek** (Sihirli Testi): Hiç durmadan su akıtır. Çöllerde susuz kalan ordular bu testi ile susuzluktan kurtulur. Türk ve İslam kültürüne özgüdür.
- **Büyülü Tarak**: Bırakıldığında bir ormana dönüşerek sahibini korur. Tamamen Türk kültürüne özgü bir motiftir.
- **Büyülü Yay**: Her attığını vurur. Atıcı gözünü kapatsa bile sihirli ok hedefini şaşırmadan gider kendisi bulur. Yerli bir motiftir.
- **Büyülü Yuvar** (Sihirli Küre): Geçmişten ve gelecekten haber verebilir. Falcılar tarafından kullanılır. Daha çok Çingene Falcı motifiyle özdeşleşmiştir. Yabancı bir motiftir.
- **Büyülü Yüzük:** Parmağa takıldığında görünmezlik, hızlılık, yenilmezlik gibi özellikler kazandırır. Çoğu zaman üzerinde tılsımlı bir taş bulunur.

TMS

-C-

CADI: *Büyücü Kadın.*
Büyücülük ve kötülük yapan kadın. Uçabildiğine inanılır.

CAĞ İYESİ: *Banyonun Koruyucu Ruhu.*
Banyo yapan insanlara zararsız şakalar yapar. Bazen kendisi yıkanır ve sesi duyulur.

CAHIN: *Ateş Tanrısı.*
Tanrı Ülgen'i ikna ederek insanlara ateşin verilmesini o sağlamıştır.

CALIN: *Kutsal Merasim.*
Özellikle Yer Ana ve Yer İyesi için yapılan tören. Büyükçe bir ağacın altında gerçekleştirilir.

CANAVAR: *Yırtıcı Yaratık.*
Sıradışı büyüklükte ve görüntüdedir. Yırtıcı bir hayvan veya yaratıktır.

CARGIL: *Haberci Tanrıçası.*
İnsanlara Tanrıların haberlerini getirir.

CEDEY: *Korucu Tanrısı.*
Altın Dağ'ın ve oraya giden yolun koruyucusudur. Yedi azgın köpeği vardır.

CEMBİL: *Dağ Tanrıçası.*
Köroğlu destanındaki Çenlibel/Çamlıbel yer adıyla yakından ilgilidir. Kahramanları korur.

CEMRE: *Efsanevi Ateş Koru.*
Havaya, suya ve toprağa düşen ateş parçası. Böylece bu unsurlar bahara hazır hale gelirler.

CIDA: *Cirit Oyunu.*
At üzerinde koşturularak, ucu sivri değneklerin fırlatılmasıyla oynanan bir oyun.

CILKA: *Çocuk Tanrısı.*
Çocuk doğduğunda kaderini belirler. Çocuğu olamayan kadınlar ondan çocuk diler.

TMS

CIRTDAN: *Parmak Çocuk.*
Parmak kadar bir çocuktur. Kurnazlığı ve talihilyle devleri, haydutları yener.

CİN: *Soyut Varlık.*
Ateşten yaratılmışlardır. Söven (Kafir) ve Esen (Müslüman) olanları vardır.

CİREN: *Konuşan At.*
Konuşabilen, sıra dışı bir hayvandır. **Kayçı Ceren** ve **Kamçı Ceren** en iyi bilinen iki tanesidir.

CONGOLOS: *Kayıp Cini.*
Kışın zemheride ortaya çıkar. Kapıdan içeridekilerden birini çağırır ve o kişiyi kaybeder.

COŞA: *Vecd.*
Kendinden geçme. Trans hali. Şamanların, evliyaların yaşayabileceği bir deneyimdir.

CURUNTAY: *Yasa Tanrısı.*
İlahi yasaları yazar.

-Ç-

ÇADIR İYESİ: *Çadırın Koruyucu Ruhu.*
Çadırın koruyucu ruhu. Her çadır için farklı bir İye vardır.

ÇAHIK: *Kötü Ruh. Lanet Ruhu.*
Lanetlenmiş insanların ruhlarıdır. Şekil değiştirebilirler. Sözleri bile ölümcüldür.

ÇAK: *Şeytan.*
Çirkin görünümlü, hırıltılı sesi olan ve 12 başlı bir varlıktır. Alnında tek gözü vardır.

ÇAKAY: *Yıldırım Tanrısı.*
Yıldırımın düştüğü yer, artık Çakay Han'a aittir ve orayı kimse mülk edinmez.

ÇAKILGAN: *Şimşek Tanrısı.*
Şimşekler çaktırır. Fırlattığı şimşekler onun mızraklarıdır.

TMS

ÇALAMA: *Çaput Bağlama. Bez Bağlama.*
Ağaçlara bez ve çaput bağlama uygulamasıdır. Mayalamak anlamı da taşır.

ÇALAP: *Rab.*
Efendi, rab, sahip gibi anlamları vardır. Tanrıyı ifade eder.

ÇAY İYESİ: *Derenin Koruyucu Ruhu.*
Güzel bir kadın kılığındadır. Bazen insanları suya çekerek boğulmalarına neden olur.

ÇEKEY: *Kötü Ruh. Körlük Ruhu.*
İnsanları kör ve sağır ederler ve görmeb, duyma duyularını yok ederler.

ÇERGE İYESİ: *Çadırın Koruyucu Ruhu.*
Çadırın koruyucu ruhu. Her çadır için farklı bir İye vardır.

ÇERMİK: *Kutlu Kaplıca.*
Bazen bu su kaynaklarına yakın yerlerde bir erenin türbesi bulunur.

ÇERMİK İYESİ: *Kaplıca'nın Koruyucu Ruhu.*
Kutlu bir suya iyileştirici gücünün bu koruyucu ruh tarafından verildiği düşünülür.

ÇERTEGRİ: *Şeytan.*
İnsanlara geri dönüşü olmayan zararlar verebilirler. Şeytanların en tehlikeli olanlarıdır.

ÇEŞME İYESİ: *Pınarın Koruyucu Ruhu.*
"Erenler Çeşmesi" denen kutsal sular evliyalara mezarların yakınındadır. Burayı bir İye korur.

ÇEVGEN: *Polo Oyunu.*
At ile oynanan bir oyundur. Tahta bir top ile oynanır.

ÇINKIS: *Çocuk Tanrıçası.*
Bebeklerin ve çocukların koruyuculuğunu yapar.

ÇIVI: *Savaş Cini.*
Geceleri birbirlerine ok attıkları söylenir.

ÇİKE: *Şarkı Cini.*
Dirsek boyunda bir cücedir. Yanına gelenlere zorla şarkı söyletir.

ÇİLLE: *Kış Gündönümü.*
22 Aralık günü. Yılın en uzun gecesi. Bu günde şenlikler düzenlenir.

TMS

ÇİLTEN: *Kırk Evliya. Kırklar.*
Her çağda kimliği bilinmeyen kırk kutlu kişi vardır. Dünya bunların hürmetine ayakta durur.

ÇOLBODAY: *Ayartıcı Tanrıça.*
İnsanları ve masal kahramanlarını ayartır. Bazı kötü ruhların yöneticisidr.

ÇOLPAN: *Gezegenler Tanrısı.*
Gezegenleri yönetir ve birbirleriyle çarpışmadan hareket etmelerini sağlar.

ÇOR: *Cin.*
Gözle görülemeyen, ateşten yaratılmış varlık. Başlarındaki kalpak ele geçirildiğinde o cin ölür.

ÇORABAŞ: *Cin Önderi.*
Doksan koyun derisinden kürkü ve seksen koyun derisinden börkü (başlığı) vardır.

ÇORAMAN: *Cinci. Cin Çıkaran.*
Cinlerle uğraşan kişi. Cin çıkarıcı. Cinci hoca.

ÇÖLDEN GELME: *Ateşten Doğan Hayvan.*
Kendisi veya atası çölden çıkıp gelen bir atın veya hayvan.

ÇÖVENÇ: *Helva. Ölü Helvası.*
Ölüm karşısında yaşamı sembolize eder. Ateş, su gibi temizleyici unsurları bir araya getirir.

-D-

DAĞ HAN: *Dağ Kağanı.*
Oğuz Kağan'ın ilk eşinden olan oğullarından biri. Simgesi Uçkuş'dur.

DAĞ İYESİ: *Dağ Ruhu.*
Bazen ördek bazen kaz şeklinde uçar ve göllerde yüzerler, bazen insan kılığına girerler.

DAMIZ İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Sümer Tanrısı Tammuz (Tamıs, Dumuz) da bereket ruhudur ve onunla özdeşlemiştir.

TMS

DARHAN ANA: *Metal Tanrıçası.*
Kendisine saygısızlık yapıldığında çok kızar ve her tarafı yakar.

DARHAN ATA: *Metal Tanrısı.*
Metal ocaklarını, metal ustalarını korur. Elinde bir çekiç ve önünde bir örs vardır.

DAYIN: *Savaş Tanrısı.*
Savaşçıların koruyucusudur. Askerler savaşlardan önce kendisinden yardım dilerler.

DAYIKIN: *Bebek Tanrıçası.*
Bebeğin uykuda gülmesi, Dayıkın'la oynadığını gösterir. Çocuğun Day Durmasını sağlar.

DEBEÇ: *Demirci Kahraman.*
Çıplak elleriyle kızgın demiri dövebilir. Kılıçları, kalkanları ve zırhları ilk defa o yapmıştır.

DEĞİRMEN ANASI: *Değirmenin Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
İyi insanların ununu bembeyaz yapar, kötü niyetli insanların ununu kara, kepekli öğütür.

DEĞİRMEN ATASI: *Değirmenin Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Genelde saçlarına kadar apak una bulanmış, kısa boylu bir ihtiyar olarak betimlenir.

DEĞİRMEN İYESİ: *Değirmenin Koruyucu Ruhu.*
Müşteriler öğütülen undan ona da pay bırakırlar. Değirmeni bazen kendi döndürür.

DEMİRDAĞ: *Dünya Dağı.*
Göğün 12. katına kadar yükselir. Onun üzerinde Altındağ başlar.

DEMİRTEREK: *Dünya Direği.*
Yeraltı, yeryüzü ve göğü birbirine bağlayan direğin orta kısmıdır. Çadırın orta direğine benzer.

DENİZ HAN: *Deniz Kağanı.*
Oğuz Kağan'ın ilk eşinden olan oğullarından biri. Simgesi Çakır kuşudur.

DENİZ KIZI: *Yarı Kadın Yarı Balık.*
Denizcileri şarkılarla büyülerler. Karaya çıkınca ya ölürler ya da kuyrukları bacağa dönüşür.

DEV: *Çok Büyük Yaratık.*
İnsan görünümünde fakat çok büyük ve çok kuvvetlidir. Masallarda insanları kaçırırlar.

DİREN: *Şeytan Piri.*
İnsanları her şeyi vererek kandırır. Kendisini kandırabilecek kadar kötü insana da Diren denir.

TMS

DOĞAÇ: *İrtical.*
Kendiliğinden söyleme ve yapma. Birdenbire içine doğduğu gibi söyleme ve etme.

DOHSUN: *İşkence Tanrısı.*
Yeraltında yaşar. Ateşten yaratılmıştır. Boynuzlu ve kuyrukludur ama elleri, ayakları yoktur.

DOKUZ: *Kutlu Rakam.*
Pek çok yerde görünen bir simgedir. As ve üs katları ile 19 da yine önemli sayılardandır.

DOLAP İYESİ: *Dolabın Koruyucu Ruhu.*
Dolabın içinde yaşar. Bazen insanları korkutur,

DOLAY: *Açgözlülük Tanrısı.*
Boynuzlu ve sakallıdır. Gölgesi yoktur. Sınırsız servete sahiptir.

DOLUN: *Verimlilik Tanrısı.*
Hayvanların ve ekinlerin verimli olmalarını, çoğalmalarını sağlar. Dolunayda yeryüzüne iner.

DUMRUL: *Efsanevi Kahraman.*
Yolkesicilik yapar, Tanrıyı kızdırı. Aldaçı (İslam sonrası Azrail) ile karşılaşır ve direnir.

DÜŞ: *Rüya.*
Öte alemden gönderilen bilgiler veya öteki aleme yapılan yolculuklar olarak düşünülür.

-E-

EBEDE: *Ağaç Cini.*
Ormanlarda yaşar. İnsanlara zarar vermez. Yaşlı bir kadın görümündedir.

EBREN: *Ejderha.*
Kanatlıdır, ağzından ateş saçar. Dünyanın bir ejder tarafından döndürüldüğü düşünülür.

EBÜGE: *Ayı Tanrı.*
Ayıdan türediklerine inanan boyların atasıdır. Bir ayı kılığına girebilir.

TMS

EĞEGÖZ: *Tekgözlü Dev.*
Başının üzerinde tek gözü olan canavar.

EJDER: *Ejderha.*
Kanatlı, kuyruklu, derisi pullu, ağzından ateş saçan yılan biçimili efsânevi canavar.

EKİN ANA: *Ekinin Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Zayıf kalmış veya yatmış ekinlerin bulunduğu yerlere Ekin Anasının ayak izleri denir.

EKİN ATA: *Ekinin Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Ekinlerin içinde yuvarlanmayı sever ve bu nedenle ekinler yatar.

EKİN İYESİ: *Ekinin Koruyucu Ruhu.*
Ekinlerde yangın çıktığında ters taraf üfleyerek söndürür.

ELBİS: *Kavga Tanrısı.*
Savaşlardan önce ondan yardım istenir, böylece düşmanın attığı oklar geri kendisine döner.

ELLEY ve ECEY: *Adem ve Havva. İlk insanlar.*
Elli kapılı, kırk pencereli, otuz kirişli bir evde yaşarlar. Sabanı ve tarla sürmeyi keşfetmişlerdir.

EMEGEL: *Çocuk Tanrıçası.*
Çocukları ve bebekleri korur. Çocuklar için ilaçları hazırlamayı kadın şamanlara gösterir.

EMEGEN: *Dev.*
Birden fazla başı olan devasa yaratıklar olarak betimlenir. Her üç ayda bir doğum yaparlar.

EMEKET: *Şaman Ruhu.*
Bu ruh olmadan şaman olunamaz. Şamana yol gösterir. Şaman ölünce kuş olup dışarı çıkar.

ERBÖRÜ: *Kurtadam.*
Dolunayda kurda dönüşen kişi. İskitlerde, bazı büyücüler her yıl birkaç gün kurda dönüşürdü.

ERBÜKE: *Yarı İnsan Yarı Yılan.*
Belden aşağısı yılan üst kısmı insan görünümündedir. Dişisine ***Eşbüke*** denir.

ERDENEY: *Haber Tanrısı.*
Tanrıların haberlerini insanlara iletir. Habercileri ve ulakları korur. Uçan beyaz bir atı vardır.

TMS

EREK: *Efsanevi Şaman.*
Şamanların atasıdır. Ülgen'in kızlarından biriyle evlenmiştir.

EREKE ve CEREKE: *Bitki Tanrısı ve Bitki Tanrıçası Kardeşler.*
Soluklarıyla bitkilere, otlara, ağaçlara can verirler. Ağaçlar onların nefesleriyle çiçek açarlar.

EREN: *Evliya.*
Sıradışı işler başarır. İstedikleri zamanda istedikleri mekanda bulunabilirler.

ERGENE İYESİ: *Maden Ocağının Koruyucu Ruhu.*
Değişik hayvan sesleri çıkarır. Ocak göçeceği zaman işçileri uyarır.

ERGENEKEN: *Kutsal Yurt.*
Dağlar arasındaki gizli yurt. Türkler bu dağları eriterek çıkmışlardır.

ERKE: *Ayartıcılık Tanrıçası.*
Baştan çıkarıcı, ayartıcı Tanrıça. Nazlı olarak tanımlanır.

ERKECEY: *Parmak Adam.*
Parmak boyundaki insan. Avrupa masallarındaki **"Parmak Çocuk"** motifini akla getirmektedir.

ERKLİĞ: *Uzay Tanrısı*.
Yıldızlardan, göktaşlarından ve gök nesnelerinden sorumludur.

ERLİK: *Kötülük Tanrısı.*
Kötülüklerin kaynağıdır. Yeraltında demir sarayında yaşar. Bilgisiz, yıkıcıdır.

ERKENEK: *Parmak Çocuk.*
Parmak boyunda bir insandır. Türklerde ruh başparmakta bulunur ve o ruhu simgeler.

ERŞEK: *Yarı Pars Yarı Ayı.*
Pars ve Ayı'nın çiftleşmesinden doğan efsane yaratığı. Gövdesi pars, kafası ayı şeklindedir.

ERTEĞİ: *Masal.*
Olağanüstü, gerçekdışı hikaye.

ES: *Yaratıcı Gök-Tanrı.*
Tüm her şeyin yaratıcısı olarak tanımlanır. Hem bir rüzgar sesi hem de koruyucu ruhtur.

TMS

ESEGE: *Yaratıcı Tanrı.*
Kel başlıdır. Yeryüzündeki insanları yaratmıştır. Oğlu Çolpan Han'dır.

ESKERİ: *Yaratıcı Tanrı.*
Suların içinden çamur çıkararak dünyayı yaratmıştır.

ESE: *Hz. İsa. Mesih.*
Hristiyanlığın kurucusu. Aslında bir marangozdur. Annesi kendisine babasız hamile kalmıştır.

"Gerçek insanı özgür kılar." (Hz. İsa)

ESİN: *İlham.*
Gelen ilham perisi esinti oluşturduğu için bu söz yerleşmiştir.

EŞİK İYESİ: *Eşik Ruhu.*
Eşikte oturmak, eşikte konuşmak iyi sayılmaz, bunun nedeni ruhun orada olmasıdır.

ETİN: *Gökgürültüsü Tanrısı.*
Gökgürültüsü aslında bu İyenin sesidir.

ETÜGEN: *Yeryüzü Tanrıçası.*
Toprak ve yeri temsil eder. Devleti ve egemenliği korur.

EV İYESİ: *Ev Ruhu.*
Bazen bir yılan olarak betimlenir. Evde görülen yılanın bereket getireceğine inanılır.

EVLİK İYESİ: *Kilerin Koruyucu Ruhu.*
Evin bodrumunda yaşar. Oradaki yiyecekleri yer. Arasıra kendisine yemek bırakılır.

-F-

FAL: *Kehanet.*
Gelecekten haber verme. Bazı işaretlere bakarak geleceği tahmin etme.

TMS

FIRIN İYESİ: *Fırının Koruyucu Ruhu.*
Sürekli odun ister, kendisine tuz veya bir parça et atılınca sakinleşir.

-G-

GAL: *Ateş Tanrısı.*
Ateşin ve ocağın devamlılığını sağlar. Zaman zaman kızıp yangınlar çıkarır.

GEZER: *Efsanevi Hakan.*
Mucizevi bir doğumu olmuş, babasız doğmuştur. Yeraltına iner, halkı için savaşır.

GEYİK ATA: *Geyik Tanrı.*
Bazı Türk boyları onun soyundan türediğine inanırlar.

GEYİK ANA: *Geyik Tanrıça.*
Denizden çıkarak gelmiştir. Bazı Türk boylarına yol göstericilik yapar.

GILGAMIŞ: *Efsanevi Hakan.*
Sümer Hakanı. Ölümsüzlüğü aramıştır. Gizemli diyarlara yolculuklar yapmıştır.

GOLOMTA: *Ocak Tanrısı.*
Ocağı ve ateşini korur. Kızıl sakallıdır.

GÖĞE ÇIKMA: *Şaman Yolculuğu.*
Şamanın ruhu gökteyken kötü ruhlar engellemeye çalışır. Ülgen'e ulaşılamaz.

GÖK: *Sema. Uzay.*
Türk-Moğol ve Sümer söylencelerinde Eril gücü simgeler. 7 katlıdır.

GÖKDENİZ: *Sonsuz Okyanus.*
Dünyanın sonunda yer alır.

GÖK ATA: *Gökyüzü Tanrısı.*
Daha sonra Gök Tanrı anlayışına ulaşan bir yaratıcı anlayışıdır.

GÖK HAN: *Gökyüzü Kağanı.*
Oğuz Han'ın ikinci eşinden doğan oğludur. Gök Han'ın simgesi Sungur kuşudur.

TMS

GÖK GÖBEĞİ: *Kutup Yıldızı.*
Gökyüzününün Mekezi. Öte aleme açılan bir kapı olarak algılanır.

GÖK-KAL: *Doğa Katmanı.*
Atmosferi ve uzayı, ayrıca buralardaki koruyucu ruhları içerir. Kal (Kala) atmosfer demektir.

GÖKTANRI: *Semavi İlah.*
En yüce yaratıcıdır. Soyut bir kavram olarak yer alır. İnsan biçimli değildir.

GÖKYOLU: *Samanyolu.*
Efsanevi orduların bu yolda ilerlediği kahramanların burada yürüdüğü düşünülür.

GÖL İYESİ: *Göl Ruhu.*
Kız kılığında erkekleri kandırarak suyun derinliklerine çekerek boğdukları söylenir.

GÖZ: *Nazar.*
Kem Göz de denir. Büyücü ve kötü şamanların gözlerinde kötü ruhların yerleştiğine inanılırdı.

GÖZGÜ: *Ayna.*
Ruhlar alemine açılan bir pencere gibi algılanır. Bir denize dönüşebilir.

GUL: *Vahşet. Kötülük.*
Ortadoğuda ortak bir motiftir. Vahşi, acımsız ruhları ve onların kötülüklerini anlatır.

GULYABAN: *Vahşi Yaratık.*
Gezginlere ve yolculara uğrayıp onları öldüren canavardır.

GUR İYESİ: *Mezarlığın Koruyucu Ruhu.*
Mezarlara saygısızlık gösteren insanlara musallat olurlar.

GUYUK: *Canavar.*
Vahşi hayvan. Olağanüstü, yırtıcı canlı. Karanlıkta çöllerde ve mezarlıklarda ortaya çıkar.

GÜN ANA: *Güneş Tanrıçası.*
Göğün yedinci katında oturur. Türkler doğan Güneşi üç veya dokuz kez selamlarlar.

GÜN HAN: *Güneş Kağanı.*
Oğuz Han'ın göksel olan ikinci eşinden doğan oğludur. Gün Han'ın simgesi Laçın kuşudur.

TMS

-H-

HADUR: *Savaş Tanrısı.*
Bakır kutlu bir metal olduğundan, saf bakırdan yapılmış silahlara sâhiptir.

HADUR'UN KILICI: *Güç Sembolü.*
Hadur'un kendi yaptığı "Tanrı'nın Kılıcı" adı verilen efsânevi silah, Attila tarafından bulundu.

HALAY: *Tören Dansı.*
Yaşamın enerjisini, döngüsünü, dayanışmayı, hareketi, durup devam etmeyi ve ritmi içerir.

HAL DİLİ: *Ters Lisan.*
Öte alemin dilleri bu dünyanın tam zıttıdır. Biçim ve anlam olarak tersten konuşurlar.

HAMAM İYESİ: *Hamamın Koruyucu Ruhu.*
Güneş battığı zaman ve gece yarısı hamama girilmez, çünkü bu saatte İye kendisi yıkanır.

HAN: *Kral.*
Mitoloji de tanrıların da sıfatı olarak kullanılır.

HANIM: *Kraliçe.*
Mitoloji de tanrıçaların da sıfatı olarak kullanılır. Moğollar ***"Hatan"*** olarak söyler.

HAYDAR: *Rüzgarın Koruyucu Ruhu.*
Harman savurmak isteyen köylüler onu yardıma çağırırlar.

HAYDUT: *Harami.*
Yol kesici, soyguncu, eşkıya. Masallarda genelde 40 kişi olarak yer alırlar.

HIRTIK: *Yarı İnsan Yarı Hayvan. Orman Cini.*
Yakaladığı insanları önce boğarak öldüren sonra da yiyen bir canavar olarak tanımlanır.

HINKIR: *İnsan Yiyen Canavar.*
İnsana benzer, fakat göbeğinde bulunan bir torbanın içinde yavrusunu taşır. İnsan eti yer.

HIZIR: *Hızır Peygamber.*
Zor anlarında insanlara yardım eden, biçim değiştirebilen bir peygamber. Duaları kabul olur.

TMS

HORTLAK: *Zombi.*
Yaşayan Ölü. Mezardan çıkan ölü. Cansız olduğu halde hareket edebilen varlık.

HORTDAN: *Zombi.*
Gözü dünyada kalmıştır, bu nedenle geri dönmek ister. Azerilerde Vampir manası taşır.

HÖYÜK: *Tümülüs. Yığma Tepe.*
Yığma tepe şeklindeki mezar. İçerisinde kutlu kişiler gömülüdür.

HÖYÜK İYESİ: *Höyüğün koruyucu ruhu.*
Höyükteki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

HU: *Gazap Tanrıçası.*
Yeraltındaki kara suların en dibinde yaşar. Kara Tilki kılığına girebilir. Çok merhametsizdir.

HUMA: *Efsanevi Kuş.*
Görünmeden, dinlenmeksizin uçan, asla yere değmeyen efsânevi kuş.

HUMBABA: *Dev Canavar.*
Tanrıların yaşadığı sedir ormanının bekçisi, koruyucusudur. Yüzü aslan yüzüdür.

HÜRMÜZ: *Ruhlar Tanrısı. Batı Tanrısı.*
Moğollara göre 55 Batı Tanrısının başında bulunur. Derin bir bilgiye sahiptir.

HUNOR ve MAGOR: *Efsanevi Hakanlar. Macarların Ataları.*
Kutlu bir geyiğin peşinde denizi ve bataklıkları geçerek Macaristan topraklarına ulaşırlar.

-I-

IDIK: *Azat Kurban.*
Doğaya salarak başıboş bırakma şeklinde gerçekleşen kurban.

IRIK: *Kehanet.*
Falcılık. Gelecekten haber verme.

TMS

IRKIL: *Efsanevi Şaman. Kehanet Piri.*
Yeryüzündeki ilk şamandır. Üç yıl önce ölenleri bile diriltir, körlerin gözünü açar.

IRMAK ANA: *Irmak Ruhu. (Dişi)*
Türklerde iki ırmağın kesiştiği yerler özel öneme sahiptir ve buralarda yaşar.

IRMAK ATA: *Irmak Ruhu. (Erkek)*
Orta yaşlı bir adam görünümündedir.

IRMAK İYESİ: *Irmak Ruhu.*
Kadın kılığında kıyıya yaklaşır. Irmağın sesi aslında onun şarkısıdır.

ISIYAH: *Bahar Bayramı.*
Daire şeklinde toplanılıp kımız içilir ve meydanda yakılan odunun üzerinden atlanır.

IŞANÇ: *Din.*
Doğaüstü, kutsal ve ahlaki öğeler taşıyan, ayin ve uygulamalara sahip inançlar bütünü.

ITOGA: *Tarla Tanrıçası.*
Tarlaları ve ekenekleri korur.

IZIH: *Hayvan Tanrısı.*
Idık olarak doğaya salınan azat kurbanları koruyan Tanrıdır.

-İ-

İBİŞ: *Soytarı.*
İnsanları güldüren kişi. Hokkabaz, şaklaban.

İBLİS: *Şeytan.*
Ateşten yarartılmış ve Tanrıya isyan etmiş olan, insanları yoldan çıkaran varlık.

TMS

İÇÇİ: *Koruyucu Ruh.*
Herhangi bir varlığın koruyucu ruhu. O varlıkla özdeşleşmiştir.

İÇİTE: *Sağlık Tanrıçası.*
Hastalıkları önler, insanlara sağlık verir.

İFRİT: *Cin.*
Cinlerin en güçlülerinden olan soyut varlıklardır.

İDİ: *İlah.*
Yaratıcı. Sahip, malik, efendi. Tanrı. Sahiplik ve kutluluk anlamları içerir.

İKSİR: *Büyülü Sıvı.*
Yenileyici ve şifa verici, diriltici, sıra dışı güçler verdiğine inanılan içkilerdir.

İL İYESİ: *Vilayet Ruhu.*
Şehrin veya bir yerleşim biriminin koruyucu ruhu.

İLEMEN: *Efsanevi Hakan.*
İlemen boyunun atasıdır.

İLENÇ: *Lanet.*
Kötü kader, kötü son, felaket gibi insanın başına gelen ve peşini bırakmayan olumsuzluklar.

İLENMEK: *Lanet Okumak. Lanet Etmek.*
Başka birisi için kötü temennilerde bulanmak. Lanetlenmesini istemek.

İMRE: *Cemre Cini.*
Havayı, toprağı, suyu ısıtıcı gücü vardır. Baharda göğe yükselir sonra inip buzları eritir.

İN İYESİ: *Mağaranın Koruyucu Ruhu.*
Türklerde mağarlalar gizemli hatta kutlu mekanlardır. İn İyesi buraları korur.

İNEHSİT: *Doğum Tanrıçası.*
Gülüşleriyle doğum yapan kadına hatta doğuran ev ve ahır hayvanlarına yardım eder.

İRLE: *Ölüler Tanrısı.*
Yeraltında yaşar. Kırk köşeli evinin önündeki dokuz çam ağacına dokuz oğlu atlarını bağlar.

İRİS: *Koruyucu Tanrıça.*
Kötü ruhları kovan tanrıçadır.

TMS

İRŞİ: *Peri.*
Perikızı. Cisimsiz dişil varlık. Çok güzel bir kız kılığına bürünür.

İYE: *Koruyucu Ruh.*
1. Sahip. Koruyucu. Bir şeyin maliki. 2. Bir şeyin koruyucusu, koruyucu ruhu.

LÜTFEN, BU ESERİ PAYLAŞIN

-K-

KABULGAN: *Şekil Değiştirme.*
Başka bir varlığa dönüşme. Metamorfoz. Kılık değiştirme. Genellikle silkinerek gerçekleşir.

KABULGAMAK: *Şekil Değiştirmek.*
Başka bir varlığa dönüşmek. Genellikle bir hayvan kılığına girme yaygındır.

KAÇAL: *Keloğlan. Saçsız Kahraman.*
Kurnaz ve hazırcevaptır. Aklı ve şansı sayesinde devlerden, haydutlardan kurtulur.

KAFDAĞI: *Efsanevi Dağ.*
Bilinmeyen bir yerde bulunan ve ulaşılamaz yükseklikteki, efsânevi canlıların yaşadığı dağ.

KALAYKAN: *Ocak Tanrıçası.*
Ocağı ve ateşini korur. Kal (kellik) ve Moğolca Gal (ateş) ile ilgilidir.

KALÇAN: *Ateş Tanrısı.*
Ateşin koruyucu ruhu olarak saygı gösterilir. Kendisine keçi kurban edilir.

TMS

KALÇABAY: *At Tanrısı.*
Ateşi, atları ve atçılığı korur. Toprak yarılarak içine girip kaybolduğuna inanılır.

KALDAZ: *Ateş Tanrıçası.*
Ateşin ve büyükbaş hayvanların koruyucusudur. Emrindeki canlılara Kaldazın adı verilir.

KALDAZIN: *Ateş Cini.*
Ateşin içinde oynar. Kısa boyludur. Sakalı yedi karıştır. Sakalları kirpi oku gibidir.

KALGANÇI: *Kıyamet.*
Kalganan (sıçrayıp kalkılan) gün. Dünyanın ve evrenin yokolacağı ölülerin diriltileceği gün.

KALOĞLAN: *Saçsız Kahraman.*
Kurnazlığı ve bahtı temsil eder. Zor durumlardan aklı ve şansı sayesinde kurtulur.

KAM: *Şaman.*
Ruhlarla irtibat kurabilir. Dualarıyla hastaları sağaltabilir ve kötü ruhları kovabilir.

KAMBAR: *At Tanrısı.*
Atları korur, eğlenceyi sever. İslam ile birlikte Hz. Ali'nin at uşağı Kamber ile özdeşleşmiştir.

KAMHAN: *Efsanevi Hakan.*
Bayındır Han'ın atasıdır. Aynı zamanda güçlü bir kamdır. Şamanların atasıdır.

KAMOS: *Kabus Cini.*
Kabuslara ve karabasanlara neden olan kötü ruh. Kedi gibi sessizce gezer. Keçiye benzer.

KANIM: *Güven Tanrısı.*
Yeryüzündeki dürüst ve güvenilir insanları korur.

KANIKAY: *Efsanevi Hanım. Manas'ın Karısı.*
Savaşçı 40 Alpkız yardımcısı vardır. Savaşçıdır. Manas öldüğünde ilaç yaparak onu diriltir.

KANIRMAĞI: *Yeraltı Nehri.*
Yeraltında akar. İçindeki sıvı su değil kandır. Bu ırmak masallarda bazen uçan atlarla geçilir.

KARABASAN: *Kabus.*
İnsanların korkulu rüyalar görmesi demektir. İnsanların üzerine çöken bir varlık neden olur.

TMS

KARABASMA: *Kabus.*
Kötü ruhların veya cinlerin neden olduğuna inanılır. Bu ruhlar bazen ölümcül olabilmektedir.

KARABASTI: *Halüsinasyon.*
Gerçekmiş gibi algılanan kötü rüyalar. Azerilerde hayalet görme.

KARAÇURA: *Kötü Ruh. Kötü Cin.*
İnsanları korkutan hatta zarar veren ruhlardır.

KARAHAN: *Efsanevi Hakan.*
İnsanların önderidir. Gücü ve otoriteyi vurgular.

KARAGUŞ: *Kuş Tanrısı.*
Kuşlara hükmeder. Tanrı Ülgen'in oğludur. Bazı yörelerde kartal halayı ile temsil edilir.

KARAKIRNAK: *Tırnaklı Canavar.*
Bedeni baştan başa kıllarla ve tırnaklarla örtülü bir varlıktır. Sudaki insanlara zarar verebilir.

KARAKIZLAR: *Kötülük Tanrıçaları.*
Erlik Han'ın kızlarıdırlar. Adları bilinmez. Göğe çıkan şamanı ayartmaya çalışırlar.

KARAKONCOLOS: *Kış Cini.*
Kürklüdür. Kışın geceleri gezer. Elindeki kocaman bir tarakla vurarak insanı yaralar.

KARAKORŞAK: *Hayvan Cini.*
Eşek, köpek, domuz, keçi kılığına girdiğine inanılan bir varlıktır.

KARAMAT: *Sanrı Cini.*
Kabuslara neden olan ve hezeyan ve psikolojik bozukluklar ortaya çıkaran kötücül varlık.

KARAOĞLANLAR: *Kötülük Tanrıları.*
Erlik Han'ın oğulları. Kara fırtına ile kan yağdırırlar. 9 kat yeri simgelerler. Adları şunlardır:
1. **Karaş**, 2. **Matır**, 3. **Şıngay**, 4. **Kümür,** 5. **Badış**, 6. **Yabaş**, 7. **Temir**, 8. **Uçar**, 9. **Kerey**

KARAŞ: *Karanlık Tanrısı.*
Karanlığı oluşturur. Geceleri hüküm sürer. Kara Yılanları vardır.

TMS

KARAV: *Kabus Cini.*
Kabuslara neden olur. Karağ sözcüğü kimi yörelerde kabus anlamında kullanılır.

KARÇANA: *Kar Güzeli.*
Ayaz Ata'nın (veya noel Baba'nın) torunudur. Çocuklara hediyeler dağıtır.

KARGIMA: *Beddua.*
Bir varlık için kötü dilekte bulunmak ve bu amaçla Tanrı'ya yakarmak.

KARGIŞ: *Beddua.*
Bir insan için kötü temennilerde bulunma ve bu amaçla Tanrı'ya yakarma.

KARKIZ: *Kar Güzeli.*
Ayaz Ata'nın (veya noel Baba'nın) torunudur. Çocuklara hediyeler dağıtır.

KARLUK: *Duman Tanrısı.*
Ülgen'e kurbanların ruhlarını iletir. İnsanların yaşamlarını denetler. İşareti dumandır.

KARTA: *Ahırın Koruyucu Tanrısı.*
Ahır hayvanlarını korur. Bazen onlara yem verir.

KARTAL ATA: *Kartal Tanrı.*
İlk Macar kralının annesi bir doğandan hamile kalmıştır.

KARTAL ANA: *Kartal Tanrıça.*
Merküt kabilesi kara bir kartaldan, Yurtas kabilesi ise beyaz bir kartaldan türemiştir.

KARZIT: *Temizlik Tanrısı.*
İnsanlara temizliği öğretmiştir. Ülgen Han'ın oğludur.

KARUK: *Karanlık.*
Ölümcül, yok edici karanlık. Hiçliği ifade eder.

KATAY: *Deprem Tanrısı. Demirci Tanrısı.*
40 boynuzlu boğasıyla deprem oluşturur. Yeraltındaki demir evinde yaşar.

KAVA: *Demirci Kahraman.*
Kürt destanlarında acımasız hükümdara isyan eder. Tüm Ortadoğuda saygı görür.

KAY: *Destan.*
Şiir şeklindeki söylence. Göğüsten ve gırtlaktan çıkan seslerle okunur.

TMS

KAY: *Destan Okuyucu.*
Doğru okumayanları destanın kahramanı cezalandırır, başına felaket gelir.

KAYA İYESİ: *Kayalığın Koruyucu Ruhu.*
Kötü insanları kayalıktan ittiği söylenir.

KAYADAN: *Güç Tanrısı.*
Kuvveti sembolize eder.

KAYAKAPISI: *Yeraltı Geçidi.*
Yeraltı Dünyasına giden geçidin kapısıdır. Uzak diyarlardaki bir mağaranın içinde bulunur.

KAYIŞ: *Çarpık Cin.*
Kendi ayakları üzerinde durup yürüyemez. İnsanları aldatıp, onun boynuna biner.

KAYRA: *Yaratıcı Tanrı.*
Baş Tanrı. Herşeyin yaratıcısıdır. Göğün 17. katında oturur. Diğer Tanrıları da o yaratmıştır.

KAZAK HAN: *Efsanevi Hakan.*
Kazakların Atasıdır. Alaş Han'ın oğludur.

KAZIRGAN: *Cehennem Çukuru.*
Kötü ruhların doğruluğa kaldığı ateş çukuru.

KELÇE: *Kel Kahraman.*
Çokbilmiş, kurnaz ve talihlidir. Ukala ve alaycı olarak da görünür.

KELEMTER: *Dev İnsan.*
Başları bulutlardan bile yüksektir. Eski çağlarda yaşamışlardır.

KELENİ: *Şaman Ruhu.*
Şaman kaçan ruhları geri getirmesi için Keleni'yi gönderir. Peltek dilli, kekemedir.

KELEY: *Yarı Tanrı.*
Peltek dilli, kekemedir. Annesi Ülgen'in kızlarından biridir. Babası ise bir şamandır.

KELTEGEY: *Şaman Ruhu.*
Şamanın yanında bulunan ruhtur. Çok kıskançtır. Bazen şamanı dinlemez.

TMS

KEMPİR: *Dev.*
İnsanın topuklarından kanını emer ve yer altına götürüp tutsak eder sonra da acıkınca yer.

KENÇLİYÜ: *Yağma Merasimi. Potlaç.*
Beyin veya hakanın mallarını kendi isteğiyle talan ettirmesi. Bu şanını ve şerefini yüceltir.

KEPE: *Başmelek.*
Tanrı'nın en önemli yardımcısı olan melektir. Yerin içini ve yeraltını yönetir.

KER: *Kötü Varlık. Kötülük.*
Kötülüğün kendisini ve kötü varlığı tanımlar. İsmin başında bir sıfat olarak kullanılır.

KEREH: *Kurban.*
İlahi bir amaçla kesilen veya doğaya salınan hayvan ya da doğaya saçılan yiyecek, içecekler.

KEREY: *Arabozuculuk Tanrısı.*
İnsanlar arasına nifak sokar. Yes / Ças (Demir) bilekli olarak betimlenir.

KILA İYESİ: *Hayvanlar Ruhu.*
Hayvanların koruyucu ruhu. Vahşi bir hayvan görünümündedir.

KIPÇAK: *Efsanevi Hakan.*
Kıpçak boyunun atasıdır. Bir ağacın kovuğunda doğmuştur.

KIRGIL: *Merhamet Tanrısı.*
İnsanları korur ve onlara şefkat gösterir.

KIR ANA: *Kırın Koruyucu Ruhu. (Dişi)*
Kırları korur. Kırlarda başı derde giren insanlara yardım eder.

KIR ANA: *Kırın Koruyucu Ruhu. (Erkek)*
Tek ağaçlarda veya çalılarda yaşar. Ona ekmek kırıntıları ve bir demet ekin verilir.

KIR İYESİ: *Kırın Koruyucu Ruhu.*
Uzun elli, uzun kollu, uzun parmaklı, yarı insan yarı yarı ağaç görünümlüdür.

KIRGIZ ATA: *Efsanevi Hakan.*
Kırgızların Atası. Kırgız ulusunun kurucusu ve koruyucusu olarak kabul edilir.

TMS

KIRK: *Kutsal Sayı.*
Türklerde her alanda ön plana çıkan kutsal bir simgedir. İslam'ın etkisiyle önemi artmıştır.

KIRKLAR: *Kırk Evliya.*
Her çağda kimliği bilinmeyen kırk kutlu kişi vardır. Dünya bunların hürmetine ayakta durur.

KIRKAVLAN: *Kırk Evliya.*
Kırk eren tarafından veya kırk şaman veya onlar tarafından korunan kutlu kişilerdir.

KIRSUT İYESİ: *Koruyucu Ruh.*
İnsanın kendi iyesidir, yanında bulunduğu o insanı korur.

KISIL: *Öfke Tanrısı.*
Kızıl bir kılıcı ve kızıl bir topuzu vardır. İnsanlara öfke duygusu verir.

KIŞ HAN: *Kış Tanrısı.*
Kış mevsimini düzenler ve zamanında başlayıp zamanında sona ermesini sağlar.

KIYANLAR: *7 Tanrıça.*
Ülgen'in 7 kızlarıdır. Sanat ve estetikte insanlara ilham verirler. Hiçbirisinin ismi bilinmez.

KIYATLAR: *7 Tanrı.*
Ülgen'in 7 oğullarıdır. Yedi kardeştirler. Yedi boyu korurlar. Yedi Kat göğü sembolize ederler.

KIZAGAN: *Savaş Tanrısı.*
Savaşçılara ve askerlere kuvvet verir, yenilmez kılar. Kayra Han'ın oğludur.

KIZILALMA: *Fetih Ütopyası.*
Türklerin, tek bayrak altında toplandığı devleti anlatır. Fethedilmek istenen ülkeleri simgeler.

KİLHAN: *Efsanevi Hakan.*
Kildağ'da yaşayan hakan. Kendisine dağın etrafını çeviren balçıktan dolayı ulaşılamaz.

KİLİN: *Boynuzlu At.*
Tek boynuzu vardır. Boynuz gücü simgeler.

KİLTİ: *Evin Koruyucu Tanrısı.*
Bazen evdeki eşyaların yerini değiştirir. Ev taşınırken önce simgesel olarak o götürülür.

TMS

KİMSENE: *Ev Cini.*
Evlerde yaşarlar. Evin ve ailenin koruyucusu olarak görülürler.

KİREMET: *Tabu Bölgesi.*
Tabu Alanı. Ölen kişinin ruhunun yerleştiği yerdir. Her köyün kendi Kiremeti bulunur.

KİTRE İYESİ: *Ahırın Koruyucu Ruhu.*
Genelde ahırda ve avluda yaşar ve orada yaşayan canlılara sahip çıkar.

KİŞTEY: *Zina Tanrıçası.*
Baştan çıkarıcı, ayartıcı Tanrıça. Sekiz gözü vardır. Siyah bir tilkiye dönüşebilir.

KOÇA: *Bereket Tanrısı.*
23 Martta bu bayramın düzenlendiği aynı adlı Tanrıya bereket töreni yapılır.

KOÇAGAN: *Bereket Töreni – Bahar Gündönümü.*
Bahar Bayramı. 22-23 Mart. Herşeyin o gece bir an uyuyup tekrar uyandığına inanılır.

KOĞUÇU: *Cin Kovan. Şeytan Çıkaran.*
Kötü ruhların uzaklaştırabilen kişi. Kötü ruhu bir kez yakalayan kişi Kovuçu olur.

KOKPAR: *Kutlu Oyun.*
Amaç, hayvan derisinden bir tulumu, at üstünde taşıyarak belirli mesafeyi aşmaktır.

KONRUL: *Anka Kuşu.*
Kızıl renkli devasa kuş. Yeniden dirilişi simgeler. Hergün yeniden doğar. İkizi Toğrul'dur.

KOPUZ: *Kutsal Çalgı.*
Bağlama'nın atası olan çalgı. Aldaçı (Ölüm Tanrısı) bile Kopuz'un sesinden korkar.

KORBOLKO: *Ateş Kuşu.*
Ateşi veya çakmaktaşlarını yeryüzüne o indirmiştir. Tanrı Ülgen tarafından gönderilmiştir.

KORKUT ATA: *Efsanevi Ozan.*
Ozanların atasıdır. Sıra dışı özellikleri vardır. Kopuzun bulucusu odur. Kuşların dilini bilir.

Hani dediğim erenler,
Dünya benimdir diyenler,
Ecel aldı yer gizledi,
Fani Dünya kime kaldı,
Gelimli gidimli Dünya,
Son ucu ölümlü Dünya.
(Korkut Ata)

KORMUSTA: *Ruhlar Tanrısı. Batı Tanrısı.*
55 Batı Tanrısının başıdır. Bilgedir. Körmöslerin önderidir. Kürmez ile özdeştir.

KORSAN: *Deniz Haydutu.*
Tek bacaklı, tek gözü kapalı, takma çengel kolludur.

KOROĞLU: *Efsanevi Kahraman.*
Annesi ışıktan hamile kalır ve diri diri gömülür. Mezarda doğar, ölmüş anasını emerek büyür.

KORUĞ: *Tabu.*
Yapılması, dokunulması, gidilmesi, söylenmesi dinsel veya metafizik açıdan yasak olan şey. Türk efsanelerinde üç tür yasak vardır:

1. *Bakma Yasağı:* Geriye dönüp bakılmaz.
2. *Konuşma yasağı:* Bazı varlıkların adı anılmaz.
3. *Uyuma Yasağı:* Önemli görevlerde uyunmaz.

KOROSUN: *Sağlık Tanrısı.*
Hastalıkları iyileştirir. İnsanlara şifa verir.

KORŞAK: *Hayvan Cini.*
Eşek, köpek, keçi kılığına girdiğine inanılan bir varlık. Eve gelerek insanlmarı kandırıp kaçırır.

KOSA: *Bahar Şenliği.*
Nevruza birkaç gün kala başlayan ve Nevruz gününün sonuna kadar devam eden şenliklerdir.

KOTAZ: *Nazarlık.*
Gözün (nazarın) gücünden koruyan nesne. Çok kuvvetli nazarlar kotazları bile parçalar.

KOVAK: *Gökyüzü Tanrısı.*
Yaratıcı Tanrı. Tunguzlarda Kovak (Kovakı) ve ikizi Savak (Savakı) olarak görünürler.

TMS

KOVUÇ: *Şeytan Çıkarma.*
Cin kovma. Şeytan kovalama, eksorsizm. Kötü ruhların uzaklaştırılması işlemidir.

KÖÇÖT: *Can Değiştirme.*
Bir kişinin ilahi bir anlmaşma ile başkasının yerine ölmeyi kabul etmesidir.

KÖMEY: *Gırtlak Şarkısı.*
Göğüsten ve gırtlaktan çıkan seslerle okunur.

KÖRMÖS: *Hayalet.*
Ölmüş insanların ruhları. Ruh. İyilik ve kötülük yapan ruhların tamamı. Görünmeyen varlık.

KÖSE: *Bereket Oyunu.*
Çocuklar boyunlarına zincir asıp kürk giyer ve evleri dolaşır. O eve bereket dağıtırlar.

KÖY İYESİ: *Köyün Koruyucu Ruhu.*
Köyün koruyucu ruhudur. Her köyün kendi koruyucu İyesi vardır.

KÖYLEK: *Yeraltı Cadısı.*
Yeraltında yaşar bazen çıkıp insanları kaçırır.

KUBAMARAL: *Kutsal Geyik.*
Alageyik. Kutsal bir hayvandır. Bazen erenler alageyiğe dönüşür.

KUDAY: *Hüda.*
Tanrı, Yaratıcı. Türkçe Kut (kutsallık, kutluluk) kökünden türemiştir.

KUĞU ANA: *Kuğu Tanrıçası.*
Finlilerin Ku adlı Ay Tanrısını da akla getirmektedir.

KUĞU ATA: *Kuğu Tanrısı.*
Bazı Türk boyları kuğudan türediklerine inanırlar. Örneğin Ku'lar (Lebedler).

KULBASTI: *Halüsinasyon.*
İnsanları aldatan ve sonra da öldüren kötü ruh veya canavar olarak görünür.

KULDUR: *Korsan. Harami.*
Denizlerde veya karada soyguncuk yapan taşıtları ele geçiren kimse.

KURGAN: *Türbe.*
Kutsal mezar. İçinde ulu ve kutlu kişilerin yattığı dikkat çekici gömüt.

TMS

KURGAN İYESİ: *Kurganın koruyucu ruhu.*
Kurgandaki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

KURHAN: *Efsanevi Hakan.*
Kurdağ'da yaşayan bir hakandır. Sümerlerde yer altı ve dağ tanrısının adı Kür'dür.

KURT ANA: *Kurt Tanrıça.*
Hemen hemen tüm Türk boyları ortak bir inanış olarak dişi kurttan türediklerine inanırlar.

KURT ATA: *Kurt Tanrısı.*
Kurtları koruyan ve aynı zamanda kurt kılığına girebilen tanrıdır.

KURUMSAK: *Kanlı Kurban.*
Tanrısal veya dini bir amaçla kesilecek hayvan.

KUT: *Kutsal Enerji.*
Kutsal yaşam gücü. Bereket. Hayat verici, mübarek gibi anlamları vardır. Tanrısal enerji.

KUYAŞ: *Güneş Tanrısı.*
Göğün yedinci katında oturur. Yeryüzüne yaşam verir.

KUYU İYESİ: *Kuyu Ruhu.*
Kuyular başka alemlere açılan kapılar olarak kabul edilir. Buraların koruyucu ruhları vardır.

KUZHAN: *Efsanevi Hakan.*
Kuzdağ'da yaşayan hakandır. Soğuktan ve rüzgardan dolayı kendisine ulaşılamaz.

KUZAR: *Efsanevi Hakan.*
Hazarların ve Azerilerin Atası.

KÜBEY: *Doğum Tanrıçası.*
Akgölden getirdiği sütü doğacak çocuğun ağzına damlatır. Çocuğa ruh verir.

KÜLDÜRGİŞ: *Güldürü Cini.*
Çok büyük göğüsleri olan kızlardır. İnsanların yollarını kesip gıdıklarlar.

KÜMBET: *Türbe.*
Kutsal mezar. İçinde ulu ve kutlu kişilerin yattığı dikkat çekici gömüt.

TMS

KÜMBET İYESİ: *Kümbetin koruyucu ruhu.*
Kurgandaki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

KÜMÜR: *Kömür Tanrısı.*
Kapkara bir görünümü vardır. Erlik Han'ın oğludur. Gömleği kara dumandandır.

KÜPEGİREN: *Cadı.*
Evler yıkan, bozgunculuk yapan, şekil değiştiren, bir kadındır. Sonra küpe girip saklanır.

KÜRMEZ: *Ruhlar Tanrısı.*
Yeraltındaki ruhların (Körmöslerin) önderidir. Hürmüz ile özdeşlemiştir.

-L-

LOKMAN: *Hz. Lokman Peygamber.*
Tıpçıların Piri. Ölümsüzlük iksirini bulduğu ancak formülünü kaybettiği söylenir.

LOSON: *Su Tanrısı.*
Suları ve su kaynaklarını yönetir. Temizliklerini sağlar.

LUR: *Yaratıcı Kuş.*
Efsanevi Yaban Ördeği. Sulara dalarak çamur çıkarmış ve yeryüzü meydana gelmiştir.

> ***"Lur suların üzerine kondu, göğsünden yolduğu tüylerle bir yuva yaptı kendisine. Dünyada toprak, işte bu yüzen yuvadan oluştu."***
> (Cengiz Aytmatov, Deniz Kıyısıda Koşan Ala Köpek)

-M-

MA: *Anatanrıça.*
Anadolu'da ana tanrıçadır. Savaşçı bir kişiliği vardır.

TMS

MAĞARA İYESİ: *Mağaranın Koruyucu Ruhu.*
Türklerde mağarlalar gizemli hatta kutlu mekanlardır. Mağara İyesi buraları korur.

MAĞUŞ: *Kahin.*
Ateşperest rahip. Sihir yapabilme, rüyâları yorumlayabilme kehanet yetenekleri vardır.

MAL İYESİ: *Hayvanların Koruyucu Ruhu.*
Atların ve sığırların koruyucu ruhudur.

MALAHAY: *Ceza Tanrısı.*
Suçlu insanların cezalarını verir. Yeraltında yaşar.

MANAS: *Efsanevi Hakan.*
Elinde kan pıhtısı ile doğar. Anasının karnında on ay kalmıştır. Yedi günde yedi yaşına gelir.

MANGADAY: *Çokbaşlı Ejder.*
Ölmesi için tüm başlarının kesilmesi gerekir.

MANGUS: *Canavar.*
Hortlak, dev, ejderha gibi içeriklerin tamamını kapsar.

MANKURT: *Bilinçsiz Köle.*
Başına deve derisi gerilerek bilinci yok edilen köle.

MATIR: *Cesaret Tanrısı.*
Korkusuz bir savaş tanrısıdır. Erlik Han'ın oğludur. Taş bilekli olarak betimlenir.

MAY ANA: *Varlık Tanrıçası.*
Kırk başlı bir kadındır. Bebeklere ruh verir. Göğün üçüncü katında oturur.

MAY ATA: *Varlık Tanrısı.*
İnsanların koruyucusu, kollayıcısı ve gözeticisidir. Göğün üçüncü katında oturur.

MAYGIL: *Su Tanrıçası.*
Yeryüzündeki sulardan sorumludur.

MEÇİK: *Vampir.*
İnsanların kanını emer, içlerinde büyür. Ölüm saçan kambur bir yaşlı kadındır.

MEÇKEY: *Vampir.*
Kan emici varlık. Tağun yani veba hastalığı taşıdığına inanılır.

TMS

MEHMED: *Hz. Muhammed (s.a.v.)*
İslam dininin kurucusu olan son Peygamber. Akla büyük önem vermiştir. Allah'ın elçisi. Allah'ın selamı; bereket, kutluluk ve esenlik onun üzerine olsun.

"Allah vardı, onunla birlikte hiçbir şey yoktu." (Hz. Muhammed)

MEKİR: *Aldatıcı Cin.*
Tanıdığı bir kişinin kılığına bürünür ve kişiyi çağırıp götürerek kaybeder.

MELEK: *Tanrısal Görevli.*
Tanrının emrindeki soyut varlık. Işıktan yaratılmıştır. Herbirinin ayrı bir görevi vardır.

MENERİK: *Şaman Hastalığı.*
Kişi bu hastalığa yakalanınca ağzından kan gelir ve bölece şaman olur.

MENGÜ: *Mani.*
Maniheizmin Kurucusu. Bu dinde Aydınlık ile Karanlık iki rakip olarak karşı karşıya durur.

"İnsan sadece kendi sesini dinler." (Mani Nakkaş)

MENGÜÇ: *Derviş Küpesi.*
Teslimiyet Küpesi. Dünyadan ve dünyasal etkenlerden soyutlanmayı simgelerler.

MERDE: *Efsanevi Hakan.*
Altay Türklerinin atası ve koruyucusu olduğuna inanılır. Yağmur yağdırma gücü vardır.

MERGEN: *Akıl Tanrısı.*
Herşeyi bilir. Aklı ve zekayı temsil eder. Göğün yedinci katında oturur. Bilgelik sahibidir.

MERKÜT: *Kutsal Kuş.*
Bu kartal tüm ömrü boyunca şamanı korur ve yardımcı olur.

MESCİD İYESİ: *Mescidin Koruyucu Ruhu / Meleği.*
Şakacıdır; kapılar açar kapatır, ayakkabıları gizler. Seccadeleri çekiştirir.

TMS

MEŞE İYESİ: *Ormanın Koruyucu Ruhu.*
Keyfi yerinde olduğunda kalın sesle şarkı söyler. Meşe ağacı kılığındadır.

MILAHSIN: *Hayvan Tanrıçası.*
Ahır hayvanlarını korur.

MISTAN: *Cadı.*
Çirkin suratlı yaşlı bir kadındır. İnasanların kanını emer veya kaçırıp yer.

MİTE: *Bit Cadısı.*
Genç ve saf kızları kandırıp evine götürür ve onlara başındaki bitleri ve pireleri temizletir.

MODUN: *Ağaç Tanrısı.*
Bir yerden başka bir yere havada uçarak gidebilir. Bedeni sık tüylerle ve kabuklarla kaplıdır.

MUGAL: *Moğolların Soy Atası.*
Bulca Han'ın oğludur. Oğuz Han'ın amcası ve kaynatası olarak anlatılır.

MUNÇUK: *Nazarboncuğu.*
Kişinin veya atın boynuna takılan değerli taş; arslan tırnağı, muska gibi şeyler.

MUSHAN: *Efsanevi Hakan.*
Musdağ'da yaşayan bir hakan. Buzullar nedeniyle ulaşılamaz.

MUTFAK İYESİ: *Mutfağın Koruyucu Ruhu.*
Mutfakta eşyaların yerini değiştirir. Bazen geceleri bulaşıkları yıkar.

MÜREN: *Okyanus Tanrısı.*
Okanusları yönetir. Moğollarda Irmak Tanrısıdır.

-N-

TMS

NAMA: *Nuh Peygamber.*
Hz. Nuh veya benzer özellikler taşıyan bir kişi. Güvercen onun kutlu kuşudur.

NARDUGAN: *Kış Bayramı – Kış Gündenkliği.*
22 Aralıktan ilk dolunaya kadar kutlanır. Güneşin ölüp ertesi gün yeniden doğduğuna inanılır.

NARTLAR: *Efsanevi Halk.*
Destanlarda adı geçen yiğit bir halktır. Kafkas halklarının tamamına ait olan bir efsanedir.

NAVRUZ: *Yeniyıl. Bahar Bayramı.*
22-23 Mart'ta tüm Orta-doğuda ve Orta-asyada kutlanan bir bayramdır.

NAYMAN ANA: *Söylencesel Kutsal Ana.*
Ruhu Dönenbey (Dönenbay) adlı bir kuşa dönüşmüştür.

NAZAR: *Kem Göz.*
Kötü Bakış. Bir varlığın başına kaza veya belâ gelmesine neden olduğuna inanılan bakış.

NEHENG: *Dev.*
Çok büyük masal yaratığı. İnsan yiyen canavar. Mağaralar, ormanlar ve dağlarda yaşar.

NEME: *Cin.*
İyi veya kötü Ruh. Soyut varlık. Aruğ (İyi) ve Kara (Kötü) olanları vardır.

NİFE: *Ölü Gelin.*
Geceleri beyaz bir ata biner. Olağanüstü güzellikte genç bir gelindir. İnsanları mezara çeker.

NİGEZ İYESİ: *Evin Temelinin Koruyucu Ruhu.*
Evin sağlam durmsanı sağlar ve depremlerde evi korur.

NOKAY ATA: *Köpek Tanrı.*
Moğolların bazı boylarının ve Kıtan'ların atası olarak kabul edilir.

NOKAY ANA: *Köpek Tanrıça.*
Bir prenses ile evlenen Köpek'den türediklerine inanan eski Moğol kabileleri vardır.

NOYON: *Asker Tanrısı.*
Askerleri ve orduyu korur.

NUH: *Nuh Peygamber.*
İyi insanları ve her hayvandan bir çifti bir gemi yaparak Tufandan kurtarır.

TMS

NUR: *Kutsal Işık.*
Yaşamı simgeler. Yaşamı yaratan Tanrı'nın nurudur. Yakıcı değildir.

-O-

OBA İYESİ: *Oba Ruhu.*
Her obanın kendi koruyucu ruhu olduğuna inanılır.

OBOT: *Doyumsuzluk Cini.*
Sürekli yer ama doymazlar. İnsanlara musallat olarak tüm servetini harcatırlar.

OCAK: *Kutlu Nesne.*
Cezalandırıcı, temizleyici, tedavi edici, bereket verici olarak da görülür.

OCAK İYESİ: *Ocağın Koruyucu Ruhu.*
Ocağa su dökülmez, kendiliğinden sönmesini beklenir. Çünkü bu ocağın ruhunu kızdırabilir.

OD ANA: *Ateş Tanrıçası.*
Kırmızılar giymiş yaşlı bir kadındır. Ateşin yalımıyla dalgalanan kırmızı bir kaftanı vardır.

OD ATA: *Ateş Tanrısı.*
Dokuz ateş ırmağının kavşağında dokuz köşeli bakır bir evde yaşar.

ODDENİZ: *Ateş Denizi.*
Dünyanın en sonundadır. Ateşten bir deniz şeklindedir. Ateş ırmakları buraya dökülür.

OD İYESİ: *Ateş Ruhu.*
Yatağı yağlı kurum ve istir; soluğu dumandır, aşı kuru odundur. Köz yastığı, kül yorganıdır.

ODMAN: *Küçük Oğul.*
Ocağın, ev ateşinin devamlılığını sağlayan, evde kalan en çocuk. Büyükler yeni ev açar.

ODTİGİN: *Küçük Şehzade.*
Masallardaki başarılı olan Küçük Şehzade figürüdür. Hanedanı devam ettirme hakkı onundur.

TMS

OĞAN: *Rab.*
Yaratıcı. Evreni ve varlıkları yaratan güç.

OĞUZ: *Türklerin Atası.*
İlk Türk Devleti'nin kurucusu. Bozkurt onun kılavuzudur. Soyundan Bozoklar ve Uçoklar türer.

OKAY: *Sihirbaz Tanrısı.*
Su altında yaşar. Kalesi insan kafatasından örülüdür ve Kan Denizinin ortasındadır.

OLCA: *Türklerin Soy Atası.*
Türklerin ve Moğolların ilk atası. Nuh Peygamberin oğlu. Kurt sütü içmiştir.

OLONGO: *Destan.*
Şiir şeklindeki söylence. Olanların, olmuşların öyküsü demektir.

ONGON HAN: *Bereket Tanrısı.*
Bolluk ve bereketin kaynağıdır. Kıtlıkları giderir. Ekinlerin bereketli olmasını sağlar.

ONGUN: *Totem.*
Kutsal hayvan ve onun sembolize edilmiş figürü. Soyundan geldiği düşünülen varlık.

OPKAN: *Vampir.*
Kan emici yaratık. Salgınlar ve ruhsal hastalıklar dâhil olmak üzere birçok belanın nedenidir.

ORAKUL: *Kahin.*
Eski çağlarda Anadoluda yaşamış olan çok güçlü sezgileri olan büyücü kahinler.

ORDUYOLU: *Samanyolu.*
Macarlarda Hun ordularının buradan yürüdüğüne dair bir inanış vardır.

ORHAN: *Efsanevi Hakan.*
Ordağ'da yaşayan hakan. Soğuktan ve rüzgardan dolayı ulaşılamaz.

ORMAN İYESİ: *Ormanın Koruyucu Ruhu.*
Keyfi yerinde olduğunda kalın sesle şarkı söyler.

OTAGAN: *Şaman.*
Şaman. Din adamı. Türk-Moğol kültüründe daha çok erkek şamanlara verilen addır.

TMS

OTAĞ: *Hakan Çadırı.*
Yeryüzü büyük bir otağa benzetilir. Yaşam Ağacı ise onun ortasındaki direktir.

OTAĞ İYESİ: *Çadırın Koruyucu Ruhu.*
Çadırın devrilmesini engel olur. Hatta orta direğinin (Bagan) bile ayrı bir iyesi vardır.

OTAŞ İYESİ: *Ateşin Koruyucu Ruhu.*
Dokuz ateş ırmağının kavşağında dokuz köşeli bakır bir evde yaşar. Her ateşe bir İye gönderir.

OTUY: *Ateş Cini.*
Ateşin içinde oynar. Kısa boyludur. Sakalı yedi karıştır. Sakalları kirpi oku gibidir.

OVO: *Taş Yığını. Saygı Yığını.*
Yolculuklarda güven duası ve mevsim sonu ibadetleri için kullanılır.

OYMAK İYESİ: *Oymağın Koruyucu Ruhu.*
Her aşiretin kendi koruyucu ruhu vardır. Bunlar başka Oymak İyeleri ile kavga edebilirler.

OYOR: *Ced Tanrısı.*
Ata Ruhlarının önderidir. Ozor ruhları ile bağlantılıdır.

OYRAT: *Efsanevi Hakan.*
Oyrat/Kalmuk boylarının atası olarak kabul edilir. Bir evliya olarak görülür.

OZAN: *Halk Şairi.*
Tanrı vergisi (rüyada üç bade içerek) doğaçlama saz çalıp türkü söyleme yetenekleri vardır.

OZOR: *Ata Ruhu.*
Ataların ruhlarını ifade eder. Gelip insanlara yardım edebilirler.

-Ö-

ÖCÜ: *Hayali Varlık.*
Küçük çocukları korkutmak için kullanılan kurgusal yaratıktır.

TMS

ÖDÜGET: *Akarsu Tanrısı.*
Köprüden suya bakanlara kızar ve başını döndürür. O kişi de düşer ve bazen boğulur.

ÖĞEN İYESİ: *Avlunun Koruyucu Ruhu.*
Evcil hayvanları sever. Örneğin atların kuyruğunu örmekten çok hoşlanır.

ÖĞÜZ İYESİ: *Akarsuyun Koruyucu Ruhu.*
Suların kirletilmesi onu çok üzer. Suya kirli şeyler dökenlerin başına belalar getirir.

ÖKSÖKÖ ve ZÜZÜLÖ: *Çiftbaşlı Kartal.*
Sağ kanadı ile Güneş'i, sol kanadı ile Ay'ı kaplar. Yaşam Ağacının tepesinde döner.

ÖREK: *Zombi.*
İnsanların öldürüldüğü ya da insan kanının akıtıldığı yerde ortaya çıktığı söylenir.

ÖREN İYESİ: *Harabenin Koruyucu Ruhu.*
Harabe ölümle iç içedir. Korkulan yerlerdir, bilinmeyen ışıklar yanar ve müzik sesleri gelir.

ÖRGÜL: *Hayırdua.*
Bir insan için iyi temennilerde bulunma ve bu amaçla Tanrı'ya yakarma.

ÖRÜZMEK: *Söylecesel Hakan.*
Yeryüzüne düşen bir meteorun içinden doğduğu ve kurt sütü içerek büyüdüğü anlatılır.

ÖS: *Can.*
Bir varlığın yaşam gücü. En çok kuş, yılan ve balık olarak temsil edilir.

ÖT: *Zaman Tanrısı.*
Zamanın akışından sorumludur. Zamanın akışını bazen hızlandırır, bazen yavaşlatır.

> ***"Öd Teñri aysar, kişi oglı kop ölgeli törimiş."***
> *(Zamanı Tanrı yaşar, kişioğlu hep ölümlü yaratılmıştır.)*
> (Kültigin Anıtı)

ÖTÜĞ: *Dua.*
Yakarma. Tanrıya yalvarma. Dilemek, istemek.

TMS

"Bizim atamız kimsiñ kökte"	*(Bizim atamız kimdir gökte)*
"Sentlensiñ seniñ adıñ"	*(Yücelsin senin adın)*
"Düşsün seniñ köñlügüñ"	*(Hoş olsun senin gönlün)*
"Neçik kim cerde alay kökte"	*(Nice hem yerde tüm gökte)*

(Kuman Duası.)

ÖTÜĞMEK: *Dua Etmek.*
Yakarmak. Tanrıya yalvarmak.

ÖTÜKEN: *Kutsal Başkent.*
Türklerin yeryüzünde ilk var olduğu ve oradan Dünya'ya dağıldığı yerin adı.

ÖZEN: *Ruh Tanrısı.*
Ölüm Tanrısıdır. İnsanların ruhlarını alan tanrıdır.

-P-

PAKTA: *Saban Tanrısı.*
21 Eylülde bu bayramın aynı adlı koruyucu ruhu adına Saban Bayramı düzenlenir.

PAKTAGAN: *Saban Töreni – Güz Gündönümü.*
Saban Bayramı. 21-22 Eylül. İnsanlara yemek dağıtılır.

PAPAY: *Yıldırım Tanrısı.*
İskit mitolojisindeki yedi ilahi yaratıktan biri. Kendisine verilen kurbanları yıldırımla yakar.

PAYNA: *Çam Tanrısı.*
23 Aralıkta bu bayramın aynı adlı koruyucu ruhuna at kurban edilirdi.

PAYNAGAN: *Bağış Töreni – Kış Gündenkliği.*
Bağış Bayramı. 22-23 Aralık. Güneşin ölüp ertesi gün yeniden doğduğuna inanılır.

TMS

PEG İYESİ: *Harabenin Koruyucu Ruhu.*
Harabe ölümle iç içedir. Korkulan yerlerdir, bilinmeyen ışıklar yanar ve müzik sesleri gelir.

PERİ: *Dişi Soyut Varlık.*
Peri Kızı. Çoğunlukla genç ve güzel kadınlar olarak tasvir edilirler. Ruhani yaratıklardır.

PERİ HAN: *Periler Kralı.*
Perileri yöneten hükümdar. Bazen de bir Kraliçe olarak düşünülür.

PERİŞTE: *Melek.*
Melek, peri, iyi ruh gibi anlamlara sâhiptir. Çuvaşlara göre Tanrı'nın hizmetçisidir.

PINAR İYESİ: *Pınarın Koruyucu Ruhu.*
Hamile kalmak isteyen kadınlar ve hastalar bu iyenin koruduğu kutsal su ile yıkanır.

PİR: *Koruyucu Evliya.*
Bir sanat veya bilim dalının mânevi koruyucusu. Koruyucu ruhu veya evliyası. Buna göre aşağıdaki peygamberler bazı işlerin piri kabul edilir;

- Hz. Adem: Çiftçilerin,
- Hz. İsa: Marangozların,
- Hz. Şit: Pamukçuların,
- Hz. İdris: Terzilerin,
- Hz. Salih: Devecilerin,
- Hz. İbrahim: Sütçülerin,
- Hz. İsmail: Avcıların,
- Hz. İshak: Çobanların,
- Hz. Zülkifl: Fırıncıların,
- Hz. Üzeyr: Bağcıların,
- Hz. İlyas: Dokumacıların,
- Hz. Davud: Demircilerin,
- Hz. Yunus: Balıkçıların,
- Hz. Yusuf: Yorumcuların.

PİSTEN: *Maymun Ruh.*
Kambur, uzun boylu, tüylü maymun kılığındadır. Genç kıza dönüşür ve insanla ilişkiye girer.

TMS

PORHAN: *Şaman.*
Ruhlar alemiyle iletişime geçebilen kişi. İlkel din adamı. Çok güçlü şamanlardır.

PURA: *At Tanrısı.*
Emrinde Pura adı verilen ve şamanı taşıyan atlar vardır. Ülgen Han'ın oğludur.

-R-

ROM ANA: *Yaban Ruhu.*
Vahşi hayvanları koruduğuna inanılan bir varlıktır. Dağda kalmışlara da yardım eder.

ROMUS ve ROMULUS: *Kurt Atalar.*
Bir ırmağa bırakılan ikizleri ve dişi bir kurt sudan çıkararak bir mağarada emzirir.
Not: Bu karakterler İtalyan mitolojisine Etrüskler aracılığı ile geçmiştir. Roma şehrini kurarlar.

RÜSTEM: *Efsanevi Güreşçi.*
Güreşlerde hiç yenilmez. Güreşçilerin piri olarak görülür.

-S-

SABANTOY: *Güz Bayramı.*
Sabantoy güz gündönümünde (gündüzle gecenin eşitlendiği günde) yapılan bir bayramdır.

SAÇI: *Kansız Kurban.*
Doğaya dökülerek verilen yiyecek ve içecek şeklindeki kurban.

SAÇILGA: *Kansız Kurban.*
Doğaya dökülerek verilen yiyecek ve içecek şeklindeki kurban.

SAGAN: *Efsanevi Hakan.*
Sağan Han'ın kızı ve 40 hizmetçisi bir gölün kenarında sudan hamile kalırlar.

SAH: *Amin. Dua Sözcüğü.*
Dua sonunda *Tanrı Kabul Etsin* anlamında yinelenen bir sözcüktür.

TMS

SAKLAB: *Efsanevi Hakan.*
Saklab boyunun atası.

SALHIN: *Rüzgar Tanrısı.*
Rüzgarları yönetir. Rüzgarlara bir at gibi binip onları sürer.

SAMRAV: *Gök Tanrısı.*
Göklerin egemenliğini elinde bulundurur. Bengüsu onun tarafından korunur.

SANLAV: *Ulu Kişi. Eşraf.*
Bir bölgenin ulu kişisi. Çocuklara ad verir, dua eder.

SARAY: *Hükümdar Konağı.*
İhtişamı, saltanatı ve göz alıcılığı simgeler. Sırça (camdan) saraylar masallarda yer alır.

SARGAY: *Merkez Tanrısı.*
88 Tanrının başında bulunur. Moğollarda 8 rakamı kutludur, o nedenle merkezde 88 vardır.

SARKAN: *Ejderha Tanrısı.*
Ejderhaları yönetir. Elinde bakır bir değnekle yeraltının dokuzuncu katında yaşar.

SARI ANA: *Efsanevi Evliya.*
Kadın evliya. Bir kuş şeklinde uçtuğuna inanılır. Işığa dönüşerek her kalpte yaşadığı anlatılır.

SATANAY: *Efsanevi Hanım.*
Güzelliğin ve bilgeliğin sembolüdür. Babası Güneş'tir ve annesi Ay'dır.

SATI: *Can Satma.*
Çocukları ölenler ya da olmayanlar, yaşarsa çocuğu manevi olarak kutlu bir kişiye adarlar.

SATILAY: *Fesat Tanrıçası.*
Ruh hastalıklarına ve intiharlara sebebiyet verir. Çıplak ayakları ile sessizce gezer.

SAVACI: *Nebi. Peygamber.*
Tanrının elçisi, habercisi. Kitap getirmemiş peygamber, nebi.

SAYA: *Sürü Tanrısı.*
23 Haziranda bu bayramın aynı adlı koruyucu ruhu için yiyecek toplanır.

SAYAGAN: *Sürü Töreni – Yaz Gündenkliği.*
Sürü Bayramı. 22-23 Haziran. Sayacılar keçi derisine bürünüp evlerden Saya toplarlar.

TMS

SAZAKAN: *Kasırga Cini.*
Ejderhaya benzeyen kocaman bir varlıktır. Budaklı boynuzları vardır.

SEHEN: *Bilgelik Tanrısı.*
Bilgeliği ve öğreticiliği temsil eder. İnsanlara öğütler verir.

SELCEN: *Efsanevi Güzel.*
Güzelliği sembolize eder.

SELLÖ: *Deniz Kızı.*
Yarı kadın yarı balık olan varlık. İnsanları kandırıp derinliklere çeker.

SEMENİ: *Yaşam Otu.*
Bir kaba konulan buğdaylar yeşerince etrafına kırmızı kurdele bağlanan bir demettir.

SEMETEY: *Efsanevi Hakan.*
Manas'ın oğlu. Çok yiğit bir kişi olarak tanımlanır.

SEMRÜK: *Efsane Kuşu. Dev Kuş.*
Devasa bir kuştur. Güneşte yanar ve hergün kendi küllerinden yeniden doğar.

SERGE: *Kutlu Direk.*
At bağlama direği. Bu direğin koruyucu ruhunun (İyesinin) bulunduğuna inanılır.

SIĞIN: *Geyik Tanrı.*
Bazı Türk, Moğol ve Macar boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar.

SINAKA: *Atasözü.*
Toplumsal bir öğüt vermeyi amaçlayan söz dizisi.

"Yazmas atım bolmas, yanılmas bilge bolmas."
(Şaşmaz atış olmaz, yanılmaz bilgin olmaz.)
(Eski Türk Atasözü)

SIRMA: *Efsanevi Kadın.*
Güzel kadın motifini simgeler. Kırk kız dilberi vardır yanında.

TMS

SOBA İYESİ: *Sobanın Koruyucu Ruhu.*
Sobanın içinde yaşar. Ateşe odun atılması için ses çıkarır, sobanın kenarlarına vurur.

SOHAN: *Karanlık Tanrısı.*
Yeraltında yaşar, Yohan'ın oğludur.

SOGOTOH: *Efsanevi Hakan.*
Sahaların (Yakutların) atasıdır. Bazen yeryüzündeki ilk insan olarak da anılır.

SOGTO: *Kuzey Tanrısı.*
77 Kuzey Tanrısının başıdır. Hüherdey Han ve Hültey Hanım adlı fırtına tanrılarının babasıdır.

SONA: *Deniz Kızı. Yarı kadın yarı balık.*
Denizde yaşayan çok güzel dişi varlık. Deniz kıyılarındaki kayalıklarda şarkı söyler.

SÖĞÖK İYESİ: *Mezarlığın Koruyucu Ruhu.*
Ölenlerin ruhlarını cinlerden korurlar. Güneş battığı zaman mezarlığa girilmemelidir.

SÖYLENÇ: *Efsane.*
Nesilden nesile aktarılan, insanüstü varlıkların veya sıradışı olayların öyküleri.

SÖYLENTİ: *Rivayet.*
Herhangi bir olaya dair, toplumda anlatılagelen ama kesin olarak doğrulanmamış haber.

SU ANA: *Su Tanrıça.*
Göğüsleri iri, gözleri kaşsız, siyah ve iridir. İskelede, saçlarını gümüş tarağı ile tarar.

SU ATA: *Su Tanrı.*
Kızınca barajların, büğetlerin veya su değirmenlerinin yıkılmasına neden olur.

SU İYESİ: *Su Ruhu.*
Kıyıya çıkmayı çok sever. Yere değen uzun saçları vardır. Cisimsiz varlıklardır.

SUVKIZ: *Yarı Kadın Yarı Balık.*
Suyun derinliklerindeki büyük bir kayanın altında bulunan bir sarayda yaşarlar.

TMS

SUDAN ÇIKMA: *Sudan Doğma Hayvan.*
Kendisi veya atası sudan(gölden) çıkıp gelen bir hayvan veya özellikle at.

SULUKUN: *Yeraltı Kralı.*
Yeraltındaki Büyük Denizi yönetir. Sular altındaki saltanata hükmeder.

SUS: *Yağmur Tanrıçası.*
Geceleri köylerin etrafında dolanıp kontrol eder. Kendisinden yağmur istenilir.

SUSULU: *Deniz Kızı.*
Yarı kadın yarı balık. Denizde yaşayan çok güzel dişi varlık. Kuyruğu balığınki gibidir.

SUĞORUN: *Şaman Tanrısı.*
Kara bir karga kılığına girebilir. İyi veya kötü değildir. Kimlerin şaman olacağını bildirir.

SUYLA: *Yazgı Tanrısı.*
Su ile Güneş ve Ay'ın ışığından yaratılmıştır. İnsanların yaşamlarını ve yazgılarını denetler.

SUVOLTA: *Yaşam Tanrıçası.*
Yaşam ağacının koruyucusu olan tanrıçadır.

SUYLAMAN: *Su Tanrıçası.*
Gölleri, ırmakları ve su kaynaklarını korur.

SÜMER DAĞI: *İlahlar Dağı.*
Yedi büyük Tanrının yaşadığı yer olarak kabul edilir.

SÜN HAN: *Aile Tanrısı.*
Ailenin ve soyun koruyucu iyesidir.

SÜN: *Ruh (Hareketli).*
Ruh. Hayalet. İnsan ruhunun hareketli kısmı. Bedeni terketse bile geri dönebilir.

SÜR: *Ruh (Sabit).*
Ruh. İnsan ruhunun sabit, hareketsiz kısmı. Bedeni terk ettiğinde insan ölür.

SÜRENGE: *Takvim. Halk takvimi.*
Bazı doğal olayları dikkate alarak oluşturulan takvim.

SÜRÖ DAĞI: *İlahlar Dağı.*
Tanrıların yaşadığı bir dağ. Dokuz büyük Tanrının yaşadığı yer olarak kabul edilir.

TMS

SÜYMESEN: *Deniz Tanrısı.*
Deniz canlılarını ve balıkları da korur.

-Ş-

ŞAHMARAN: *Yılan Kraliçe.*
Bellerinden aşağısı yılan, üstü ise insan şeklindeki Maran adlı yılanların kraliçesidir.

ŞAHTA ATA: *Noel Baba.*
Kışın ortaya çıkarak yoksullara yardım eden, çocuklara hediyeler dağıtan ermiş.

ŞALIK: *Av Tanrısı.*
Erlik, sarayının kapısını kırınca dilinden ve ayağından yaralamış, peltek ve topal olmuştur.

ŞAMAN: *İlkel Rahip.*
İlkel topluluklarda hekimlik, büyücülük, din adamlığı, ruhlarla iletişimcilik yapar.

ŞAŞTI: *Efsanevi Evliya.*
Nogayların atası sayılır.

ŞEKE: *Şarkı Cini.*
İnsanları ıssız yerlerde yakalayıp saatlerce şarkı söyletir.

ŞEŞE: *Haydut Kuş.*
Küçük çocukları öldüren bir kuştur. Doğumun altıncı gününde gelir.

ŞİK: *Şeytan.*
Çirkin görünümlü, hırıltılı sesi olan ve 12 başlı bir varlıktır. Alnında tek gözü vardır.

ŞİMİLTEY: *Yeraltı Tanrıçası.*
Çok uzun bakır bir gagası vardır. Cehennem ve yer altı onun hükmü altındadır.

ŞINGAY: *Kargaşa Tanrısı.*
Yeryüzünde kargaşa çıkarır. Karışıklığa sebebiyet verir.

ŞULBUS: *Cadı.*
Ne yaşlanan, ne çoğalan, ne ölen yaşlı bir kadındır. Tüm gücü kızıl saçlarındadır.

TMS

ŞÜLGEN: *Efsanevi Hakan.*
Sular Diyarının hakanıdır. Açgözlü ve hırslıdır. Ural Batur'un kardeşidir.

ŞÜĞŞEK: *Şimşek Tanrısı.*
Şimşekler çaktırır ve onları tıpkı bir ata biner gibi sürer.

ŞÜRELE: *Yarım Cin.*
Ormanlarda yaşar, söylenenin tersini yapar. Tek gözlü, tek kollu, tek bacaklıdır.

-T-

TALAY: *Okyanus Tanrısı.*
19 denizin birleştiği yerde yaşar. Denizlerin yükselip alçalmasına (gel-git) karar verir.

TAMAĞ: *Cehennem.*
Öldükten sonra suçluların cezalandırılmak üzere gittiği yer.

TAMMUZ: *Bereket Tanrısı.*
Sümer kökenlidir. Ahır hayvanlarının ve/veya çobanların koruyucusu olarak görülür.

TANÇULPAN: *Orman Tanrıçası.*
Omzuna yeşil şal örter. Rüzgardan daha hafif bir elbisesi vardır ve tüm vücudu görünür.

TANDIR İYESİ: *Tandırın Koruyucu Ruhu.*
Bazen tehlikeli bir varlıktır. Çocukları ve kedileri ateşin içine çekebilir.

TANHA: *Kader Tanrısı.*
Kişioğlunun doğumundan itibaren onun kaderine hükmeder.

TANLA: *Mucize.*
Akıl almaz, mantıkla açıklanamayan, olağanüstü olay.

TANRI: *İlah.*
İnsanüstü ve insanlar üzerinde egemenliği olan varlık. Yaratıcı.

TANRIDAĞI: *Kutlu Dağ.*
Tanrıların yaşadığına veya insanlarla Tanrını iletişim kurduğuna inanılan dağ.

TMS

TANRIÇA: *İlahe.*
Çoktanrılı inançlarda Dişi Tanrı.

TANSIK: *Mucize.*
Olağanüstü, akıl-almaz olay. Peygamberler tarafından Tanrının izniyle gerçekleştirilir.

TAPDUK: *Efsanevi Kahraman.*
Yeryüzündeki kötülükleri yok etmek için Tanrı göndermiştir.

TAPINAK: *Mabet.*
İçerisinde ibadet edilen yer.

TAPINÇ: *Kült. İbadet.*
Herhangi bir ilahi güce yönelik olarak geliştirilen törenler ve ugulamalar bütünü.

TAPUĞ: *İlahi.*
Dinsel içerikli şiir. Dinsel Musiki.

TARGUTAY: *İlk İnsan.*
Türk, Moğol ve İskit mitolojisinde ilk insan. Âdem. Üç oğlu vardır:

1. **Arpaksay:** Arpa yemeği yer ve Arpaçay'da oturur.
2. **Lıpoksay:** Balık yemeği yer Lıpoçay'da oturur.
3. **Kolaksay:** Kuş yemeği yer ve Kulaçay'da oturur.

TARKAN: *Demirci Ustası.*
Türklerde ve Moğollarda demirci demektir. Toplumda saygın bir konumu vardır.

TARLA İYESİ: *Tarlanın Koruyucu Ruhu.*
Kırsaçlı bir kocakarıdır ve Uruk adlı bir ağaçta oturur. Komşu tarlaların iyeleri kavga edebilir.

TAŞ-ATA: *Mezar Totemi. Mezar Taşı.*
Mezarın başına dikilen ve olasılıkla mezarın koruyucu ruhunu temsil eden sembol.

TAŞHAN: *Efsanevi Hakan.*
Taşdağ'da yaşayan bir hakan. Kayalık bölgeler kendisini korur.

TAŞKAPI: *Yeraltı Geçidi.*
Öteki alemlere açılan kapı. Bir mağaranın içinde bulunur.

TMS

TAŞKIN: *Tufan. Büyük sel.*
Nuh Tufanı. Tufanı "demir boynuzlu kök teke" acı acı meleyerek önceden haber vermiştir.

TATAR HAN: *Türklerin Atası.*
Bulca Han'ın oğludur. Çok hızlı at sürdüğü söylenir.

TATAY: *Kasırga Tanrısı.*
Kasırgalara, fırtınalara, tayfunlara ve burgaçlara sebep olur. Atı yıldırıma dönüşür.

TAYGA İYESİ: *Tayganın Koruyucu Ruhu.*
Altaylara özgü bir bitki örtüsü ve ova türü olan Tayga'nın koruyucu ruhudur.

TAYILGA: *Boğarak Kurban.*
Hayvanın boğularak öldürüldüğü kurbandır.

TAZ: *Gök Tanrıçası.*
Ülgen'in karısı olarak geçer. En önemli özelliği kel olmasıdır.

TAZŞA: *Kel Kahraman.*
Gücünü kelliğinden alır. Kellik güç ve zeka simgesidir. Saçları olsa bile silkinerek kele dönüşür.

TEP: *Ateş Tanrısı.*
Gök yerden ayrılırken yaratılmıştır.

TELEKEY: *Evren Tanrıçası.*
Tüm kainatı kuşatır ve dengesini sağlar. Nerede yaşadığı bilinemez, heryerde yaşar.

TEMİR: *Demir Tanrısı.*
Demircileri korur. Yuvarlak saç örgüsü vardır. Yağrını (kürek kemiği) demirdendir.

TEÑRİ: *Tek Yaratıcı.*
Mutlak Yaratıcı. Ahmet Yesevi, sürekli "*Allah Teñri"* tabirini kullanmıştır.

TEPEGÖZ: *Tekgözlü Dev.*
Parmağında büyülü bir yüzük takılıdır. Yalnızca gözünden vurularak öldürülebilir.

TEYREN: *İblis.*
Tek ayaklı, tek kollu, tek elli, tek bacaklı ve tek ayaklıdır.

TMS

TILSIM: *Sihirli Nesne.*
İnsanlara sıra dışı güçler veren nesne veya eşyalardır. Örneğin görünmezlik yüzüğü gibi.

TİKİ: *Gizemli Ses.*
Geceleri işitilen ve kaynağı bilinmeyen ses. Bu sesi duyanlar ölür.

TİLEK: *Efsanevi Hakan.*
Teleğüt Türklerinin ilk atası olarak kabul edilir.

TİN: *Ruh.*
İnsan varlığının somutdışı ve nesnesel olmayan kısmı. Soyut varlık. Bir kuş olduğuna inanılır.

TOBADI: *Yemin sözü.*
Bir yemin sözüdür. *(Yemin ederim ki… gibi)*

TOGUN: *Süslemeci Tanrısı.*
Bezekçi ve Gümüşçülerin Tanrısıdır.

TOĞRUL: *Anka Kuşu.*
Efsanevi dev kuş. Ölümsüzlüğü ve yeniden dirilişi simgeler. İkizi Konrul'dur.

TOKAY: *Orman Tanrısı.*
Keyfi yerinde olduğunda kalın sesle şarkı söyler. Kır saçlı, aksakallı bir ihtiyardır.

TOMÇI: *Tıp Tanrısı.*
Hekimleri ve eczacıları korur.

TONGA: *Efsanevi Hakan.*
Sırtında da bir pars postu vardır, postun dişleri başının üzerinden görünür.

TOPLAK İYESİ: *Caminin Koruyucu Ruhu / Meleği.*
Camiyi cinlerden korur. Şakacıdır. cami kapılarını açar kapatır, ayakkabıları gizler.

TOPRAK ANA: *Toprak Tanrıça.*
Besleyici, barındırıcı ve yaşam vericidir. Evi sekiz köşelidir. Kutlu, güçlü bir kadındır.

TOYBODIM: *Yeraltı Nehri.*
Doyumsuzluk Irmağı. Dokuz hırsı simgeleyen dokuz yeraltı nehri kavuşarak oluşur.

TMS

TOYDU: *Ölüm Balığı.*
Dev Balık. Yeraltındaki büyük denizde yaşadığına inanılan efsanevi devasa balık.

TOYUN: *Efendi. Şaman.*
Sahip. Şaman anlamında kullanılır. Bazen de tanrıların sıfatı olarak geçer.

TÖZ: *Totem.*
Bir topluluğu simgeleyen hayvanın sembolize edilmiş heykeli veya ikonu.

TÖS HAN: *Ced Tanrısı.*
İnsanlığın ata ve analarını temsil eder. Töz Ruhlarının önderi olarak kabul edilir.

TUFAN*: Büyük Sel. Taşkın.*
Bir kavmi, ya da tüm insanları cezalandırmak amacıyla gönderilen büyük felaket.

TUĞ: *Hükümranlık Sembolü.*
Dokuz kolu ve dokuz hayvanın kuyruğundan püsküllleri vardır. Uğur ve Kut işareti.

TULPAR: *Kanatlı At.*
Kuday (Tanrı) tarafından yiğitlere yardımcı olması için yaratılmıştır.

TUMAR: *Muska.*
Hastalıkları, kötülükleri ve nazarı uzaklaştırmak için boyna asılan veya taşınan yazılı kağıt.

TURA: *Rab.*
Tektir. Herşey ona bağlıdır. Herşeye hükmeder. Ortağı yoktur.

TUR: *Efsanevi Hakan.*
Türklerin atası olan hakan. İran tarihinin söylencelerinde İran'ın baş düşmanıdır.

TURUĞ: *Şaman Ağacı.*
İlk şamanı yaratan Tanrının yaptığı gibi, her şaman kendisini temsil eden bir ağaç diker.

TUYAR: *Eziyet Tanrısı.*
Boynuzlu, kuyruklu ve tek gözlüdür. Eli ve ayağı yoktur. Ölüm tohumu eker. İnsanları delirtir.

TÜNKÜR: *Melek.*
Tanrının emrindeki soyut varlık. Işıktan yaratılmıştır. Herbirinin ayrı bir görevi vardır.

TMS

TÜKEL: *Ağaç Evladı.*
Ağaçtan doğan beş çocuktur. Adları şöyledir:
1. **Sonkur Tekin,** 2. **Kotur Tekin,** 3. **Oğur (Or) Tekin,** 4. **Tükel Tekin,** 5. **Bögü Tekin.**

TÜRBE İYESİ: *Kümbetin koruyucu ruhu.*
Kurgandaki mezarı rahatsız edenlerin veya mezar soyguncularının başına felaketler getirir.

TÜRÜGEŞ: *Efsanevi Hakan.*
Türkeş boyunun kurucusu olan hakan. Soyundan on boy türemiştir.

TÜRK ve TÜRKÂN: *Yaratılan İlk Erkek ve Kadın.*
Yaratılan ilk Türk erkek ve kadındır. Ancak bunlar kardeştirler.

TÜRKTÜ: *Türklerin Atası.*
Ateşi Tanrıdan alıp insanları donmaktan kurtarır. Rüya yorumlar. Tuzu yemeğe o katmıştır.

TÜŞİMEL: *Rüya Tabircisi.*
Rüyalardaki bazı işaretlere dayanarak geleceğe dair çıkarımlarda bulunur.

TÜYEN: *Şelale Tanrıçası.*
Çağlayanları korur. Çağlayanların sularının bol olmasını sağlar.

-U-

UBIR: *Vampir.*
Kan emici yaratık. Ağzından ateş püskürür, uçabilir. Etrafına bulaşıcı hastalık yayar.

UÇANHALI: *Sihirli Halı.*
Uçabilen ve üzerinde insanları götürebilen bir masal motifidir.

UÇAR: *Haber Tanrısı.*
Kötü haberleri getiren tanrıdır. Erlik Han'ın oğludur. Bazen casusların Tanrısı olarak görülür.

TMS

UÇMAĞ: *Cennet.*
Ölümden sonra iyi insanların mükafat olarak gideceği yer. Yeşilliklerle ve nimetlerle doludur.

UÇUH: *Hastalık Cini.*
Uykada dudaklarda uçuğa neden olan varlık. Tedavi için toprağa buğday gömülür.

UDAGAN: *Şaman.*
Şaman. Din adamı. Türk-Moğol kültüründe daha çok kadın şamanlara verilen addır.

UD ANA: *İnek Tanrıça.*
Bazı Türk boyları, soylarının kutsal bir inekten türediğine inanır.

UD ATA : *Boğa Tanrı.*
Bazı boyların atası olarak anılır. Oğuz Kağan'a adını veren de Boğa Ata'dır.

UHUR: *Yol Cini.*
Yollarda gezen bir varlık. Görenlere talih ve baht getirir.

UKULAN: *Su Tanrısı.*
Suyun temizliğini ve balıkları korur. Balıkları çoğaltır. Suyu kirletenleri cezalandırır.

ULUĞ ANA: *Yaratıcı Tanrıça.*
Büyük Yaratıcı gücü ifade eder. Yaratıcı gücün dişil yönünü simgeler.

ULUĞ ATA: *Yaratıcı Tanrı.*
Büyük Yaratıcı gücü ifade eder. Yaratıcı gücün eril yönünü simgeler.

ULUKAYIN: *Yaşam Ağacı.*
Yerle göğü birbirine bağlayan ağaç. Kayra Han tarafından dikilmiştir.

ULUKONAK: *Saray.*
İhtişamı, saltanatı ve göz alıcılığı simgeler. Sırça (camdan) saraylar masallarda yer alır.

ULUKUN: *Işık Tanrısı.*
Yeryüzüne aydınlık sağlar.

UMAY: *İyilik Tanrıçası.*
Ana Tanrıça. Yaşam Tanrıçasıdır. İyilikler yapar, bereket dağıtır. Doğacak çocukları belirler.

URAL: *Efsanevi Hakan.*
Ölümsüzlüğü aramıştır. Ecel'i yenip Bengüsu'yu bulmak için mücadele eder.

TMS

URASA: *Nefes Tedavisi.*
Doğaüstü güçlerle iletişime geçilerek uygulanan tedavi yöntemi.

URAZ: *Talih.*
Rastlantıları düzenlediğine inanılan, iyi veya kötü durumları belirleyen soyut güç.

URGUN: *Cin. Soyut varlık.*
Ateşten yaratılmıştır. Tek ağaçların altında, su kıyılarında yaşar. Cin çarpmasına vurgun denir.

URKAY: *Madencilik Tanrısı.*
İnsana görünmez. Islıkla, kedi miyavlaması ve köpek uluması gibi seslerle madencileri uyarır.

URUZ: *Söylencesel Han.*
Cesur, eğilmez bir savaşçıdır. Kazan Han'ın oğludur.

USAN: *Su Tanrısı.*
Yeryüzündeki suları ve su kaynaklarını, bulakları, pınarları korur. Suların bollaşmasını sağlar.

UTKA: *Ruh Enerjisi.*
Koruyucu ruh ve (daha doğrusu ruh şeklinde düşünülen) koruyucu enerji.

UTKAÇI: *Kurban Tanrısı.*
Kurbanları Ülgen'e iletir. Gökyüzünde yaşar. Ülgen'e en yakın tanrıdır.

UYAT: *Vicdan.*
Doğru ile yanlışı ayırt etme ve bulma gücü. İçsel mahkeme. Tanrının fısıltısı denir.

UZUH: *Dev Adam.*
Yiyecekleri güneşe kaldırıp öyle pişirirler. Devasa halılar dokurlar. Bin yıldan fazla yaşarlar.

-Ü-

ÜÇMÜSTÜ: *Çocuk Tanrıçası.*
Çocukları kötü ruhlardan korur. Üç boynuzu vardır.

TMS

ÜÇOKLAR: *Yersel Kavimler.*
Oğuz Han'ın ilk (ağaç kovuğunda bulduğu) eşinden olan üç oğlu ve onlardan türeyen boylar.

ÜKEK: *Burç.*
Gökyüzünü oniki bölüme ayıran takımyıldızlardan her biri. Dört sınıfta toplanırlar:

- **Od Ükekleri** (Ateş Burçları)**;** Koç, Aslan ve Yay'dır.
- **Toprak Ükekleri** (Arz Burçları)**;** Boğa, Başak ve Oğlak'tır.
- **Kalığ Ükekleri** (Hava Burçları)**;** İkizler, Tartı ve Kova'dır.
- **Su Ükekleri** (Mai Burçları)**;** Yengeç, Çayan ve Balık'tır.

ÜLGEN: *İyilik Tanrısı.*
Kayra Han'ın oğlu. Göğün 16. katında yaşar. Göğü yönetir. İnsanlara ateşi göndermiştir.

ÜLİGER: *Masal. Destan.*
Olağanüstü öykü, masal demektir. Uyaklı olarak okunurlar ve binlerce kıtayı bile geçebilirler.

ÜREN: *Hasat Tanrısı.*
Ürünlerin bereketli olmasını sağlar. Harman aletlerinin İyelerini (koruyucu ruhlarını) gönderir.

ÜRGEL: *Takımyıldız.*
Hayalgücü ile belirli şekillere benzetilen yıldız toplulukları ve kümeleri.

ÜRÜŇ AR TOYON: *Canlılar Tanrısı.*
Yeryüzündeki tüm sürecin işleyişinden, insanlardan ve diğer canlılardan sorumludur.

ÜRÜŇ AY TOYON: *Gökyüzü Tanrısı.*
İlk insanı o yaratmıştır. Dünyayı idare eder. İlham kaynağıdır. Yetenekleri ve becerileri o verir.

ÜYGÜL: *İyilik Tanrısı.*
Yüceliği, üstünlüğü ve büyüklüğü sembolize eder.

ÜZÜT: *Can. Yaşam gücü.*
Bir varlığın yaşam gücü. En çok kuş, yılan ve balık olarak temsil edilir.

-V-

TMS

VERİÇELEN: *Görünmez Yılan. Ejderha.*
Ejderhaya benzeyen devasa yılanlardır. Vere sözcüğü Ejderha demektir.

VUÇAH: *Ocak Tanrısı.*
Eski Türkler evdeki yemekten bir parçayı veya biraz tuzu ocağa atarak ona verirler.

VUDAŞ: *Suyun Koruyucu Ruhu.*
Vudaş, efsânelere göre boğularak ölmüştür ve su cinine dönüşmüştür.

VUPAR: *Vampir.*
Geceleri görünür, hayvanların ve insanların kanını emer veya havasız bırakır.

-Y-

YABAŞ: *Bozgun Tanrısı.*
Yeryüzünde kötülüklere ve bozgunculuğa sebebiyet verir. Erlik Han'ın oğludur.

YADA TAŞI: *Simya Taşı. Yağmur Taşı.*
Bu taş ile istenildiği gibi yağmur ve kar yağdırılabilir, hava olaylarına tesir edilebilir.

YADAÇI: *Simyacı. Yağmurcu.*
Yağmur yağdırabilen kişi. Yada Taşı ile büyü yapan şaman.

YAGA: *Cadı.*
Kötü dişi varlık. Küçük çocukları kaçırır. Dört ayak üzerinde duran bir kulübede yaşar.

YAĞAŞ: *Kurban.*
Dini bir amaçla kesilen hayvan. Kurbanları Tanrısal bir alevin yaktığı düşünülürdü.

YAĞMA: *Potlaç.*
Beyin veya hakanın mallarını kendi isteğiyle talan ettirmesi. Bu şanını ve şerefini yüceltir.

TMS

YAĞMUR İYESİ: *Yağmurun Koruyucu Ruhu.*
Yağmur damlası yere düşene kadar onun diğer damlalar ile çarpışmasını engeller.

YALANAŞ: *Rüzgar Tanrısı.*
Harman savuranlar ona dua ederler ve şarkı ile çağırırlar.

YALAP: *Nur.*
Kutsal Işık. Eski kayıtlarda Tanrının bir sıfatı olarak da yer alır.

YALBUZ: *Efsanevi Dağ. Masal Dağı.*
Aşılmaz yüksekliğe sahiptir. Etrafı sularla çevrilidir. Düşsel canlıların yaşadığı yerdir.

YALÇUK: *Ay Tanrıça.*
Parlaklığı, ışığı ve güzelliği sembolize eder.

YALGIZGÖZ: *Tekgözlü Dev.*
Başının ortasında tek bir gözü vardır. Tepegöz'ün bir türü olarak geçer.

YALKIN: *Ateş Tanrısı.*
Ateş Tanrısıdır. Göğün dokuzuncu katında oturur.

YALTAŞ: *Yeraltı Kapısı.*
Öte alemlere açılan bir kapıdır. Zor ulaşılan bir mağarada bulunur.

YALUN: *Ateş Tanrıçası.*
Başında kızıl renkli bir yazma (eşarp) bulunur. Veya sırtında al bir atkısı olduğu söylenir.

YALMAVUZ: *Dev.*
Çok büyük masal yaratığı. İnsan biçimlidir. Üç, yedi veya 12 başı vardır.

YALPAĞAN: *Ejderha Tanrısı.*
Bütün ejderhalar (Yelbeğenler) onun emrindedir.

YALVAÇ: *Resul. Peygamber.*
Tanrının habercisi. Kitap getirmiş olan elçi.

- **Hz. Muhammed** (Arapça **Muhammad**, ayrıca **Mahmud** ismiyle de bağlantılıdır)**:** Özellikle Miraç kavramı halk ve tasavvuf edebiyatında geniş yer tutar.
- **Hz. Musa** (İbranice, Mose; Arapça Musa)**:** Denizi, asası ile yere vurarak ikiye yarması. Ayrıca asasının bir ejderhaya dönüşmesi ilgi çekicidir.
- **Hz. İsa** (İbranice, Yeşu; Arapça Isa)**:** Körlerin gözlerini açması, daha beşikteyken konuşması, ayrıca annesinin kendisine babasız hamile kalması önemlidir.
- **Hz.Nuh** (İbranice **Noah**)**:** Tufan ve insanlığın atası olarak ortaya çıkışı vurgulanır. 950 yıl yaşadığı söylenir. Tufan'da dev bir gemi inşa etmiştir.
- **Hz.İbrahim** (Asurca ve Akkadça **Abraham,** İbranice **Avraham**)**:** Ateşe atılmıştır ama onu yakmamıştır. Sümer kökenlidir ve Türklerin atası sayılır. İlk adı **Avram (Abram)**'dır.
- **Hz.Süleyman** (İbranice **Şalomo**. Batı dillerine ise **Salomon** olarak geçmiştir)**:** Kuşlara ve rüzgarlara hükmetmesi. Hayvanlardan oluşan orduları vardır ve onlarla konuşabilir.
- **Hz.Yusuf** (İbranice **Yosef**)**:** Kuyuya atılması ve rüyaları yorumlaması. Kuyular Türk kültüründe önemli bir yere sahiptir. Rüyasındaki gök cisimleri de dikkat çeker.
- **Hz.Yunus** (İbranice **Yonas**)**:** Dev bir balık tarafından yutulması. Kavmini terk ederek bir gemiye binip ayrılmış, ancak yolda dev bir balık kendisini yutmuş fakat kurtulmuştur.
- **Hz.Davud** (İbranice **David**)**:** Demircilik sanatını yapması. Demirciliği en yetkin biçimiyle yapabilmektedir. Demiri eliyle şekillendirebildiği söylenir.
- **Hz.Lokman** (Arapça **Lukman**)**:** İslam inancında bilge ve hikmet sahibi birisidir. Ölümsüzlüğü aradığı söylenir. Hekimlerin piridir. Bilinmeyen otlardan ilaçlar yapar.
- **Hz.Eyüb** (İbranice **Iyyob**)**:** Bir mağarada, dermansız bir hastalık nedeniyle çile çekmiş, daha sonra Tanrı tarafından bahşedilen kutsal bir suyun sayesinde iyileşmiştir.

YALVAMAK: *Risalet Etmek.*
Peygamberlik Etmek. Tanrıdan haber getirmek. Onun emir ve yasaklarını bildirmek.

YANBİRDE: *Ural Han'ın Babası.*
Ruh Veren Erkek. Hz. Ademe benzer özellikler taşır.

YANBİKE: *Ural Han'ın Babası.*
Ruh Veren Kadın. Hz. Havvaya benzer özellikler taşır.

YAPANAY: *Kır Tanrısı.*
Yabani çevrenin ve yaban hayvanlarının gözeticisidir.

YAR İYESİ: *Uçurumun Koruyucu Ruhu.*
Tehlikeli bir varlıktır. İnsanları uçuruma itebilir.

YARAN: *Su Cini.*
Çölde susuz kalıp ölme noktasına gelen kişilere yardım ederler.

YARBOĞA: *Yarı İnsan Yarı Boğa.*
Yarı insan yarı boğa olan yaratık. ***Arboğa***, erkektir. ***Işboğa*** dişi olanıdır.

TMS

YARYUNT: *Yarı İnsan Yarı At.*
Yarı insan yarı at olan yaratık. ***Aryunt***, erkektir. ***Işyunt*** dişi olanıdır.

YARIMTIK: *Yarım İnsan.*
Tek bacaklı, tek kollu, tek gözlü, tek dişli, tek boynuzlu canavardır.

YARUK: *Nur.*
Kutsal Işık. Yaşamı simgeler. Yaşamı yaratan Tanrı'nın nurudur.

YAŞAM AĞACI: *Efsane Ağacı.*
Yerle Göğü Birleştiren Ağaç. Sekiz gölgeli, dokuz köklü olarak anılır.

YAŞIL: *Doğa Tanrısı*.
Doğanın yeşillenmesini ve doğumunu (baharı) yönetir.

YATLAMAK: *Simyacılık Yapmak.*
Yada Taşı ile sihir yapmak. Yağmur yağdırmak, meteorolojik olayları yönetmek.

YATIR: *Evliya Mezarı.*
Kutlu kişilerin mezarlarıdır. Türklerde türbe ve evliya kavramları özdeştir.

YAYAĞANLAR: *Yaratıcı Ruhlar.*
Bu varlıkların yanlarında taşıdıkları yayları bulunur. Yaratıcı ilham verirler.

YAYAK: *Yaratıcı Ruhlar.*
Bu varlıkların yanlarında taşıdıkları yayları bulunur. Yaratıcı ilham verirler.

YAYGUÇI: *Yaratılış. Yaratılış Günü.*
Canlıların yaratılıp yeryüzüne yayıldığı gündür.

YAYUÇI: *Yaratıcı Tanrıça.*
Çocuk yapmaları için insanlara kut (yaşam enerjisi) gönderir.

YAYIK: *Irmak Tanrısı.*
17 ırmağın birleştiği yerde yaşar. Su Yılanı veya Su Ejderi kılığına bürünebilir.

YAYLA İYESİ: *Yaylanın Ruhu.*
Yaylalarda gezinir, insanlara yol gösterir.

TMS

YAZAGIL: *Devlet Tanrısı.*
Devleti Korur. Yasaların ve devlet otoritesinin önemini vurgular.

YAZ HAN: *Yaz Tanrısı.*
Yaz mevsimini düzenler ve zamanında başlayıp zamanında sona ermesini sağlar.

YAZGI: *Kader.*
Kaderin insanın alnında olduğu düşünülürdü.

YAZTIRNAK: *Pençeli Canavar.*
Vücudu kıllıdır. Ayaktırnakları ise keçi tırnağına benzer.

YAZTUMŞUK: *Demir Burun.*
Kadın kılığında olduğunda çok güzeldir fakat burnunu saklar.

YEDİLER: *Yedi Ulu Kişi. Yedi Bilge.*
Yedi Peygamber. Kendilerine özel görevler verilmiş peygamberler.

YEK: *İblis. Şeytan.*
İnsanoğlunu yoldan çıkaran ve kötülüğün simgesi olan varlık.

YEL ANA: *Rüzgar Tanrıça.*
Dünyanın sonundaki bir dağda bulunan bir mağarada yaşar. Kendisi fırtına olup eser.

YEL ATA: *Rüzgar Tanrı.*
Harman savurmak isteyen köylüler Yel Ata'yı yardıma çağırırlar.

YEL İYESİ: *Rüzgarın Koruyucu Ruhu.*
Doğaüstü bir güçtür. Rüzgarlara at gibi biner.

YELBEĞEN: *Dev.*
Çok büyük masal yaratığı. Ormanda, doksandokuz köşeli yurdunda (çadırında) yaşar.

YELBİZ: *Dağ Kızları.*
Kutsal dağın iki kızına verilen ad.

YELVİ: *Sihir.*
Büyü, efsun. Doğaüstü güçlerin kullanılarak sıradışı işler yapılması.

TMS

YELVİÇİ: *Sihirbaz.*
Büyücü, efsuncu. Doğaüstü güçleri kullanarak sıradışı işler yapan kişi.

YELPİN: *Cin. Soyut Varlık.*
Ateşten yaratılmış, görünmeyen soyut varlık.

YELPİNMEK: *Cin Çarpmak.*
Cinlerin musallat olması sonucu ortaya çıkan bedensel veya ruhsal hastalığa yakalanmak.

YER: *Dünya. Toprak.*
Türk-Moğol ve Sümer söylencelerinde Dişil gücü simgeler. Doğurgandır. 9 katlıdır.

YERALTI: *Aşağı Dünya.*
Gizli bir kapıdan geçilerek ya da atlama yoluyla gidilir.

YEREH: *Aile Tanrısı.*
Evi ve aileyi korur. Soğanı sevdiği için soğanların yanına kendisine kurban aşı bırakılır.

YER ANA: *Arazi Ruhu. (Dişi)*
İri cüsseli, uzun boylu orta yaşlı bir kadın olarak betimlenir.

YER ATA: *Arazi Ruhu. (Erkek)*
Yılan kılığında toprağı korur.

YER İYESİ: *Yeryüzünün Koruyucu Ruhu.*
Her söyleneni işitir, her gizli kötülüğü görür ve birgün açığa çıkarır.

YER-SU: *Doğa Katmanı.*
Yer ve su ruhlarını da içeren doğal varlıkların tamamından oluşan bir doğa katmanıdır.

YERTANRI: *Arz İlahı.*
Yeryüzünün yaratıcı ve doğurgan ruhudur. ***Yer Tanrıça*** da denir.

YIĞAÇ: *Ağaç Tanrısı.*
Ulukayın'ı korur. Ağaçlara koruyucu ruhlar gönderir.

YILAN ATA: *Yılan Tanrı.*
Belinden aşağısı yılan, üst kısmı insan olarak betimlenir. Yerin yedi kat altında yaşar.

TMS

YILAN ANA: *Yılan Tanrıça.*
Yılan ordusunun başında birgün dünyayı istila edeceğinden korkulur.

YILDIZ HAN: *Yıldız Kağanı.*
Oğuz Han'ın göksel eşinden olan oğullarından birisidir.

YILGAYAH: *Nevruz. Yeniyıl.*
Bahar Bayramı. O gece tüm doğa ve kainat bir anlık bir uykuya dalar. Sonra yeniden uyanır.

YILKI İYESİ: *Hayvanların Koruyucu Ruhu.*
Atların ve sığırların koruyucu ruhudur.

YILMAYA: *Kanatlı At.*
Uçan At. Kuday (Tanrı) tarafından yiğitlere yardımcı olması için yaratılmıştır.

YOHAN: *Yeraltı Tanrısı.*
Yeraltını korur. Yokoluşu simgeler. Dokuz kat olan yeraltını (cehennemi) yönetir.

YOL İYESİ: *Yolların Koruyucu Ruhu.*
Yol İyesi, kötü niyetli insanları her gün yürüdükleri yolda bile şaşırtabilir.

YOLAK İYESİ: *Patikanın Koruyucu Ruhu.*
Yolaktan geçenlere zararsız şakalar yaparak eğlenir.

YOM: *Baht. Talih.*
Uğur, şans, mutluluk. Uğurlu nesne. Aynı zamanda kötü ruhları kovma merasimi.

YOMAK: *Destan.*
Kahramanlık şiiri. Yomakçı adı verilen destancılar tarafından okunur.

YORU: *Kehanet.*
Gelecekten haber verme. Özellikle rüyalardan sonuç çıkarma.

YÖN TANRILARI: *5 Tanrı.*
Merkeze ve dört anayöne hükmederler.

1. **Alıgan** – 99 güney tanrısının başında bulunur.
2. **Sargay** – 88 orta (merkez) tanrısının başında bulunur.
3. **Sogto** – 77 kuzey tanrısının başında bulunur.
4. **Hürmüz** – 55 batı tanrısının başında bulunur. (Anaları Manzan Hatun'dur.)
5. **Atay** – 44 doğu tanrısının başında bulunur. (Anaları Mayas Hatun'dur.)

YUĞ: *Cenaze Töreni.*
Ölü bir çadıra koyulup, etrafında dokuz kere dolanılır. Sonra cenaze yemeği verilir.

YULA: *Rüya Ruhu.*
Bedenden çıkıp sonra geri döner. İnsan ruhunun hareketli bir kısmıdır.

YUNAK İYESİ: *Hamamın Koruyucu Ruhu.*
Bazen yıkananları rahatsız eder. Kısa boylu bir ihtiyar kılığında olduğuna inanılır.

YURT İYESİ: *Memleketin Koruyucu Ruhu.*
İki anlamı vardır: 1- Çadırın koruyucu ruhu. 2-Vatanın koruyucu ruhu.

YUVHA: *Şahmaran. Yılan Kraliçesi.*
Bin yıl yaşayan ejderha Yuvhaya dönüşür. Göbek deliği olmayan bir kız kılığına girer.

-Z-

ZADA: *Rüzgar Tanrısı.*
Rüzgarları oluşturur. 13 rüzgarın kesiştiği yerde yaşar. Yada Taşı'nı yeryüzüne göndermiştir.

ZARLIK: *Yargı Tanrıçası.*
Yargıçları korur. 17 büyük gökyüzü mahkemesinin en başında bulunur.

ZAYAÇI: *Kader Ruhları.*
Kaderi tayin eden varlıklar. Yeryüzüne bereket götürürler.

ZAYAĞAN: *İyilik Tanrısı.*
Barışı sağlamak için mücadele eder.

ZEMİRE: *Cemre Cini.*
Havayı, toprağı, suyu ısıtıcı gücü vardır. Baharda göğe yükselir sonra inip buzları eritir.

ZENGİ: *Eşik Tanrısı.*
Evin eşiğinde yaşar. O yüzden eşiğe basılması hoş karşılanmaz.

TMS

ZILANT: *Şahmaran. Yılan Anası.*
Her tür derde deva bulabilir. Tek boynuzu vardır.

ZU: *Rüzgar Kuşu.*
Kanatlarının vuruşu rüzgarları oluşturur.

LÜTFEN, BU ESERİ PAYLAŞIN

AŞAĞIDA:

1) Diğer Tanrılar Listesi
2) Gezegen Adları
3) Burç ve Takımyıldız Adları
4) Halk Takvimi
5) Akrabalık Bağları
6) Renkler
7) Harfler, Ses Değerleri

DİĞER TÜRK TANRILARI

1. **Abıyaş Han:** *Yaşam Tanrısı. İnsanları ve canlıları yönetip yönlendirir.*
2. **Ancasın Han:** *Yıldırım Tanrısı. Şimşekler ve yıldırımlar çaktırır.*
3. **Artık Han:** *Yol Tanrısı. Yolculara yardım eder.*
4. **Aymuş Han:** *Çoban Tanrısı. Çobanları korur.*
5. **Avlı Han:** *Dağ Tanrısı. Avlı Barkan olarak da söylenir.*
6. **Basan Han:** *İyilik Tanrısı. Su ruhlarıyla bağlantılıdır.*
7. **Şayan Han:** *Gökyüzü Tanrısı. Yeryüzünün düzenini sağlar.*
8. **Çuğoran Han:** *Şeytanların yöneticisidir. İnsanları şeytan kılığına sokabilir.*
9. **Eder Han:** *İyilik Tanrısı. İyi ve güzel işlerin yapılmasını sağlar.*
10. **Elez Hanım:** *Bekaret Tanrıçası. Bekaretini ve iffetini koruyan kızlara yardımcı olur.*
11. **Eyke Hanım:** *Kadın Tanrıçası. Günlük ev işlerinde kazalardan korur.*
12. **Gölpön Han:** *Koyun Tanrısı. Koyunları korur.*
13. **Itoga Hanım:** *Tarla Tanrıçası. Tarlaları ve ekenekleri korur.*
14. **Kagır Han:** *Elçi Tanrısı. Ülgen ve Erlik arasında elçilik yapar.*
15. **Karakçı Han:** *Cehennem Tanrısı. Matman Karakçı olarak anılır.*
16. **Kayadan Han:** *Kuvvet Tanrısı. Kuvveti sembolize eder.*
17. **Kayırnar Han:** *Güneş Tanrısı. Güneşin ışıklarının çoğalmasını sağlar.*
18. **Kollu Han:** *At Tanrısı. İskit kökenlidir. Balkarlarda bu adda bir bayram vardır.*
19. **Lovun Han:** *Yeraltı Tanrısı. Yeryüzüne kötü ruhlar gönderir.*
20. **Matmas Han:** *Kainat Tanrısı. Ülgen tarafından evrenden sorumlu kılınmıştır.*
21. **Mucara Han:** *Yoksullar Tanrısı. Yoksul insanları korur.*
22. **Nalban Hanım:** *Gökyüzü Tanrıçası. Gökyüzünün düzgün işlemesini sağlar.*
23. **Odon Han:** *Yasa Tanrısı. Dünyanın yönetilmesinde gerekli yasaları düzenler.*
24. **Okto Han:** *Dağ Tanrısı. Dağların canlıların koruyuculuğunu yapar.*
25. **Orangay Han:** *Yaratıcı Tanrı. Canlıları yaratır ve doğadaki yerlerini belirler.*
26. **Ovcay Han:** *Bereket Tanrısı. Ürünlerin bol olmasını sağlar.*
27. **Ovsal Han:** *Hastalık Tanrısı. Hayvanları hastalandırır.*
28. **Oymon Hanım:** *Bitki Tanrıçası. Bitkileri korur ve onlara can verir.*
29. **Oysul Han:** *Deve Tanrısı. Develeri korur.*
30. **Ozay Han:** *Bereket Tanrısı. Her tarafta bolluk olmasını sağlar.*
31. **Puysa Han:** *İyilik Tanrısı. Herkesin iyiliğini ister.*
32. **Sabıray Han:** *Yazgı Tanrısı. İnsanların geleceği hakkında karar verir.*
33. **Sarasan Han:** *Soğuk Tanrısı. Kışın soğuklara neden olur.*
34. **Tayçu Han:** *At yavrularını (veya boğaları) koruduğu söylenir.*
35. **Toktur Han:** *Avcı Tanrısı. Avcıları korur.*
36. **Tukbaş Hanım:** *Kadın Tanrıçası. Kadınları ve evi korur.*
37. **Tuğulbay Han:** *Av Tanrısı. Avcıları korur.*
38. **Turay Han:** *Kötülük Tanrısı. Abasılar arasında sayılır.*
39. **Tuşkun Han:** *Korku Tanrısı. İnsanlara korku ve panik verir.*
40. **Türün Han:** *Cehennem Tanrısı. Cehennemi yönetir.*
41. **Uya Han:** *Kötülük Tanrısı. Çorak Uya adıyla anılır.*
42. **Üygül Han:** *İyilik Tanrısı. Yüceliği, üstünlüğü ve büyüklüğü sembolize eder.*
43. **Üygen Hanım:** *İffet Tanrıçası. Namuslu insanları özellikle iffetli kadınları korur.*
44. **Yabır Han:** *İyilik Tanrısı. İyiliğin onun özü olduğu söylenir.*
45. **Yapkara Han:** *Hizmet Tanrısı. Ülgen'in yardımcısıdır .*

TMS

DİĞER MOĞOL TANRILARI

1. **Yurul Han:** *Diğer büyük Tanrıların atasıdır. İyilik Tanrısı olarak geçer.*
2. **Ekhe Hatun:** *Yurul Han'ın eşidir. Diğer büyük Tanrıların anasıdır.*
3. **Golto Han:** *1000 Burhan Tanrısı. Bu iyi ruhları yönetir.*
4. **Manzan Hatun:** *55 Batı Tanrısının anasıdır.*
5. **Mayas Hatun:** *44 Doğu Tanrısının anasıdır.*
6. **Sargay Han:** *Dağ Tanrısı. Dağlarda yaşar.*
7. **Ugal Han:** *Gökuşağı Tanrısı. Şamanların gökkuşağından geçişine yardım eder.*
8. **Bulur Han:** *Yaşlılar Tanrısı. Yaşlıları korur.*
9. **Udaga Han:** *Su Tanrısı. Su kaynaklarını korur.*
10. **Gutar Han:** *Kader Tanrısı. Kut kelimesi ile ilgilidir.*
11. **Gerel Han:** *Şelale Tanrısı. Şelalerin suyunun çok olmasını sağlar.*
12. **Boşıntoy Han:** *Demirci Tanrısı. Demircilere yardımcı olur, kuvvet verir.*
13. **Urag Han:** *Kuğu Tanrısı. Kuğuları korur ve kuğu kılığına girer.*
14. **Boğomo Han:** *Salgın Tanrısı. Salgın hastalıkları yeryüzüne yayar.*
15. **Sahaday Han:** *Ateş Tanrısı. Sahal Hatun'un eşidir.*
16. **Mana Han:** *Hayvanlar Tanrısı. Ahır hayvanlarını korur.*
17. **Golomto Han:** *Ocak Tanrısı. Ocağı ve ateşi korur.*
18. **Gücer Han:** *Yalan ve İftira Tanrısı.*
19. **Dayan Han:** *Mağara Tanrısı. Kainat anlamında da kullanılır.*
20. **Manan Han:** *Sis Tanrısı. Yeryüzüne sisleri o gönderir. Aynı adlı üç kişidirler.*
21. **Uran Han:** *Oyun Tanrısı. Oyuncuların koruyucusudur.*
22. **Nercer Han:** *Şimşek Tanrısı. Şimşekler çaktırır.*
23. **Zayan Han:** *Başarı Tanrısı. Çalışan insanların başarılı olmasını sağlar.*
24. **Amıtay Han:** *Kurul Tanrısı. Yaşlılar kurulunu korur.*
25. **Loson Han:** *Su Tanrısı. Lus adlı su ruhları kendisine bağlıdır.*
26. **Tarılay Han:** *Alınyazısı Tanrısı. İnsanların yazgılarını belirler.*
27. **Zayahun Han:** *Bilgelik Tanrısı. Kirpi şeklinde betimlenir.*
28. **Soldon Han:** *Tan Tanrısı. Doru at şeklinde olduğu söylenir.*
29. **Mayılgan Hatun:** *Cennet Tanrıçası. Cennetteki canlılara her tür imkanı sağlar.*
30. **Tungak Han:** *Kabile Tanrısı. Moğol kabilelerinin beylerinin başında bulunur.*
31. **Manha Han:** *Keşişler Tanrısı. Keşişlerin koruyucusu olarak görülür.*
32. **Maha Han:** *Et Tanrısı. Kurban Tanrısı olabilir.*
33. **Arban Han:** *Tıp Tanrısı. Aynı adda dokuz kişidirler.*
34. **Suhan Han:** *Kan Tanrısı. Aynı ada sahip 13 kişidirler.*
35. **Zülhe Han:** *Savaş Tanrısı. Savaşçılara yardım eder.*
36. **Mender Han:** *Dolu Tanrısı. Dolu yağmasını sağlar.*
37. **Oyır Han:** *Meyve Tanrısı. Meyveleri olgunlaştırır.*
38. **Zala Han:** *Bitki Tanrısı. Bitki örtüsünü yeşertir.*
39. **Üden Han:** *Kapı Tanrısı. Evlerin kapılarını ve yeraltına giden geçidi korur.*
40. **Dülen Han:** *Işık Tanrısı. Gökyüzü ışıklarını "aurora" ortaya çıkarır.*
41. **Erin Han:** *Aşk Tanrısı. Erkeklerin gönlüne sevgi verir. Hanı Hatun ile birlikte anılır.*
42. **Hanı Hatun:** *Aşk Tanrıçası. Kadınların gönlüne sevgi verir.*
43. **Gere Hatun:** *Ev Tanrıçası. Bilgelik sahibidir. Bazen Ülgen'in karısı olduğu söylenir.*
44. **Zala Han:** *Çocuk Tanrısı. Çocukları korumak için yeryüzüne iner.*
45. **Kurkıl Han:** *Yaratıcı Tanrı. Yeryüzündeki canlıları yaratır.*

TMS

GEZEGENLER

1. **TİLEK** (DİLEK)**:** *Merkür, Utarit.*
Eşanlam: **TİLEKDİZ** (DİLEKTİR) – *TİLEG*
Dilek yıldızı. Ona bakılarak dilek dilenir. Çıplak gözle görülür.

2. **SEVİT** (SEVÜT)**:** *Venüs, Zühre.*
Eşanlam: **ÇOLPANDIZ** (ÇOLPANTIR) – *ÇOLPAN*
Moğollarda Çolpan adı verilir ve bu yüzden yanlışlıkla kelime benzerliği nedeniyle dönüşerek "Çoban Yıldızı" denir. Çıplak gözle görülür.

3. **YERTİNÇ** (YERDİNÇ)**:** *Dünya, Arz.*
Eşanlam: **YERDİZ** (YERİNTİR) – *YER*
Yeryüzü.

4. **KÜRÜT** (KÜRÜD)**:** *Mars, Merih.*
Eşanlam: **KIZANDIZ** (KIZANTIR) – *KIZAN*
Güçlü ve kızgın bir yiğit olarak düşünülür. Çıplak gözle görülür.

5. **ONGAY** (ÖNGEY)**:** *Jüpiter, Müşteri.*
Eşanlam: **ERENDİZ** (ERENTİR) – *EREN*
Olgunluğu ve bilgeliği temsil eder. Çıplak gözle görülür.

TMS

6. **ERKLİĞ** (ERKLİ) **:** *Satürn, Zuhal.*
Eşanlam: **SEKENDİZ** (SEKENTİR) – *SEKEN*
Etrafında halkaları vardır. Çıplak gözle görülür.

7. **CETEGEY** (CETEY)**:** *Uranüs.*
Eşanlam: **YETENDİZ** (YEDENTİR) – *YETEN*
Çıplak gözle görülemez.

8. **KONUŞUK** (KONUŞU)**:** *Neptün.*
Eşanlam: **ALTANDIZ** (ALTANTIR) – *ALTAN*
Çıplak gözle görülemez.

9. **YALDIRIK** (YILDIRAK): *Plüton.*
Eşanlam: **USANDIZ** (USANTIR) – *USAN*
Bu gezegenin son yıllarda yapılan çalışmalarda aslında birbirinin etrafında dönen iki gezegen olduğu anlaşılmıştır. Adları **Yaldırık** ve **Yıldırak** olarak ikili hale getirilebilir. Çıplak gözle görülemez. Ayrıca Uluslararası Gökbilim Kurulları tarafından da artık gezegen olarak kabul edilmemektedir.

BURÇLAR

1. **SAKA** (SEVE): *Aquarius.*
Eşanlam: **KÖNEK** (KÜNEK)**, KOVA** (KOĞA), **DOLÇA, ÇELEK** (ŞELEK)
Yakutça: TANHA

2. **KOÇ** (KOÇAK, KOÇKAR): *Aries.*
Eşanlam: **KUZU** (KOZI, GUZU)
Yakutça: ELBİS

3. **GÜREŞÇİ** (GÜREŞÇİLER)**:** *Gemini.*
Eşanlam: **İKİZLER** (İĞİZ, EGİZ, EKİZLER)
Yakutça: CÖHÖGÖY

4. **YENGEÇ** (YENNE)**:** *Cancer.*
Eşanlam: **KISALA** (KISLA), **SUVŞAYAN, PAKA**
Yakutça: İYEHSİT

5. **ARSLAN** (ASLAN, ARSTAN)**:** *Leo.*
Eşanlam: **TONGA** (TUNGA)
Yakutça: AYIĞ

6. **BAŞAK** (MAŞAK, MASAK)**:** *Virgo.*
Eşanlam: **BUĞDAY** (BODAY, BUĞDA)
Yakutça: ALAHÇIN

TMS

7. **ÜLGÜ** (ÜLÇEV)**:** *Libra.*
Eşanlam: **KESİL, TARTI**
Yakutça: ULUĞ

8. **ÇAYAN** (ÇADAN, ŞAYAN, ÇEYEN)**:** *Scorpius.*
Eşanlam: **KUYRUĞAN**
Yakutça: HOTOY

9. **YAY** (CAY)**:** Sagittarius.
Eşanlam: **OKÇU, OKTAR, BÖKEY**
Yakutça: SUĞORUN

10. **OĞLAK** (ULAK, OVLAK)**:** *Capricornus.*
Eşanlam: **SERKE**, **KEÇİ, EÇKİ** (ÖÇKE)
Yakutça: CILHA/CILOHA

11. **BOĞA** (BUKA, BUĞA): *Taurus.*
Eşanlam: **UD** (UT), **ÖKÜZ** (ÖGÜZ, ÜGİZ)
Yakutça: AYIHIT

12. **BALIK** (BELİK, BALIKLAR)**:** *Pisces.*
Eşanlam: **ÇABAK, UÇULU**
Yakutça: AĞAR

TAKIMYILDIZLAR

TAKIMYILDIZLAR				
	Takımyıldız	**Uyarlama**	**Özgün**	**Geleneksel**
1	**Andromeda**	Gelin	Elik	Kulca
2	**Antlia**	Körük	Çömlek	Külek
3	**Apus**	Kırlangıç	Çekiç	Bayra
4 *	**Aquarius**	Saka	Kova	Könek
5	**Aquila**	Kartal	Toğrul	Bürküt
6	**Ara**	Sunak	Ülek	Ülek
7	**Argo (a+b+c)**	Gemi (a+b+c)	Oba (a+b+c)	Ağıl (a+b+c)
(7-a)	**Carina**	Ület (Gemi)	Otağ (Oba)	Yılkı (Ağıl)
(7-b)	**Puppis**	Kayık (Gemi)	Çadır (Oba)	Alaçık (Ağıl)
(7-c)	**Vela**	Yelken (Gemi)	Sancak (Oba)	Sayvan (Ağıl)
8*	**Aries**	Koç	Koçkar	Kuzu
9	**Auriga**	Sürücü	Kağnı	Kağnı
10	**Boötes**	Güder	Sığırtmaç	Çekirge
11	**Caelum**	Arda	Çapla	Üvendire
12	**Camelopardus**	Deve	Beserek	Buğra
13*	**Cancer**	Yengeç	Yengeç	Yengeç
14	**Canes Venatici**	Avköpekleri	Sansar	Ars
15	**Canis Major**	Köpek	Köpek	Köpek
16	**Canis Minor**	Sırtlan	Sırtlan	Barak
17*	**Capricornus**	Keçi	Oğlak	Serke
18	**Cassiopeia**	Ece	Yarasa	Saksağan
19	**Centaurus**	Susur	Kömüş	Argumak
20	**Cepheus**	Ede	Döven	Düven
21	**Cetus**	Arat	Yağna	Yanga
22	**Chamaeleon**	Barrak	Çekelez	Değin
23	**Circinus**	Yezbe	Çepen	Boynuz
24	**Columba**	Güvercin	Güvercin	Güvercin
25	**Coma Berenices**	Belik	Yapağı	Tuğ
26	**Corona Australis**	Kalpak	Papak	Kalpak
27	**Corona Borealis**	Börk	Takağ	Takav
28	**Corvus**	Karga	Karga	Kuzgun
29	**Crater**	Kap	Tas	Bakraç
30	**Crux**	Küpe	Dibek	Eyer
31	**Cygnus**	Kuğu	Suna	Suna
32	**Delphinus**	Irgay	Çöğür	Kopuz
33	**Dorado**	Kılıçbalığı	Kılıç	Tiğ
34	**Draco**	Ebren	Duşak	Bukağı
35	**Equuleus**	Tay	Yabu	Kulan
36	**Eridanus**	Irmak	Yılan	Kıvrığ
37	**Fornax**	Ocak	Bulka	Kotak
38*	**Gemini**	İkizler	Güreşmen	Güreşçiler
39	**Grus**	Turna	Turna	Uğu
40	**Hercules**	Yiğit	Alp	Batur
41	**Horologium**	Güngen	Topuz	Balta
42	**Hydra**	Suyılanı	Okruk	Örk
43	**Hydrus**	Tırtıl	Sülemen	Orak

TMS

44	**Indus**	Kam	Korak	Örs
45	**Lacerta**	Kıvraşıl	Geleni	Geleği
46*	**Leo**	Arslan	Arslan	Tonga
47	**Leo Minor**	Pars	Kaplan	Kaplan
48	**Lepus**	Tavşan	Koban	Koyar
49*	**Libra**	Tartı	Kesil	Ülgü
50	**Lupus**	Kurt	Kaskır	Böri
51	**Lynx**	Vaşak	Öşek	Üşek
52	**Lyra**	Çalgı	Gizek	Iklığ
53	**Mensa**	Dirgi	Beşik	Gedeleç
54	**Microscopium**	Gözgü	Karağı	Söğe
55	**Monoceros**	Sığın	Sığın	Maral
56	**Musca**	Sinek	Bolat	Arı
57	**Norma**	Bölcek	Bıçkı	Bazalak
58	**Octans**	Umcur	Öreke	Kirmen
59	**Ophiuchus**	Yılancı	Taran(çı)	Tınaz
60	**Orion**	Avcı	Çığırtkan	Batur
61	**Pavo**	Sülün	Köküş	Bulla
62	**Pegasus**	At	Yunt	Aygır
63	**Perseus**	Güvey	Dorum	Torum
64	**Phoenix**	Kongrul	Doğan	Sungur
65	**Pictor**	Boyaç	Köten	Saban
66*	**Pisces**	Balıklar	Balık	Balık
67	**Piscis Austrinus**	Sazan	Gördek	Gördek
68	**Pyxis**	Düzeç	Süngü	Kargı
69	**Reticulum**	Ağ	Kaplumbağa	Bağa
70	**Sagitta**	Ok	Ok	Yatağan
71*	**Sagittarius**	Yay	Yay	Yay
72*	**Scorpius**	Çayan	Çadan	Kuçık
73	**Sculptor**	Bediz	Balbal	Dirgen
74	**Scutum**	Kalkan	Kalkan	Dumru
75	**Serpens (a+b)**	Yılan (a+b)	Kosa (a+b)	Tırpan (a+b)
(75-a)	**Serpens Caput**	Yılan (Baş)	Bıçak (Kosa)	Bıçak (Tırpan)
(75-b)	**Serpens Cauda**	Yılan (Kuyruk)	Sap (Kosa)	Sap (Tırpan)
76	**Sextans**	Üğe	Çiten	Çeten
77*	**Taurus**	Boğa	Boğa	Ut
78	**Telescopium**	Bakaç	Tarak	Kaşağı
79	**Triangulum**	Umbal	Kızak	Tokurcun
80	**Triangulum Australe**	Üy	Yaba	Yaba
81	**Tucana**	Turgay	Üğü	Uğu
82	**Ursa Major**	Ayı	Geyik	Yettegen
83	**Ursa Minor**	Biçin	Arkar	Kömük
84*	**Virgo**	Erden	Buğday	Başak
85	**Volans**	Uçanbalık	Kelebek	Kelebek
86	**Vulpecula**	Tilki	Tilki	Tilki

*** : 12 ÜKEK** (12 Burç)

- **Samanyolu:** GÖKYOLU, ORDUYOLU

➢ Uyarlama Sütunu birebir çeviri olmayıp, kimi durumlarda yalnızca benzetme yapılmıştır.

TMS

TAKVİM

Anadoluda yapılmış olan derleme çalışmalarına göre ay adları aşağıdaki gibidir.

SÜRENGE									
No.	**Ay (Sara)**	İklimsel		Araçlı	Kırsal	Hayvanlı	**Günler**		**Sürem**
1	Nisan	AÇAR	AÇAN	KÖTEN	DİKİM	KÖKEK: Guguk Kuşu	31	30*	KÖK, KÖKEY, KÖKLEM
2	Mayıs	KIRÇAN	KANDIK	SABAN	SAÇIM	KORAN: Karaca	31	31	
3	Haziran	UĞRAŞ	ISIK	KOSAK	KIRKIM	BUĞRA: Erkek Deve	31	31	
4	Temmuz	BİÇEN	TOZARAN	ORAK	BİÇİM	KULCA: Dağ Koçu	31	31	YAZ
5	Ağustos	BOZAR	BOZARAN	DİREN	DERİM	TEKE: Erkek Keçi	31	31	
6	Eylül	SÖKEN	KISIK	DÖVEN	VERİM	OĞNA: Bozkır Keçisi	30	31	
7	Teşrin-i	BUDAN	KOÇAN	TAPAN	EKİM	SIĞIN: Erkek Deve	30	30	GÜZ, GÜZEY, GÜZLEM
8	Teşrin-i	KARAŞ	BALAĞAN	DİBEK	SÖKÜM	KOÇKAR: Koç	30	30	
9	Kanun-i	KIRLAŞ	ARALIK	KAZAN	KATIM	ELİK: Dağ Keçisi	30	30	
10	Kanun-i	BUĞAN	ÇAĞAN	OCAK	SAĞIM	MARAL: Dişi Geyik	30	30	KIŞ
11	Şubat	AKPAN	GÜCÜK	KİRMEN	ÜSÜM	ARKAR: Dağ Koyunu	30	30	
12	Mart	YELEN	TULUĞAN	KÜLEK	SÜRÜM	TOYGAR: Tarla Kuşu	30*	30	

- ***:** Dört yılda bir 31 gün sürer.
- Birinci ayın birinci günü, günümüz takvimiyle 21 Mart'tır.
- Ayların süreleri mevsimlerin bilimsel toplam sürelerine göre düzenlenmiştir.
- Hayvanlı Takvim Asya'ya aittir. Karşılaştırma amaçlı verilmiştir.

TMS

DİĞER TÜRK TOPLULUKLARI:

	Ay	Kazak	Hakas	Sagay	Kumandı	Şor	Altay	Balkar	Yakut
1	**Nisan**	Birtin	Körük	Körik	Kerek	Koruk	Kank	Toturnu	Tutar
2	**Mayıs**	Kökek	An	Namıs	Örteng	Şın	Koskar	Hıçavban	Ustar
3	**Haziran**	Mamır	Pes	Tartçan	Kezel	Şabın	Silker	Lukur	Iyam
4	**Temmuz**	Otamalı	Ölen	Par	Olan	Odağ	Çulug	Yaynı	Ihıyah
5	**Ağustos**	Şilde	Piçen	Tos	Toz	Piçen	Toz	Kırkar	Vot
6	**Eylül**	Tamız	Orgak	Ot	Çızıg	Orgak	Kisçen	Kırkavuz	Atırdah
7	**Teşrin-i E.**	Kırküyek	Ürtün	Alçan	Tayga	Urtun	Ürten	Güznü	Balağan
8	**Teşrin-i S.**	Kazan	Kurtuyak	Çarıs	Küçkerek	Kus	Kiçkerek	Kaçnı	Altınnı
9	**Kanun-i E.**	Karaşa	Kırlaş	Hırlas	Sok	Kırlaş	Soh	Endirevük	Ahsınnı
10	**Kanun-i S.**	Caltoksan	Kiçig	Alay	Kitig	Kiçik	Alay	Başıl	Bilide
11	**Şubat**	Kantar	Cel	Çil	Küzer	Çel	Kürgen	Bayıça	Tohsunnu
12	**Mart**	Akpan	Azıg	Hıra	Argan	Çaskı	Pozug	Avuznu	Olunnu

HAFTA

GÜNEĞİ (YEDEĞİ)						
No.	**Gün**	**Yöresel-1**	**Yöresel-2**	**Yöresel-3**	**Balkarca**	**Moğolca**
1	Cumartesi	GİREĞİ	BAŞGÜN	GİREGÜN	KIYAVGÜN	NAR (NARA): Güneş.
2	Pazar	DİREĞİ	DERGÜN	DİREGÜN	IYIKGÜN	SAR (SARA): Ay.
3	Pazartesi	GEÇEĞİ	ODGÜN	GÜRGEGÜN	BAŞGÜN	GAL (GULUVUN): Ateş.
4	Salı	ORTAĞI	ORGÜN	İNEGÜN	KÜRGEGÜN	(UHA) USUN: Su.
5	Çarşamba	UĞRAĞI	YEYGÜN	BARASGÜN	BARASGÜN	(MOD) MODUN: Odun.
6	Perşembe	GİDEĞİ	ARAGÜN	TOZAGÜN	ORTAGÜN	(ALT) ALTAN: Altın.
7	Cuma	TOPLAĞI	ELGÜN	BAYRIGÜN	BAYRIMGÜN	(ŞOR) ŞORON: Toprak.

Not: *Yalnızca halk kültüründeki mantığın anlaşılabilmesi için günler bu sırayla dizilmiştir.*

İslami geleneğe göre hafta tatili Çarşamba öğleden sonra başlar, Cuma öğleden sonra biter (Toplamda yine 2 gün eder). Zannedildiğinin aksine İslam geleneğinde Cuma tam gün tatil değildir. Ancak tam gün tatil yalnızca Perşembe'dir. Bu nedenle Perşembe için geçmişte halk ağzında Aragün veya Gideği denilmiştir. Cumartesi için Gireği veya Başgün denilmesi de bu nedenledir.

Farslarda

TMS

Fars kültüründe ve etkilediği çevre kültürlerde (Azeri, Kürt, Özbek, Türkmen vs.) kullanılır.

1. Pazartesi: **Duşenbe**, Düşembi, Duşem, Doşenbe, Düşenbe, Düyşembi
2. Salı: **Seşenbe**, Sişembi, Seşem, Sişenbe, Seyşenbe, Şeyşembi, Seysenbi
3. Çarşamba: **Çeherşenbe**, Çerşembi, Çerşem, Çerşenbe, Çarşenbe, Şarşembi, Sersenbi
4. Perşembe: **Pençşenbe**, Pencişembi, Pencşem, Penşenbe, Peyşenbe, Beyşembi
5. Cuma: **Cuma**, Cüme, Cumga, Coma, Yoma, Juma
6. Cumartesi: **Şenbe**, Şimbe, Şemi, İşembi, Senbi
7. Pazar: **Yekşenbe**, Yekşembi, Yekşem, Cekşembi, Ceksenbi

MEVSİMLER

1. İlkbahar: **Kök**, Kökey, Köklem (*Farsça:* Bahar)
2. Yaz: **Yaz**, Yay, Cay
3. Sonbahar: **Güz**, Güzey, Güzlem (*Farsça:* Payız)
4. Kış: **Kış**, Kıs, Hış

YÖNLER

Güneşin durumuyla bağlantılı olarak yönlere de şu adlar verilmiştir:

- 1. **GÜNEY/KÜNEY:** Tüştük, Könyek, Güntüştük. Tuşay, Tüşey.
- 2. **TÜNEY/DÜNEY:** Tündük, Tönyek, Güntündük. Kuzay, Kuzey.
- 3. **DOĞU/DOĞI:** Çığış, Şığıs. Künçığış, Könsığış. Gündoğusu.
- 4. **BATU/BATI:** Batıs, Bayış. Künbatıs, Könbayış. Günbatısı.

12 HAYVANLI YIL TAKVİMİ

YIL SÜRENGESİ (12 ANDIKLI SÜRENGE)								
No.	**Eski-1**	**(Anlamı)**	**Eski-2**	**(Anlamı)**	**Hakas**	**(Anlamı)**	**Yeni**	**Özellik**
1	**Sıçkan**	(Fare)	**Sıçan**	(Fare)	KÜSKE	(Fare)	KÜSKE	Hareket, sezgi.
2	**Ut**	(Öküz)	**Buğa**	(Boğa)	İNEK	(Sığır)	BOĞA	Sakinlik, akıl, bilinç.
3	**Pars**	(Leopar)	**Bars**	(Leopar)	TÜLGÜ	(Tilki)	PARS	Atılganlık, kavga.
4	**Tavışkan**	(Tavşan)	**Koyan**	(Tavşan)	HOZAN	(Tavşan)	TAVŞAN	Merhamet, korkaklık.
5	**Lu***	(Ejder)	**Bal**	(Balık)	KİLESKİ	(Ejder)	BALIK	Talih, zenginlik.
6	**Çılan**	(Yılan)	**Yılan**	(Yılan)	ÇILAN	(Yılan)	YILAN	Saygı, hürmet, korku.
7	**At**	(At)	**Yunt**	(At)	ÇİLGİ	(At)	AT	Acele, telaş, sürat.
8	**Koy**	(Koyun)	**Koçkar**	(Koç)	HOY	(Koyun)	KOYUN	Sevgi, dürüstlük,çokluk.
9	**Biçin**	(Maymun)	**Meçin**	(Maymun)	KİZİ	(Kişi)	BİÇİN	Eğlence, kurnazlık.
10	**Tagaku**	(Tavuk)	**Toğ**	(Tavuk)	TANAH	(Tavuk)	TAVUK	İsyan, cimrilik.
11	**İt**	(Köpek)	**Köpek**	(Köpek)	TORNA	(Turna)	KÖPEK	Sadakat, hissiyat.
12	**Tonguz**	(Domuz)	**Tonuz**	(Domuz)	ÖSKİ	(Keçi)	DOMUZ	Karmaşa ve sükunet.

*Lu: Ejder yerine Nek (Timsah) kullanıldığı da olur.

- Her hayvan bir yılı gösterir. Örneğin; "Pars Yılı" gibi. Her yılın o hayvanın özelliklerine göre şekillendiğine inanılır. Örneğin Maymun yılında eğlence ve hilenin artacağı inanışı vardır.
- (ÇAĞ: 12x5=60) şeklindeki dönemler halindedir. Bu rakam ortalama insan ömrüdür.
- Türk Takvimi Mete Han'ın tahta çıkış tarihi olan M.Ö. 209'da başlar.

TMS

Yakut Yıl Takvimi ise Tanrı adlarıyla oluşturulmuştur:

1. CÖHÖGÖY 2. AYISIT 3. İYEHSİT 4. AYIĞ 5. BUĞOR 6. CAHIN
7. SUĞORUN 8. HOTOY 9. BAYANAY 10. SEHEN 11. TANHA 12. OTUN

RENKLER

KARA: Siyah	**AK/AKÇA:** Beyaz	**AL/ALKA:** Kırmızı
SARA/SURA: Sarı	**KULA:** Kahverengi	**KUBA:** Açık Sarı
ŞARGIL: Turuncu	**YAŞIL/YEŞİL:** Yeşil	**KIZIL:** Koyu Kırmızı
KOVAK/KEVEK: Lacivert	**KÖKÇEK/GÖKÇEK:** Mavi	**GÖVEK/GÖĞEK:** Haki
GÖVEM/GÜVEM: Macenta	**GÖVEL/GÖĞEL:** Zeytuni	**GÖĞEZ/GÜVEZ:** Mor
KONUR: Kestane	**SANKUR:** Turkuaz, Cıyan	**KALTUR:** Koyu Kahverengi
BUVALDUR: Eflatun	**ÇEKÜR:** Ela	**ÇALAYGAN:** Gri
ÇOYAN: Bronz	**YAGAN:** Pembe	**HÜREN/KÜREN:** Bordo
BORO: Açık Gri	**HORO:** Koyu Gri	**ÇAL:** Gümüşi
KIR: Kirli Beyaz	**BOZ:** Külrengi	**SUR:** Kurşuni

AKRABALIK

Eril Akrabalık Bağları				
	1	**2**	**3**	**4**
Baba	ATA (Atte)	ETE/EDE, ETİ, İDE	KEKE	OĞ/OG
Abi	AĞA/AGA/AVA	EGE/EĞE, EGİ, İGE	DADA	
Amca	AKA/AHA	EKE/EHE, EKİ, İKE	BAKA	
Dayı	AZA/ASA	ESE/EZE, EZİ, İZE	TAĞA/TAYA	
Büyükbaba	ATAKAY/ADAGAY	EBÜGE	DEDE	OLATAY
Erkek Kardeş	UYA	ETİGE	BEŞE/BAŞA/BAŞI	
Erkek Evlat	OĞUL/UĞUL/UL		BALA/MALA	OĞLAN
Enişte	YEZDE/YEZNE			

- **Adam:** ERKEK/İRKEK veya GİŞİ, **Kadın:** EŞKEK/İŞKEK veya DİŞİ
- **ALUNCA (ELÜNCE):** 2. Kuşak Ata ve Analar (Dede ve Nineler)
- **KULUNCA (KÜLÜNCE):** 3. Kuşak Ata ve Analar (Dede ve Nineler)

Dişi Akrabalık Bağları				
	1	**2**	**3**	**4**
Valide	ANA (Anne)	ENE, ENİ, İNE	ŞEŞE	ÖG/ÖK
Abla	ABA/APA	EBE, EBİ, İBE	HEDE	
Hala	ALA	ELE, ELİ, İLE	HELE/HALA	
Hala	AMA	EME, EMİ, İME	BİBİ	
Teyze	AÇA/AŞA	ECE/EÇE/EŞE, EÇİ, İCE	TETE/TEZE	
Büyükanne	ABAKAY/AVAGAY	ÖLESEY	NENE/NİNE	EMEGE
Kız kardeş	ÜKE	ECEKE	BEÇE/BAÇA/BACI	
Kız Evlat	ÜĞÜL/ÜGÜL/ÜL		ÇAĞA/SAĞA	ÜĞLEN
Yenge	YENGE/YİNGE			

- **Adam:** ERKEK / GİŞİ, **Kadın:** EŞKEK / DİŞİ
- **ALUNCA (ELÜNCE):** 2. Kuşak Ata ve Analar (Dede ve Nineler)
- **KULUNCA (KÜLÜNCE):** 3. Kuşak Ata ve Analar (Dede ve Nineler)

ORDU

ÇERİ DÜZENİ				
Bölük	**Türkçe**	**Aşama (Urun)**		**Birlik**
Nefer	ER	ER		–
Serjant	ÇAVUŞ (SUBAŞ)	ONBAŞI	Astçavuş	Onluk
		YÜZBAŞI		Yüzlük
		BİNBAŞI	Üstçavuş	Binlik
Mülazım	SÜYMEN	YEĞMEN	Astsüymen	(Çapur) Tümen
		TEĞMEN		(Bayur) Tümen
		SEĞMEN	Üstsüymen	(Tabur) Tümen
Zabit	SUBAY	YARBAY	Astsubay	Yaray
		ALBAY		Alay
		TUĞBAY	Üstsubay	Tugay
General	PAŞA	KORPAŞA (KORBAY)	Astpaşa	Kurmay Komutanı
		KOLPAŞA (KOLBAY)		Kolordu Komutanı
		ORPAŞA (ORBAY)	Üstpaşa	Ordu Komutanı
Mareşal	ODUZ	ODUZ		–
NOYAN: Genelkurmay Başkanı. **BAŞBUĞ:** Devlet Başkanı'nın Başkomutan sıfatı.				
➢ **Kolordu:** Hava, Deniz, Kara kuvvetlerinin her biri. ➢ **Kurmay:** Paşaların Tamamından oluşan kurul.				

TMS

Asker Türleri

1) **KARAVUL (KARAĞUL):** Kara askeri, Karacı
2) **UÇAVUL (UÇAĞUL):** Hava askeri, Havacı
3) **KALAVUL (KALAĞUL):** Hava askeri, Havacı
4) **SUYAVUL (SUYAĞUL):** Deniz askeri, Denizci
5) **ÇAPAVUL (ÇAPAĞUL):** Jandarma
6) **ILGAVUL (ILGAĞUL):** Komando

Benzer biçimde **Uzavul (Uzağul)** sözcüğü Astront/Kozmonot kelimesinin karşılığı olarak önerilmiştir.

Benzer Sözcükler:

1) **YASAVUL (YASAĞUL):** Zabıta
2) **KOLAVUL (KOLAĞUL):** Polis
3) **YARGAVUL (YARGAĞUL):** Adli Kolluk
4) **ATAVUL (ATAĞUL):** Atlı Asker, Süvari

Yer Adları

1. **Kent** (Kend, Kant, Kand)**:** Şehir demektir.
   Semerkent, Taşkent, Yarkent, Çimkent, Hankent, Kumkent, Mankent, Özkent, Tünkent, Semizkent, Sütkent, Yegenkent
2. **Balığ** (Balı, Balık)**:** Sur, duvar demektir.
   Ordubalığ, Kuzbalığ, Beşbalığ, Yengibalığ, Togubalığ, Baybalığ, Kaşbalığ, Togubalığ, Çakukbalığ, Bavılbalığ
3. **Yurt:** Vatan demektir.
   Karlıyurt, Yeşilyurt, Akyurt, Taşlıyurt, Bozyurt, Kızılyurt, Çayyurt, Düzyurt, Özyurt, Başyurt, Çamyurt, Dağyurt, Saryurt, Güzelyurt
4. **El:** Yurt, vatan demektir.
   Tunceli, Türkmeneli, Yıldızeli, Çayeli, Korkuteli, Orhaneli, Çameli, Güneli, Taşeli, Kocaeli, Kırklareli, Oğuzeli, Yavuzeli
5. **Kışla:** Kışın kalınan, konaklanan yer demektir.
   Şarkışla, Akkışla, Ulukışla, Akçakışla, Kızılcakışla, Kızılkışla, İnkışla, Başkışla, Taşkışla, Sarıkışla, Beykışla, Düzkışla
6. **Yayla:** Yazın kalınan, yerleşilen yer demektir.
   Altınyayla, Uzunyayla, Akyayla, Sarıyayla, Çamyayla, Başyayla, Bozyayla, Düzyayla, Çamlıyayla, Yeşilyayla, Karacayayla

TMS

Rüzgarlar

1. Akyel (Akçayel): Doğudan eser.
2. Bozyel (Bozcayel): Doğudan eser.
3. Gökyel (Gökçeyel): Batıdan eser.
4. Kıryel (Kırcayel): Batıdan eser.
5. Kızılyel: Güneyden eser.
6. Alyel: Güneyden eser.
7. Karayel: Kuzeyden eser.
8. Kuzyel: Kuzeyden eser.
9. Günyeli (Künyeli):Gündüz eser.
10. Tünyeli (Dünyeli): Gece eser.
11. Alakyel: Kuzeydoğudan eser.
12. Azakyel: Kuzeydoğudan eser.
13. Korumyel: Güneydoğudan eser.
14. Çakmakyel: Güneydoğudan eser.
15. Tersyel: Sıcak eser.
16. Çölyeli: Samyeli. Çöllerden eser.
17. Uluyel: Fırtına demektir.
18. Ilıyel: Denizden eser.
19. Isıyel: Denizden eser.
20. Tanyeli: Sabah eser.
21. Yağaryel: Yağmur rüzgarıdır.
22. Kanyel: Kasırga demektir.

HARFLER, SES DEĞERLERİ VE SÖZCÜKLERİN YAZIMI

Sözlüğün içeriğini oluşturan başlıkların ve terimlerin en azından azımsanamayacak bir kısmı, geleneksel sözlü iletişimle Türk Dünya'sının çok değişik bölgelerine yayılmış olduğu için bunların farklı biçimlerde telafuzu da kaçınılmaz olmaktadır. Sözcüklerin bu farklı söyleyişlerine ve farklı yazılışlarına her maddenin başında olabildiğince yer verilmeye çalışılmıştır. Özellikle de coğrafî yakınlığı ve anlayabilmenin imkân dâhilinde olması nedeniyle Azerice karşılıkları ayıca vurgulanmıştır. Bu nedenle Türk Alfabesinin olanaklarına ve diğer Altay dillerinin farklı harflerine ve ses değerlerine kısaca değinmekte yarar olacaktır.

Günümüzde alfabe çalışmaları dikkate alındığında Türkî Cumhuriyetlerde bu yönde son derece olumlu gelişmeler yaşanmaktadır. Örneğin Azerbaycan, ülkemizdeki Türk Alfabesini temel alan bir sistemi kabul etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti alfabesinin üzerine üç tane harf (ve bu harflere yeni ses değerlerini) ekleyerek kendi alfabelerini oluşturmuşlardır. Aynı şekilde Türkmenler kendi dillerinde olmayan birkaç harfi çıkararak ilâve olarak yeni harfler eklemişlerdir.

Ülkemizde ise zannedilenin aksine 29 harf değil en az 32 harf vardır (*Q, W, X hâriç*), çünkü şapkalı harfler olarak bilinen **Â, Û, Î** aslında yalın biçimlerinden farklı birer ses değeridir ve bu ses değerlerini temsil eden simgelerdir. (Eğer Q ve X harflerine Azeri alfabesindeki, W harfine de Avrupadaki ve Arapçadaki ses değerlerinin yüklendiği kabul edilirse bu sayı 35 olur.) Şapkalı harflerin kaldırılmalarına yönelik tartışmalar uygun olmayıp tam aksine kullanımlarının teşvik edilmesi gerekir. Hattâ belki de diğer bazı sesli harflerin (örneğin O, E) şapkalı [düzeltme işaretli] biçimlerinin **(Ô, Ê)** de kullanıma alınması üzerinde düşünülmelidir.

Ülkemizde ve diğer Türk devletlerinde kullanılan bu harflerden başlıcaları şu şekildedir:

Â: [Türkçe'de] Hafif uzun, ince bir a sesidir. Kural olarak bu inceliğin tam olarak sağlanabilmesi için biraz uzatılması gerekir. Örneğin: *Kâr, Hâlâ, Kâzım, Nâzım, Âlem, Kâğıt…*

Û: [Türkçe'de] Hafif uzatılarak okunan ince bir u sesidir. Doğru kullanım için kural olarak biraz uzatılması gerekir. Örneğin: *Sükûnet, Mûris, Mûzip, Sûni…*

Î: [Türkçe'de] Uzatılarak okunan ince bir i sesidir (**Ï**). Kullanımda İ harfindeki noktanın üzerine işâret koyulması çift noktalama gerektirdiğinden yalnızca düzeltme imi kullanılır, nokta düşer. Örneğin: *Millî, Dînî, Çîdem, Dîdem, Îzan, Mîde…*

Ê: Uzatılarak okunan ince bir e sesidir (**Ë**). Gagavuz alfabesinde bu harf sık kullanılır. Türkçe'de sâdece birkaç kelimede mevcut olduğu için kullanımı öngörülmemiştir. Ancak yine de dilimizdeki bir iki kelimenin okunuşu ile bir fikir edinmemiz mümkündür. Örneğin: *Mêmur, Poêtika, Nêyzen, Têlif...*

Ô: Uzatılarak okunan ince bir o sesidir. Normal O sesinden farklıdır. Türkçe'de sâdece birkaç kelimede mevcut olduğu için kullanımı öngörülmemiştir. Örneğin: *Bôlero, Kôlera, Lôkman…*

Ɵ: [Uniform Türk Alfabesi] O ve Ö arası bir ses değeridir. Kısa bir söylenişi vardır. Sesli, kalın bir harftir. Örneğin: *Yɵn* (*Yön), Bɵn (Bön), Sɵnmek (Sönmek)*

Ä: [Tatarca'da, Gagavuzca'da ve Türkmence'de] Kısa ve sert bir E harfidir (**Æ**). Ayrıca A ve E arası bir ses olarak öngörülür. Ses ve harf karşılığı olarak Arapçada ve Almancada da bulunur. Örneğin: *İncä (İnce), Sözleşmäk (Sözleşmek)*

Ə: [Azerice'de] Kapalı E harfidir. Türkçede normal e sesinden tam olarak ayırt edilebilmesi günümüzde çok zordur. Azerice'de yoğun olarak kullanılır. Büyük Ünlü Uyumuna göre ince değil kalın bir harftir. Bu harfi içeren sözcüklerin aslında Büyük Ünlü Uyumuna uymadığı hâlde kulağı tırmalamıyor olması bu nedenledir. E ve A arası bir harftir. (E harfine göre daha kısa ve serttir.) Bazan Ä harfi ile aynı ses değerini de taşır. Arapçada da bulunan bir sestir. Örneğin: Aysel ismi *"Aysəl"* şeklinde Selçuk ismi de *"Səlçuk"* olarak yazıldığına ve Elma sözcüğü *"Əlma"* Akçe ise *"Akçə"* olarak yazıldığında daha doğru olacaktır.

W: [Tatarca'da ve Türkmence'de] Açık bir V harfidir. Klasik V sesinden kesinlikle farklıdır. V harfinde dudaklar birbirine değerken bu seste (W harfinde) tıpkı U sesinde olduğu gibi dudakların birbirine değmesi söz konusu değildir. Arapçadaki Vav ve batı dillerindeki w sesi başlıca örneklerdir. Örneğin: *Dawul (Davul), Hawlu (Havlu), Yawaş (Yavaş)*

Q: [Tatarca'da ve Azerice'de] Gırtlaktan çıkarılan kalın bir G sesini karşılar. İç Anadolu ve Doğu Anadolu ağızlarında yaygın olarak kullanılır. Azeri Türkçesinin resmi harflerinden birisidir. Arapçadaki Kaf harfini karşılar. Örneğin: *Qalın* sözcüğü Türkçedeki Kalın ile aynı anlama gelir fakat okunuşu Galın şeklindedir. Baştaki G sesi gırtlaktan ve kalın bir tonla söylenir. [Kimi lehçelerde ise ve bu sese oldukça yakın olan kalın gırtlaksı bir K sesi olarak okunur ve söylenir. Azericede *Qurd* sözcüğü Kurt demektir baştaki K sesi gırtlaktan ve kalın olarak çıkarılır.] *Qadın (Kadın), Qayın (Kayın)…*

X: [Tatarca'da ve Azerice'de] Hırıltılı H sesidir. Arapçadaki Hı harfidir. Azericede yaygındır. İç ve Doğu Anadolu ağızlarında sıklıkla rastlanır. Örneğin: *Baxmax* Türkçedeki Bakmak fiili ile anlam olarak aynı içeriğe sahiptir. Okunuşu Bahmah şeklindedir ancak kelimenin içindeki h harfleri gırtlaktan ve hırıltılı olarak çıkartılır. *Çaxmax (Çakmak), Yanmax (Yanmak)…*

Ӈ (Ң veya Ҳ): [Türkî Kiril Alfabelerinde] Boğazdan gelen gırtlaksı bir H sesidir. Normal H sesinden biraz daha sert ve hafif hırıltılıdır. H sesi hiçbir engele takılmadan hafif bir soluk gibi çıkarken, bu ses boğazın üst kısmında titreşir. Bazen X (hırıltılı H) harfi ile aynı ses değeri yüklenir. Örneğin: *Ӈoroz (Horoz), Ӈamur (Hamur)…*

TMS

Ķ (Ķ): [Türkî Kiril Alfabelerinde] Gırtlaktan çıkan ve Q sesine oldukça yakın olan kalın bir K sesi olarak okunur ve söylenir. *Ķardaş* sözcüğü Kardeş demektir baştaki K sesi gırtlaktan ve kalın olarak çıkarılır. Örneğin: *Ķardaş, Ķurt, Ķoyun…*

Ţ (Ţ): [Gagavuzca'da] Sert T sesidir. Anadolu Türkçesinde normal T harfinden farkı ortadan hemen hemen kalkmıştır. Dilin üst damağa değmesiyle çıkar. Arapçadaki Tı harfinin karşılığıdır. Örneğin: *Ţazı (Tazı), Ţalan (Talan)…*

Ñ: [Tatarca'da] Gırtlaktan çıkarılan N ve G karışımı sert bir sestir. Osmanlıca'da Kaf-ı Nûni olarak bilinen harfin Latin karşılığıdır. Pek çok ağızda N veya Ğ sesine dönüşmüştür. Örneğin: İç Anadolu'da, özellikle Sivas yöresinde *Saña ne*, *Bağa ne, Deñiz* gibi söyleyişler ile bazı batı bölgelerde de kimi başka sözcüklere rastlanmaktadır. Pek çok kaynakta Tengri veye Tengiz olarak yazılan sözcüklerin doğru biçimleri aslında *Teñri* ve *Teñiz* şeklindedir.

Ň: [Türkmence'de] Gırtlaktan çıkan bir N sesidir. Sert değildir. NG bileşiminin yumuşak biçimi veya bazen de NĞ olarak öngörülür. Örneğin: *Yaňgın (Yangın), Eňgin (Engin), Oňgun (Ongun)…*

Č: **[Boşnakça'da]** Türkçedeki Ç sesi karşılığında kullanılır. Örneğin: *Čilek (Çilek)*

Š: **[Boşnakça'da]** Türkçedeki Ş harfinin karşılığıdır. Örneğin: *Šeker (Şeker)*

Ž: [Türkmence'de ve Boşnakça'da] Türkçedeki J sesidir. Örneğin: *Žale (Jale)*

Ƶ: [Uniform Türk Alfabesi] Z ve S arası bir sestir. Yumuşak Z harfi olarak da ifâde edilebilir. Anadolu Türkçesinde bu ses tamamen kaybolmuştur. Z harfi olarak da okunabilir. El yazısında da kimi zaman bu kullanıma rastlanır. Örneğin: *Kâƶım, Nâƶım, Ƶeki…*

Ɵ: [Uniform Türk Alfabesi] Hırıltılı bir G sesidir. "Yumuşak-G" (**Ğ**) harfine benzer ama sert ve hırıltılıdır (**Ģ**). Almanların gırtlaktan çıkan R harfine benzer. Bu nedenle **Ř** harfi ile de karşılanması mümkündür. Arapçadaki Gayın harfidir. Örneğin: *Doɵan (Doğan)* Buradaki Ğ sesi hırıltılı olarak söylenir.

> *Not:* Bazı dillerde örneğin Gagavuzca ve Kırgızca'da Ğ harfi sesli harflerin ard arda iki kere yazılmasıyla elde edilir. Örneğin: Uur (uğur)

ß: Aslında Almanca'da yer alan bir harftir ancak Türkoloji konusunda Alman ekolü çok önemli bir yere sâhip olduğu için Türkçe üzerine yazılmış Alman eserlerinde sıklıkla karşımıza çıkar. Sert bir S harfidir (**Ʒ**). Arapçadaki Sad harfinin karşılığıdır. Çift S veya SZ olarak da okunabilir. Yunancadaki Beta ile hiçbir alakası yoktur. Örneğin: Türkçedeki *Taß (Tas)* sözcüğünün son harfi olan sert s sesi bu harfe örnek olarak verilebilir. *Baß (Bas), Aßmak (Asmak)…*

Ayrıca Arapçada ve Farsçada yer alan ve kimi Avrupa dillerinde de kullanılan ancak Aslında Türkçe'nin hiçbir lehçe ve şivesinde bulunmayan **peltek harflere** de yine yabancı kökenli kelimelerde rastlanır. Bunlar dilin dişlere değmesiyle çıkarılan peltek S, Z ve T sesleridir ve üzerlerine nokta koyarak gösterilirler (**Ṡ, Ż, Ṫ**).

Vurgu İmi (´): Aslında teknik olarak (sesli-sessiz) bütün harflerin üzerine gelebilmesi mümkündür. İki işlevi vardır:

1. Sessiz harfe sert ve kısa bir söyleyiş kazandırır. Meselâ **Ý** Türkmen alfabesinde bir harf olarak bulunur ve Türkçedeki Y sesine benzer ancak daha kısa ve sert bir söyleyişi vardır. **Ć** ise Boşnakça'da bulunur ve Ç sesine yakın sert bir C sesi verir. Vurguyu tüm sessiz harflere uygulamak mümkündür. Örneğin: Ý, Ć, Ś, Ź, Ŕ, Ĺ, Ń, Ḱ, Ẃ, Ḿ, Ǵ harfleri gibi...

2. Vurgunun hangi hecede olduğunu işâretler. Meselâ, Rusçada ve Yunanca'da hemen her kelimede kullanılır, çünkü vurgunun hangi hecede yer aldığını göstermeye yarar. Böylece aynı yazılışa sâhip kelimeler de birbirinden ayrılabilir. Böyle bir vurgu uygulaması Türkçe'de ancak sesli harfler üzerinde mümkün olabilir (sessiz harflerde ise yalnızca sert söyleyiş sağlar). Örneğin: *Uşák* (hizmetçi veya çocuk anlamında) ve *Úşak* (şehir adı).

Á, É, Í, Ó, Ú: Macarcada bulunan vurgulu sesli harflerdir. Bu harflerin bâzıları diğer Türkî alfabelerde de yer alır. (Vurgu işâreti Macarcada *sesli* harfleri biraz uzatır.) Yine Macar alfabesinde bu harflerin daha da uzun okunmasına yarayan çift vurgulu biçimleri de vardır.

TMS

İnceltme İmi (ˆ): Türkçe'de yalnızca sesli harflerin üzerine gelir. Harfin ince okunmasını sağlar. Örneğin: *Kar* (yağış türü) ve *Kâr* (kazanç).

Uzatma İmi (¯): Üzerine geldiği harfin (inceltilmeden) uzatılmasını sağlar. Türkçe de sesli harfler üzerine uygulanabilir. *Tārih, Bāzı, Hākan, Nāzan, Sūzan…*

Not: ***Bazı harflerin görünebilmesi için fontların bilgisayarınızda yüklü olması gerekir.***

Deniz Karakurt

[*F-Klavye* Türkçe'nin en hızlı yazılabileceği tek tuştakımıdır.]

Çağdaş Bir Türk Efsanesi

Türk tarihi hep aynı olayı yazar.

Türk Milleti ne zaman bir var oluş mücadelesiyle karşı karşıya kalsa Tanrı yol gösterici olarak kutlu bir kurt gönderir. Ortaokullarda, liselerde -maalesef yeteri kadar geniş yer verilmese de- Türk efsaneleri ile ilgili olarak alıntılanan edebi metinlerde görürüz bunun örneklerini. En eski çağlardan başlayarak, Kök-Börü (Gök-Kurt) veya Bozkurt olarak da bilinen bu canlı Türk ve Moğol boylarının neredeyse tamamında kutsal kabul edilmiştir. Büyük Türk Devletlerinin kayıtlarında da önderlerine hep aynı varlığın göründüğünden bahsederler. Mete Han, Attila Han, Alparslan Han için benzer söylentiler vardır. Daha başka Türk liderlerinin kutlu kurt ile karşılaştığından bahsedilir; hem de yalnızca efsanelerde değil, son derece ciddi tarihi kaynaklarda. Moğollar Börtö-Şına adını verdikleri ve Gök Tengri tarafından gönderilen kılavuz kurt efsanesini Cengiz Han için anlatırlar. Bazı Türk ve Moğol boyları, soylarının bu kutlu varlıktan türediğine inanırlar. Türklerin İslamiyet'e girişlerinin erken dönemlerinde bu efsane biraz şekil değiştirir ama asıl dokusu asla bozulmaz. İslam dinine biraz daha uygun hâle gelir halk kültürü ve halk inanışında. Örneğin, kurdun Allah tarafından gönderilen bir melek olduğu veya kurdu aslında bir meleğin yönlendirdiği vurgulanır mitolojik motifin içerisinde. Ama her defasında Bozkurt, Türklerin liderinin çadırının önüne gelir ve gideceği yönü ve harekete geçeceği zamanı kendisine gösterir. Ancak bunlardan en ilginci ve en yakın döneme ait olanı, Atatürk ile ilgili olan bir rivâyettir.

TMS

Derler ki, Mustafa Kemal, Kocatepe'de Büyük Taarruz için doğru zamanı beklemektedir. Aslında Türk Milleti'nin geleceğini tayin edecek olan bu var oluş saldırısını gecenin sonuna doğru İmsak yâni *Sabah Namazı* vaktinde başlatmayı planlamaktadır. Taarruz zamanı geldiğinde her yana müthiş bir sis çöker ve bu yüzden sisin kalkması beklenir ve planın uygulanması ertelenir. Bir süre bekledikten sonra Mustafa Kemal Paşa karargâh çadırından dışarıya çıkar ve muhtemelen bir sigara yakar. Bu zorunlu gecikmeye canı sıkılmıştır, çünkü o gecenin karanlığı sona ermeden harekete geçmek gerektiğini düşünmektedir, ama bu sis askerin görüş alanını daralttığı için mecbûren bekleyeceğini bildiği için sabırsızlanmaktadır. Fakat her zaman olduğu gibi soğukkanlılığını muhafaza etmekte ve belki de olası yeni alternatif taktikler tasarlamaktadır. Taarruzu erteleyişinin üzerinden yaklaşık bir saat kadar zaman geçmiştir. Sonra birden sisin içerisinde iki çift göz görür. Ama o korkmaz, tam aksine o yöne doğru bir kaç adım daha atar merakla. Bunun üzerine sisin içinden çıkan bir kurt çadırının önüne doğru bir iki adım daha yaklaşır. Hayvan oldukça sakin ve temkinli hareket etmektedir ama onun da korkmadığı apaçık ortadır. Gözlerini hiç ayırmadan Paşa'ya bakmaktadır. Mustafa Kemal'in içinde derin bir huzur vardır artık. Biraz sonra sis dağılmaya başlar; kurt önce uçurumun kıyısına kadar varır ve aşağıya, ovaya bakar, ardından da karanlığın içine doğru koşarak kaybolur. Başkomutan anlar ki artık vakit gelmiştir. Güneş'in doğuş vakti yaklaşmaktadır. Ama alacakaranlık henüz dağılmamıştır.

Kimbilir belki de mecbûren ve ilâhi bir güç tarafından ayarlanarak beklenen o bir saat, savaş stratejisi açısından şu an tarihte geriye doğru baktığımızda asla bilemeyeceğimiz neleri değiştirmiştir...

Bugün tarihsel veriler her ne kadar bu efsaneyi resmi kayıtlarla doğrulayamasa da, taarruzun ertelenmesine neden olan sisin 26 Ağustos gecesinde yaşandığı kesin olarak bilinmekte ve anlatılan rivâyetle de örtüşmektedir. Örneğin, *"… 26 Ağustos sabaha karşı 4:30 da başlaması planlanan taarruz sis sebebiyle ancak 5:30 da başlayabilmiş …"* şeklindeki ifâde Vikipedi - İnternet Ansiklopedisi'nde yer almaktadır. İşte Atatürk, savaşın kazanılıp Cumhuriyetin kurulmasının ardından paralara ve pulların üzerine Bozkurt simgesinin hem Türk kültürünün bir unsuru olarak hem de yaşadığı bu olay nedeniyle basılmasını ister.

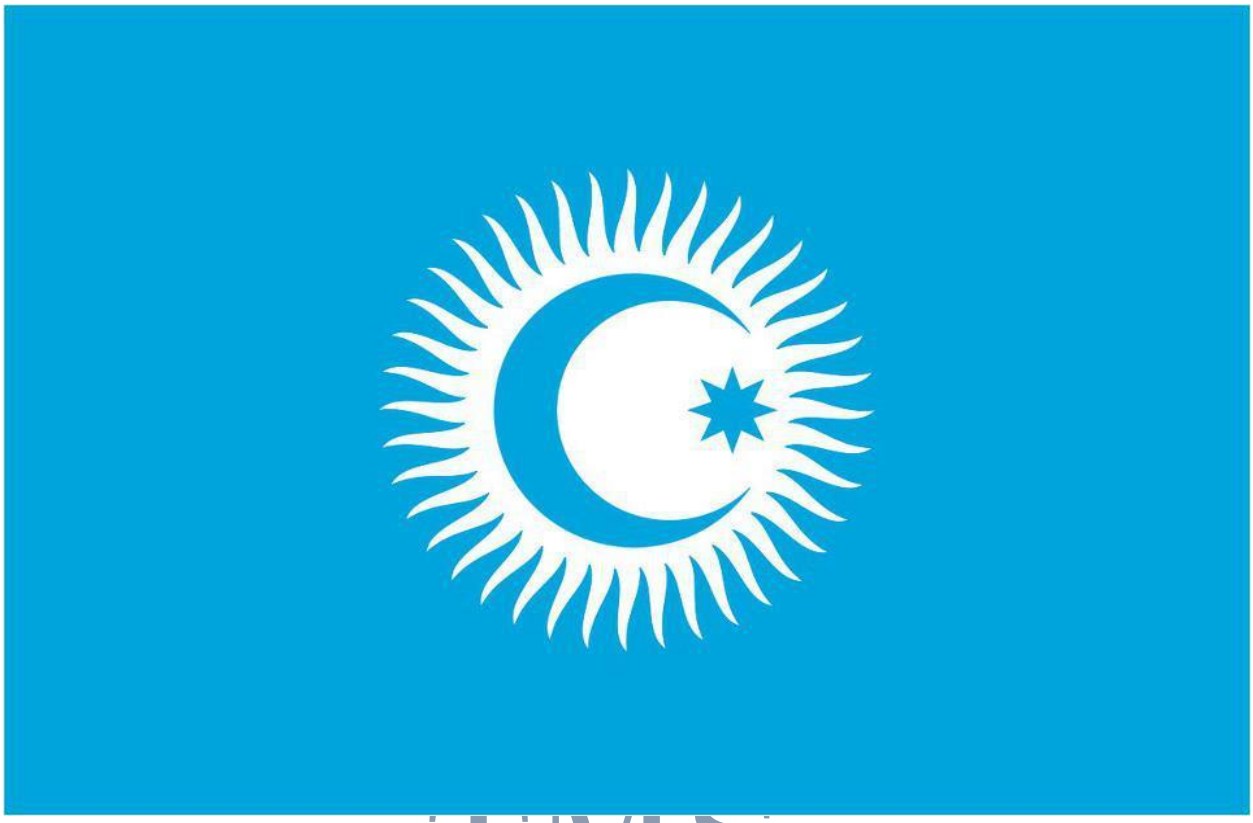
Nazım Hikmet'in şu dizeleri belki duyduğu bu efsaneden sonra ortaya çıkmıştır:

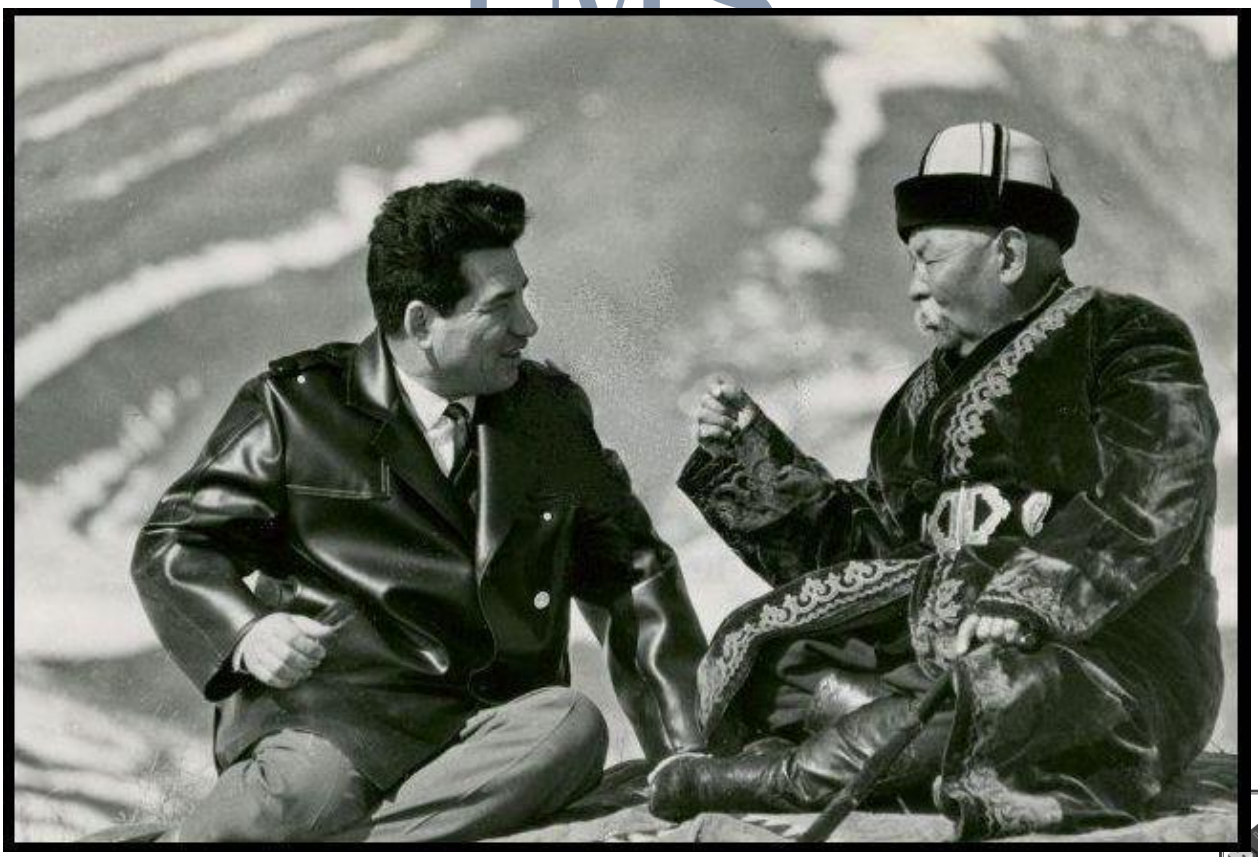
O, saati sordu.
Paşalar 'üç' dediler.
Sarışın bir kurda benziyordu.
Ve mâvi gözleri çakmak çakmaktı.
Yürüdü uçurumun kenarına kadar,
Eğildi durdu.
Bıraksalar,
İnce uzun bacakları üstünde yaylanarak,
Ve karanlıkta akan bir yıldız gibi kayarak,
Kocatepe'den Afyon Ovası'na atlayacaktı.

(*Nâzım Hikmet Ran*)

Deniz Karakurt

TÜRK DÜNYASI ORTAK BAYRAĞI

Cengiz Aytmatov – Sayakbay Karalayev

LÜTFEN MUTLAKA *OKUYUN!*

BU KİTABIN İÇERİĞİNİN OLUŞTURULMASI VE YAZILMASI İÇİN PİYASADA SATILAN HER KİTAP KADAR, HATTA BELKİ DE ÇOK DAHA FAZLA ARAŞTIRMA VE İNCELEME YAPILMIŞ, **ZAMAN VE EMEK HARCANMIŞTIR.** AYRICA YAPITIN KONUSU, ÖZELLİKLE DİLBİLİMSEL VE HALK KÜLTÜRÜNE YÖNELİK BİR ALTYAPIYI ZORUNLU KILDIĞI İÇİN, YETERİNCE GENİŞ BİR BİLGİ BİRİKİMİ GEREKTİRMEKTE OLUP, BU DURUM *UZUN YILLARA YAYILAN YORUCU BİR ÇABAYI DA BERABERİNDE GETİRMİŞTİR.*

ANCAK, ÜLKEMİZDE BELİRLİ BİR DÜZEYDE TEKELLEŞMİŞ KONUMDA BULUNAN YAYINCILIK SEKTÖRÜ İÇERİSİNDE YAZARIN KİTABI BASTIRABİLMESİ MÜMKÜN GÖZÜKMEMEKTEDİR, ÇÜNKÜ "TANIDIĞIN BİRİ OLACAK" VEYA "ARKANDA SANA SAHİP ÇIKAN BİR ÇEVRE BULUNACAK" ŞEKLİNDE ÖZETLENEBİLECEK OLAN REFERANS(!) ODAKLI YAKLAŞIMLAR HER ALANDA OLDUĞU GİBİ BURADA DA KENDİSİNİ AÇIKÇA ORTAYA KOYMAKTADIR. VE MAALESEF YAPITIN KALİTESİ, HARCANAN ZAMAN HİÇ DİKKATE ALINMAMAKTADIR BİLE. EN UFAK BİR İNCELEME DAHİ YAPILMADAN BÜYÜK BİR HIZLA GERİ ÇEVRİLMEKTEDİR. ÇÜNKÜ KONUYA YALNIZCA KAR AMAÇLI BAKILMAKTADIR.

BUNUN DIŞINDA DİĞER BİR YOL İSE YAZARIN TÜM MASRAFI (BASIM, DAĞITIM, TANITIM, REKLAM VS.) KENDİSİNİN ÜSTLENMESİDİR Kİ, BUNA DA KİŞİSEL İMKÂNLAR ÇOK FAZLA ELVERİŞLİ DEĞİLDİR.

GERİYE KALAN TEK ŞANS, *ESERİN ÜCRETSİZ (VE GÜNÜMÜZDEKİ TEKNİK OLANAKLAR DOĞRULTUSUNDA E-KİTAP OLARAK) DAĞITIMIDIR.* YANİ OKUYUCUYA GÜVENİLMEKTEDİR. ANCAK BÖYLE BİR UYGULAMADA İSE OKUR TARAFINDAN KİTAP YETERSİZ VE DEĞERSİZ OLARAK ALGILANMAKTADIR. *ÇÜNKÜ NE DE OLSA KARŞILIĞINDA BİR BEDEL ÖDENMEMEKTEDİR. TAMAMEN ALGISAL BU HATALI YAKLAŞIM* DA KİTABIN OKUNMA ORANLARINI ETKİLEMEKTEDİR.

TMS

ÜSTELİK OKURLARDAN İSTENEN VE BEKLENEN PAYLAŞIM; "ÜŞENME", "ERİNME", "BOŞVERME" VE "GEREKSİZ GÖRME" GİBİ NEDENLERLE YAPILMAMAKTADIR. BUNU YALNIZCA DUYARLI DAVRANAN KÜÇÜK BİR KİTLE GERÇEKLEŞTİRMEKTE ANCAK YETERLİ OLMAMAKTADIR.

OYSAKİ ÖRNEĞİN BU YAPIT ***WİKİPEDİA-TÜRK (VİKİPEDİ) TARAFINDAN 500'DEN FAZLA MADDEDE KAYNAK OLARAK GÖSTERİLMEKTEDİR*** Kİ, BU SAYIYA ULAŞABİLEN ÇOK AZ SAYIDA KİTAP MEVCUTTUR. ÜSTELİK YALNIZ TÜRKİYEDE DEĞİL TÜRK CUMHURİYETLERİNDE DE İLGİ GÖRMEKTEDİR. MESELA **WİKİPEDİA-AZERBAYCAN (VİKİPEDİYA) İSE 400 MADDEYİ AZERİCEYE ÇEVİREREK KAYNAK GÖSTERMEKTEDİR.** *TURUZ, TÜRKLİB GİBİ ULUSLARARASI TÜRKOLOJİ SİTELERİNDE DE PAYLAŞIMI YAPILMAKTA VE BAZI TÜRKOLOJİ BÖLÜMLERİNDE KAYNAK KİTAP OLARAK KULLANILMAKTADIR.*

HİÇBİR KARŞILIK BEKLEMEDEN, YALNIZCA TÜRK KÜLTÜRÜNE HİZMET AMACIYLA ÜCRETSİZ OLARAK DAĞITILAN **BU KİTABI LÜTFEN PAYLAŞIN VE SERBESTÇE DAĞITIN.** BU DURUM İÇİN HİÇBİR YASAL ENGEL BULUNMAMAKTADIR. **OKURLARDAN İSTENEN TEK ŞEY BUDUR.**

PAYLAŞIM İSTEĞİNE UYMA KONUSUNDAKİ BU BEKLENTİ YALNIZCA OKUYUCULARIN VİCDANİ VE GELENEKLERE VE İNANÇLARA DAYALI MİLLİ HASSASİYETLERİNE BIRAKILMIŞTIR. BU HUSUSTA OKUYUCUNUN ÜŞENMEDEN TANIDIKLARIYLA PAYLAŞACAĞINA GÜVENİLMEKTEDİR. **AKSİ TAKDİRDE PAYLAŞIM YAPILMADIĞINDA, BU VİCDANİ BİR HAK İHLALİ OLACAKTIR.** *PAYLAŞIM YAPILMASINDA **HİÇBİR TELİF SORUNU YOKTUR.** AKSİNE BU DURUM YAZAR TARAFINDAN TALEP EDİLMEKTEDİR.*

EDİTÖR

ÖNEMLİ AÇIKLAMA

OKUYUCULARDAN MUTLAKA İSTENEN TEK ŞEY:

BU E-KİTABI EN AZ 5 -BEŞ- KİŞİYE (MÜMKÜNSE TÜM TANIDIKLARINA) MAİL İLE GÖNDERMELERİ VE FLAŞ BELLEK İLE PAYLAŞMALARIDIR. AYRICA ONLARIN DA AYNI ŞEYİ YAPMALARINI ÖNERMELERİDİR.

FORUMLARDA VE SOSYAL SİTELERDE PAYLAŞILABİLİR.

BU UYGULAMA TAMAMEN YASAL OLUP, YAZARIN İZNİYLE GERÇEKLEŞTİRİLMEKTEDİR. BU SÖZLÜĞÜ OKUMAK, PAYLAŞMAK, ALINTI YAPMAK TÜRK KÜLTÜRÜNÜ KORUMAK VE YABANCILAŞMASINDAN KURTARMAK İÇİN ATILAN ÖNEMLİ BİR ADIM OLACAKTIR.

İYİ OKUMALAR…

